

Torsdagen den 18 maj

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2 Om kromosomundersökningar av SJ-anställda som sysslat med växtbekämpning

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 203, och anförde:

Fru talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har frågat om jag anser det vara önskvärt att genomföra kromosomundersökningar av SJ-anställda som varit sysselsatta med växtbekämpning.

De betydande förstärkningar av insatserna på arbetarskyddets område som genomförts under de senaste åren innefattar bl. a. inrättande av en arbetarskyddsfond fr. o. m. den 1 januari i år. Fonden har till uppgift att stödja sådan forskning, utbildning och upplysning som kan motverka uppkomsten av yrkesskador och annan av arbetsmiljön betingad ohälsa eller förbättra arbetsmiljön och därigenom främja hälsa och säkerhet i arbetslivet. I den första verksamhetsplanen för fonden, som nyligen redovisats, anges frågor om förekomsten i arbetsmiljön av kemiska ämnen med skadliga effekter som ett av de områden som kommer att uppmärksammas. Det förefaller naturligt att styrelsen för arbetarskyddsfonden prövar värdet ur arbetarskyddssynpunkt av sådana undersökningar som berörts i frågan.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Aspling för svaret på min fråga. Den var föranledd av en artikel i tidningen *Arbetet* den 6 maj, i vilken det meddelades att arbetarskyddsstyrelsen avvisat ett erbjudande från de tre lundagenetikerna professor Albert Levan, professor Ake Gustavsson och docent Bertil Hall att utföra en s. k. kromosomundersökning av SJ-anställda som sysslat med växtbekämpning.

Vi har ju tidigare här i kammaren i samband med den s. k. hormoslyrdebatten diskuterat vad som förekommit vid SJ i det här fallet, inte minst ur arbetarskyddssynpunkt. Att så många människor, som sysslat med växtbesprutning vid SJ, hade drabbats av cancer väckte stort uppseende, och SJ avbröt ju också giftbesprutningen efter att detta hade påtalats. Delvis som en följd av de här förhållandena har det sedan från Statsanställdas förbunds sida riktats kritik mot yrkesinspektionen och dess sätt att fungera. Statsanställdas förbund har också krävt en grundlig

Torsdagen den
18 maj 1972

Om kromosomundersökningar av SJ-anställda som sysslat med växtbekämpning

Torsdagen den
18 maj 1972

Om kromosom-undersökningar av SJ-anställda som sysslat med växtbekämpning

medicinsk undersökning av all berörd personal. En sådan håller väl också på att utföras för närvarande.

I samband med dessa pågående undersökningar har genetiska institutionen i Lund bett att få göra kromosomanalyser på skadade respektive friska personer som varit sysselsatta med växtbesprutning. Framställningen hade gjorts till socialstyrelsen och enligt tidningen Statsanställd var man där vid den tidpunkt då artikeln skrevs, någon gång i mars, preliminärt positivt inställd till förslaget. Detsamma gällde arbetarskyddsstyrelsen där en överingenjör yttrat: "Vi är naturligtvis tacksamma för all den hjälp vi kan få. I det här fallet borde ett tekniskt samarbete med t. ex. blodprovstagning vara fullt genomförbart."

Så mycket märkligare verkar det ju då att arbetarskyddsstyrelsen avslagit hemställan. Nu hade man som motivering i första hand anfört att materialet var för gammalt, vilket de tre genetikerna bestrider. De har också diskuterat materialet med en känd amerikansk genetiker, som ansåg att materialet var i högsta grad användbart.

Jag har varit i kontakt med de här forskarna och de ställer sig mycket frågande inför arbetarskyddsstyrelsens beslut. Detsamma gäller säkert också de människor som sysslat med växtbesprutningen, av vilka jag känner flera personligen. Man har till mig framfört den uppfattningen att man vill så långt det är möjligt få klarlagt vilka effekter giftbesprutningen kan få för dem som varit sysselsatta med den. Att farhågor om negativa effekter framkommit redan av hittillsvarande undersökningar visar ju giftnämndens beslut att förbjuda användningen av amitrol.

Min ytterligare fråga blir till sist: Anser socialministern verkligen att arbetarskyddsstyrelsens beslut står i samklang med det som ingår i beslutet om den fond som socialministern nu har redogjort för?

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Arbetarskyddsstyrelsen har konstaterat att det här gäller ett projekt av sådan forskningskaraktär att det bör prövas i annan ordning än genom arbetarskyddsstyrelsen. Som jag framhöll i mitt svar har vi tillförsäkrat arbetarskyddet kraftigt ökade forskningsresurser genom inrättandet av den nya arbetarskyddsfonden från den 1 januari i år. Fondens styrelse har i sin verksamhetsplan angett just frågor om förekomsten av skadliga kemiska ämnen i arbetsmiljön som ett av de områden som kommer att särskilt uppmärksammas i fondens verksamhet. De undersökningar som skall finansieras av fonden måste självfallet bedömas och prövas av fondens styrelse.

Jag vill tillägga att i fondstyrelsen ingår representanter för fackföreningsrörelsen med stor erfarenhet av just arbetarskyddsfrågorna. Jag har velat fästa herr Magnussons i Kristinehamn uppmärksamhet på att vi har denna fond för bl. a. uppgifter av det slag som vi här diskuterar.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Jag tycker naturligtvis att det i och för sig är tacknämligt att man har skapat en sådan här fond och att man verkligen riktar uppmärksamheten på problemet för framtiden.

Men nu gäller det ju en aktuell sak, där man har ett material

Torsdagen den
18 maj 1972*Om vidgade möjligheter till kiropraktisk behandling*

tillgängligt, och då anser jag att det vore på sin plats, att man försökte satsa litet pengar på att utnyttja det materialet för att få till stånd undersökningar som kanske kan säga någonting om hur det här påverkar både cancerogent och i andra avseenden.

Jag tycker att det är beklagligt att man inte har utnyttjat forskarnas erbjudande, eftersom det är fråga om sådana kapaciteter och de verkligen har ett intresse av att genomföra de här undersökningarna. Det har ju sagts ifrån den genetiska institutionen i Lund att man var mycket intresserad av projektet och att man ville ställa all möjlig personal till förfogande för arbetet. De tänkte sig också arbeta både kvällstid och lördagar och söndagar för att få fram ett resultat.

Jag tror att det skulle ha varit av väldigt stor betydelse för att få klarlagt hur det här verkar på människor, och inte minst är det naturligtvis av betydelse för de människor som varit sysselsatta med besprutningen. Jag har också fått den uppfattningen att det är ett intresse för dem som har arbetat med det och så även för Statsanställdas förbund. Det senare kan utläsas av de kommentarer man har gjort till erbjudandet.

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Även den nu aktuella undersökningen kan självfallet, herr Magnusson, prövas av fondens styrelse. Den vägen står öppen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om vidgade möjligheter till kiropraktisk behandling

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Hyltanders* (fp) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 206, och anförde:

Fru talman! Herr Hyltander har frågat mig om jag är beredd att överväga åtgärder för att ge människor som är i behov härav vidgade möjligheter till en lämplig kiropraktisk behandling som komplement till övrig vård, t. ex. genom att införa kiropraktik som en del i läkarutbildningen, införa en särskild licensgivning för fritt verkande kiropraktiker och vidga rätten till ekonomisk ersättning vid besök hos seriöst arbetande kiropraktiker.

Det vårdområde som berörs i frågan gäller främst lederna och rörelseorganen samt deras sjukdomar. Denna sjukdomsgrupp omfattar både enklare besvär och svårare invalidiserande sjukdomar. Orsakerna kan variera mycket. I vissa fall är sjukdomen begränsad till lokala förändringar i leder och rörelseorgan och i andra fall utgör besvären endast symptom på mera allmänna sjukdomstillstånd, t. ex. infektioner, reumatiska och neurologiska sjukdomar samt tumörsjukdomar. Med hänsyn härtill har det ansetts nödvändigt att diagnostik och behandling sker under ledning av läkare med bred medicinsk sakkunskap.

Patienter med här aktuella sjukdomar tas i huvudsak om hand av allmänläkare i öppen vård. För de svåraste sjukdomarna i led- och rörelseorganen finns särskilda ortopediska kliniker och rehabiliterings-

Torsdagen den
18 maj 1972

*Om vidgade möj-
ligheter till kiro-
praktisk behand-
ling*

avdelningar med specialutbildad personal samt kvalificerad utrustning. Till specialutbildad personal räknas därvid inte bara läkare utan även sjukgymnaster, arbetsterapeuter m. fl. Den under senare år väsentligt utökade utbildningen bl. a. av läkare, sjukgymnaster och arbetsterapeuter väntas komma att skapa successivt förbättrade vårdmöjligheter även inom detta område.

I läkarnas grundutbildning ingår undervisning i ledernas och rörelseorganens sjukdomar. Undervisningen omfattar därvid vad som vid varje tidpunkt kan anses svara mot vetenskap och beprövad erfarenhet; specialistutbildningen i kirurgi, neurologi och invärtes medicin samt framför allt i ortopedi och medicinsk rehabilitering ger fördjupade kunskaper på detta område.

Vad beträffar frågan om utnyttjande av kiropraktiker inom sjukvården vill jag erinra om att socialstyrelsen fortlöpande har sin uppmärksamhet riktad på möjligheten och lämpligheten av att ta i anspråk nya personalkategorier i vårdarbetet. Styrelsen har därvid hittills inte bedömt det som motiverat att foga in den kiropraktiska verksamheten i hälso- och sjukvårdsorganisationen och de därtill knutna ersättningsbestämmelserna i den allmänna försäkringen. I samband med handläggningen av sjukförsäkringsutredningens betänkande om vissa sjukvårdande behandlingar kan det bli anledning att vidare pröva hithörande frågor.

Herr HYLINDER (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Låt mig från början understryka att det är de seriöst arbetande kiropraktorerna som jag äsyftar i min fråga och inte den mer eller mindre kvacksalverribetonade verksamhet som kan förekomma under samma "varubeteckning". Det finns mycket värdefullt att ta vara på inom den seriöst arbetande kiropraktiken. Många erfarenheter enbart inom min egen bekantskapskrets bekräftar detta, och jag vet att det finns ledamöter av denna kammare som har personliga goda erfarenheter av behandling av detta slag.

Men just därför att det kan förekomma avarter är det viktigt att få någon form av legalisering eller auktorisation inom denna behandlingsverksamhet. En angelägen uppgift är att läkarna får med denna behandlingsform i sin utbildning, inte minst av det skälet att dålig rygg är en åkomma som blir alltmer vanlig i statistiken och därför kräver ökad uppmärksamhet och adekvat behandling, gärna vid första läkarbesöket.

För att underlätta för dem som behöver vård är det nödvändigt att denna vårdform tas med som ersättningsberättigad från sjukförsäkringen. Sjukförsäkringsutredningens förslag torde härvid erbjuda möjligheter. För att detta skall kunna förverkligas är det angeläget att de i dag bortemot 20-talet seriöst arbetande kiropraktorerna får auktorisation, givetvis efter prövning, så att de hjälpsökande, som anlitar dem, kan göra det på samma villkor som när man anlitar sjukvård på traditionellt sätt.

Från läkarhåll har det framhållits att läkarna inte anser sig ha utbildning på detta speciella gebit. Jag vill understryka att hela den omfattande utbildning som socialministern har berört i sitt svar givetvis är värdefull, och jag känner till fall där kiropraktorer efter att ha

Torsdagen den
18 maj 1972*Ang. kontrollen
av dricksvattens
nitrat halt*

undersökt patienter har skickat vederbörande till operation eller annan behandling på sjukhus. Det är just ett sådant samarbete som jag och många med mig avser att få till stånd genom att kiropraktiken godkänns som medicinsk behandlingsform.

Socialministern talar i slutet av sitt svar om handläggningen av sjukförsäkringsutredningens betänkande, och jag ser där en möjlighet att ta upp frågan om att även kiropraktisk behandling skulle berättiga till ersättning från sjukförsäkringen. Jag hoppas att socialministern då skall vara beredd att behandla den frågan positivt. Jag hoppas verkligen att det inte skall behövas, om jag får uttrycka det så, ett ryggsnitt på hög nivå för att snabbt få fram denna positiva behandling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. kontrollen av dricksvattens nitrat halt

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru *Hambraeus'* (c) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 207, och anförde:

Fru talman! Fru Hambraeus har frågat mig på vilket sätt socialdepartementet följer upp kontrollen av nitrat halten i dricksvatten och vilka åtgärder jag planerar om halten visar sig riskabel för folkhälsan.

Enligt hälsöversynsstadgan skall prov tas minst en gång om året på vattenledningsvatten som tillhandahålls i hälsovårdstätort. Provtagningen gäller bl. a. den fysikalisk-kemiska sammansättningen. Denna provtagning skall enligt socialstyrelsens anvisningar bl. a. omfatta nitrat. Det är genom sådan provtagning som vissa höga nitrat halter uppmärksammas. Med anledning härav infortrade socialstyrelsen under hösten 1971 uppgifter från samtliga länsläkare beträffande nitrat halten under de tre senaste åren i alla vattentäkter där provtagning äger rum enligt hälsöversynsstadgan. Materialet utvisade höga nitrat halter på vissa orter men också att nitrat halten kan variera väsentligt vid olika provtagningstillfällen. Socialstyrelsen har därför i skrivelse till samtliga hälsovårdsnämnder rekommenderat att prov tas varje månad från vattentäkt inom område där förhöjd nitrat halt uppmätts för att därigenom få ett säkrare underlag för erforderliga åtgärder. I fall då höga nitrat halter konstaterats har socialstyrelsen lämnat anvisningar om vilka åtgärder som bör vidtas.

Socialstyrelsen har också tillsammans med tekniska högskolan börjat en omfattande undersökning rörande nitrat halten i vissa län för att om möjligt få utrett om en allmän höjning av nitrat halten i vattentäkterna ägt rum, om nitrat halten stigit endast i vissa vattentäkter samt vilka faktorer det är som påverkat nitrat halten i vattentäkterna. Undersökningen syftar vidare till att ge svar på frågan om nitrat halten i något avseende påverkat det allmänna hälsotillståndet.

Som framgår av det jag nu sagt följer socialstyrelsen noga de här berörda frågorna, och självfallet kommer socialstyrelsen såsom ansvarigt centralt organ på detta område att vidta de ytterligare åtgärder som kan visa sig nödvändiga.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. kontrollen
av dricksvattens
nitrathalt*

Fru HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min enkla fråga.

Socialstyrelsens cancerregister visar att incidensen av primär levercancer har ökat med drygt 100 procent för män och ca 80 procent för kvinnor under den senaste tioårsperioden, och njurcancerfrekvensen har ökat med ca 33 procent för män och 37 procent för kvinnor.

Jag inser att en statistik som denna är behäftad med fel, att det inte behöver vara en ny sjukdomsorsak som ligger bakom. Statistiken kan t. ex. ha kommit fram till dessa höga siffror därigenom att det nu finns fler gamla människor i landet. Dessutom lär diagnostiken ha förfinats.

Professor Nils Ringertz har ändå nämnt dessa siffror och konstaterat att det skett en stark ökning av cancerfrekvensen under tioårsperioden 1959-1968. Möjligheten av att dricksvattnets nitrathalt höjts har i tidningspressen också kopplats samman med den ökade cancerfrekvensen.

Socialministern säger att socialstyrelsen självfallet kommer att vidta åtgärder som visar sig nödvändiga. Får jag fråga socialministern: Vilka åtgärder planerar man? Man undersöker nu om halten ökar och om det finns ett samband, men man kan inte vänta med att planera åtgärder tills man eventuellt finner ett sådant samband. Vilka åtgärder planerar man, om det visar sig att det fortgår en försämring av vårt grundvatten och vårt dricksvatten?

Vidare säger socialministern att man tar prover en gång i månaden på vattenledningsvatten som tillhandahålles i hälsovårdstötort. Men många människors dricksvatten kommer ju från enskilda vattentäkter. Har hälsovårdsnämnden inom områden som visat förhöjd nitrathalt uppmanat människor som tar sitt vatten från enskilda vattentäkter att lämna in prov och har man upplyst om hur de skall bära sig åt för att göra det?

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Först vill jag upplysa fru Hambraeus om att den undersökning jag nämnde i mitt svar och som syftar till att ge svar på frågan om nitrathalterna i något avseende påverkat det allmänna hälsotillståndet också kommer att innebära att man gör en avstämning mot cancerregistret här i vårt land.

Enligt hälsovårdsstadgan skall vatten som tillhandahålles genom allmän vattenförsörjningsanläggning underkastas fortlöpande kontroll – jag vill slå fast det. Om sådant vatten befinner sig otjänligt och kan medföra uppenbar hälsofara kan hälsovårdsnämnden avstänga anläggningen. Länsstyrelsen skall tillse att erforderliga åtgärder vidtas. Lagstiftningen ger alltså möjligheter för hälsovårdsnämnden att ingripa mot bl. a. användning av dricksvatten som innehåller nitrat.

Socialstyrelsen är enligt hälsovårdsstadgan högsta tillsynsmyndighet när det gäller dessa frågor, och det är också socialstyrelsen som har ansvaret för och instrument till åtgärder på detta område. Redan i slutet av 1969 meddelade socialstyrelsen samtliga länsläkarorganisationer, förste stadsläkare och stadsläkare att vatten med en nitrathalt som översteg 50 milligram per liter inte fick ges som dryck eller användas vid

beredning av föda åt barn under 1 år. Vidare påpekades i skrivelsen att detta kan innebära att berörda vattenverk måste tillse att man på ett tillräckligt antal platser hade tillgång till vatten i erforderlig mängd och av tillfredsställande fysikalisk, kemisk och bakteriologisk beskaffenhet.

På de ställen där man konstaterat höga nitrathalter vidtas också åtgärder för att få fram vatten med lägre halter. Samma bestämmelser som jag här har redovisat gäller, fru Hambraeus, också för enskilda vattentäkter. I Landskrona, som var en av de platser där relativt höga nitrathalter uppmätts, har man nu också lyckats få fram vatten med acceptabel nitrathalt. Jag nämner det som ett exempel på att man sätter in direkt adekvata åtgärder där detta visar sig nödvändigt.

Fru HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det är ändå egendomligt att det enda man tycks planera att göra är att stänga av de vattentäkter som förstörts genom att nitrathalten blivit för hög och söka sig till nya vattentäkter. Det kan väl ändå inte vara den slutgiltiga lösningen. Om vårt grundvatten och alltså också vårt dricksvatten fortgående försämras måste man rimligtvis söka orsakerna därtill och angripa dem. Vi kan inte bara lämna vattentäkt efter vattentäkt och söka oss nya områden.

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Jag har svarat på den fråga som fru Hambraeus har ställt till mig. Av svaret framgår att man tar i hög grad seriöst på detta problem och gör omfattande undersökningar. Jag kan försäkra fru Hambraeus att dessa frågor också uppmärksammas på andra forskningsområden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. beskattningen av fosterlega

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Hörbergs (fp) i kammarens protokoll för den 8 maj intagna fråga, nr 202, och anförde:

Fru talman! Herr Hörberg har frågat om jag är beredd att genom ett positivt uttalande stödja den uppfattning, som kom till enligt uttryck vid ett opinionsmöte med landets fosterföräldrar den 7 maj och som innebär, att taxeringsnämnderna för inkomståret 1971 och tills vidare bör följa hittills tillämpad praxis beträffande fosterbarnsersättningens behandling ur skattesynpunkt intill dess fosterbarnsutredningen framlagt sitt betänkande och riksdagen får tillfälle att ta ställning därtill.

Jag kan av naturliga skäl inte göra andra uttalanden än sådana som överensstämmer med gällande skattelag. I det hänseendet har jag gett besked i riksdagen tidigare detta år.

Huruvida skattelagarna skall ändras får bedömas då fosterbarnsutredningen lagt fram sitt betänkande och detta behandlats i vanlig ordning.

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. beskattningen
av fosterlega*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. beskattning-
en av fosterlega*

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min enkla fråga. Det var av två orsaker som jag ställde den till statsrådet.

Den första orsaken är de svårigheter som har uppstått för socialvården att ordna nya fosterhem sedan det blivit känt att ersättningen skall beskattas. Statsrådet och jag är säkerligen överens om den oerhört stora betydelse som fosterhemmen har när det gäller att ta hand om barn som av olika anledningar fått det svårt. Resultatet vid omhändertagande i fosterhem blir oftast mycket bättre än vid vistelse på institutioner av olika slag. Det blir för barnen en mycket mänskligare tillvaro, lik den som andra barn lever i osv.

Inte minst måste man beakta den betydligt lägre kostnad som fosterhemmen förorsakar socialvården i jämförelse med om vård ges på institutioner. Kostnaden för den senare vårdformen uppgår ofta till 50 000 kronor per vårdplats och år medan fosterhemskostnaden håller sig kring 10 000 kronor per barn och år.

Det är riktigt som en tidning har skrivit att svårplacerade barn nu har blivit ännu mer svårplacerade. Ett sådant förhållande vill givetvis varken statsrådet eller jag skall permanentas, utan det gäller att finna en lösning.

Den andra orsaken till min fråga är den att ett enigt opinionsmöte med ca 400 fosterföräldrar den 7 maj uttalade sig för en övergångslösning av problemet med ungefär samma innehåll som min fråga.

Fosterföräldrarna var klara över att när fosterbarnsutredningen lagt fram sitt förslag och riksdagen fått tillfälle att ta ställning därtill så bör klara besked föreligga om fosterbarnsersättningen skall vara skattefri inkomst eller ej och, i senare fallet, om den skall anses utgöra inkomst av tjänst med rätt till ATP, högre sjukpenningklass, semesterersättning m. m. Det gäller för fosterföräldrarna i det läget att få sina avtal med kommunerna anpassade efter dessa nya förhållanden. Däröver tycktes alla vara klara!

Vad som däremot oroade fosterföräldrarna, vilket kom klart fram vid det nämnda mötet, är att de oväntat skall bli beskattade så att säga retroaktivt för 1971 *utan* att de i förväg varit medvetna om detta. En del var direkt upprörda över detta, som de betraktade som ett beslut i efterhand. Som bekant har den övervägande majoriteten av kommunerna inte lämnat inkomstuppgifter för gångna år. Fosterföräldrarna menar – med rätta, tycker jag – att de borde ha fått tillfälle att göra upp med kommunerna om nya avtal utifrån de nya förutsättningarna innan beskattningen blivit en realitet.

Mitt syfte med denna enkla fråga var att försöka få ett positivt uttalande av finansministern som skulle kunna resultera i att taxeringsnämnderna i varje fall för 1971 behandlade fosterbarnsersättningen på samma sätt som skett under gångna år. Nu andas statsrådets svar varken en positiv eller en negativ inställning, och det ger inte någon vägledning för taxeringsnämnderna. Jag beklagar detta och vill uttrycka min egen förhoppning att taxeringsnämnderna ändå skall vara generösa när det gäller bedömningen av skattefrågan.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Det var ett par uttryck i frågeställarens inlägg som jag gärna vill bemöta.

Det är naturligtvis inte fråga om något beslut i efterhand. Jag fick de här frågorna tidigare under riksdagen, och då fick den juridiska skatteexpertis som finansdepartementet och riksskatteverket har till sitt förfogande helt enkelt tolka gällande lag. Jag har accepterat deras tolkning och kan självfallet inte göra någonting annat. Den tolkningen har jag redovisat för kammaren.

Nu är jag medveten om att man ute på det kommunala planet i det här avseendet inte har observerat hur gällande lag skulle tolkas, och följaktligen har det på vissa håll förekommit att man har underrättat fosterföräldrarna om att det här är en ersättning som inte skall beskattas. I andra områden har fosterföräldrarna blivit uppmärksammade på att ersättningen skall beskattas. Man har således haft en rörig tillämpning, och för att få ordning på det hela tyckte jag att det var anledning att avge ett klart besked i överensstämmelse med gällande lag.

Jag känner väl till hela den protestaktion som utbrutit efter detta. Den har föranlett att det har vidtagits vissa åtgärder för att ingen skall kunna säga att här har man kört över fosterföräldrarna och satt dem i en speciellt besvärlig situation. Sålunda har det från riksskatteverket utgått en försändelse till varje fosterförälder med meddelande om att ni skall ta upp det här såsom inkomst och betala skatt för det, men ni får dra av omkostnaderna för att ni tar hand om barnen.

Sedan finns det två schablonregler i det här meddelandet från riksskatteverket, där man – om jag minns rätt – gör en uppdelning efter om barnen är under eller över tio år. Är de över tio år – nu tar jag det här bara ur minnet, fru talman – medger man ett schablonavdrag med 550 kronor per månad, således mellan 6 000 och 7 000 kronor per år, för varje barn. Dessutom sägs det till fosterföräldrarna, att om det visar sig att ni har haft högre kostnader för att omhändertaga de här barnen, så kan ni göra en särskild framställning om att få högre avdrag och redovisa motiven för detta till taxeringsnämnden. Det kan ju vara vissa barn som – det är jag medveten om – är speciellt svårskötta, så att kostnaderna blir högre.

Vidare har det gått ut meddelande från riksskatteverket till varje taxeringsnämnd om att man skall ta emot de här kompletterande deklARATIONERNA, som fosterföräldrarna nu i efterhand skickar in. Det är inte fråga om någon förseningsavgift eller några sanktioner för att de har kommit för sent.

Jag är medveten, fru talman, om att jag saboterar tiden litet grand, men jag brukar ju i övrigt inte göra det i mina svar till frågeställarna. Det här har jag emellertid behövt säga för att herr Hörberg skall vara på det klara med att alla åtgärder som kan vidtas har vidtagits och att det inte blir några sanktioner mot fosterföräldrarna när de lämnar sina kompletterande deklARATIONER.

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. beskattning-
en av fosterlega*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Om åtgärder för
att trygga
sysselsättningen
inom TEKO-
industrierna*

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! Jag sade aldrig att det var ett beslut i efterhand, jag bara sade att många av fosterföräldrarna betraktar det som ett beslut i efterhand. Och de har ju faktiskt anledning att se det så. Från deras synpunkt har det tidigare varit rätt klara besked från kommunerna om att beloppen inte skulle beskattas. Det har inte lämnats inkomstuppgifter från de flesta kommuner, och inte heller från ungdomsvårdsskolor som på socialstyrelsens uppdrag har ungdomar utackorderade i hemmen.

Jag förmodar att om dessa uppdragsgivare – kommuner m. fl. – hade varit enskilda företag så hade det nu blivit fråga om åtal för att de tidigare försummat att följa lagen. Men något åtal mot kommunerna antar jag att det inte blir.

Fosterföräldrarna har alltså, som jag ser det, haft anledning att tro att kommunernas ställningstagande varit riktigt och att inte skatteplikt har förelegat. Det är därför jag menar att det vore rimligt om taxeringsnämnderna för år 1971 behandlade problemet generöst. Här kommer faktiskt att beskattas belopp som fosterföräldrarna gjort av med och inte planerat skatteavsättning för. De har heller inte gjort sådan bokföring att de kan redovisa kostnader utöver det schablonavdrag som statsrådet nämnde.

Jag vill upprepa min förhoppning att taxeringsnämnderna skall behandla problemet för 1971 generöst, så att kommunerna får möjligheter att fortsätta att värva nya fosterföräldrar – den verksamheten har faktiskt stoppats upp för närvarande – och så att vi minskar irritationen i de fosterföräldrahem vi har och slipper uppsägningar från nuvarande fosterföräldrar.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag lade märke till att herr Hörberg sade i sitt första inlägg att det görs gällande från fosterföräldrarnas sida att det här är ett beslut i efterhand. Jag hade ett behov av att korrigera – i det här fallet inte herr Hörberg utan fosterföräldrarna. Det är inget beslut i efterhand som det är fråga om, utan det är en tillämpning av gällande skattelagstiftning.

Men herr Hörberg sade också i sitt första inlägg att det inte hade lämnats några vägledningar till taxeringsnämnderna. Detta är uppenbarligen fel. Varje taxeringsnämnd har fått besked från riksskatteverket hur man skall hantera de här frågorna, och till yttermera visso har ju alla fosterföräldrar fått besked från riksskatteverket hur de skall bära sig åt för att inte komma i konflikt med skattelagarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen inom TEKO-industrierna

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara fröken *Pehrssons* (c) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 210, och anförde:

Torsdagen den
18 maj 1972

*Om åtgärder för
att trygga
sysselsättningen
inom TEKO-
industrierna*

Fru talman! Fröken Pehrsson har frågat mig om jag har för avsikt att vidta några särskilda åtgärder i syfte att trygga den till följd av bl. a. ökad import hotade sysselsättningen inom TEKO-industrierna.

Eftersom frågan riktats till mig och inte till handelsministern utgår jag från att med orden "särskilda åtgärder" inte direkt avses åtgärder av handelspolitisk art utan sådana som är direkt inriktade på den inhemska industrin.

Jag vill inledningsvis fästa uppmärksamheten på ett förhållande som berör själva utgångspunkten för frågan, nämligen situationen beträffande vår utrikeshandel med TEKO-produkter. Det är då intressant att notera att den svenska TEKO-importen under år 1971 för första gången på flera år inte steg utan i stället sjönk med ett par procent. Samtidigt steg den svenska TEKO-exporten med inte mindre än 9 procent till mer än 1 100 miljoner kronor. Det vore säkert farligt att dra bestämda slutsatser av handelssiffrorna för ett enda år, som dessutom präglades av en dämpad inhemsk konsumtion, men jag tycker ändå att den här informationen bör finnas med i bakgrunden när vi diskuterar TEKO-industriernas läge och framtid.

Vad beträffar åtgärder från regeringens sida för att hjälpa upp sysselsättningen inom TEKO-industrierna kan sådana redovisas på en rad punkter.

Betydande insatser har sålunda gjorts i detta syfte inom ramen för den *offentliga upphandlingen* av TEKO-produkter. Det rör sig här både om betydande tidigareläggningar av upphandlingar som skett under höstens och vinterns lopp och om ökade försörjnings- och sysselsättningspolitiska hänsyn vid avvägningen av den offentliga TEKO-upphandlingen i utlandet. Jag vill i sammanhanget erinra om att den statliga försörjningsberedskapsutredningen för närvarande med förtur behandlar frågan om vår försörjningsberedskap på TEKO- och skoområdena. Utredningens förslag i denna fråga kan väntas föreligga till hösten.

Regeringen har vidare under budgetåret 1971/72 kraftigt *förstärkt de stimulansprogram för TEKO- och glasindustrierna* i form av utbildningsinsatser och exportfrämjande åtgärder som beslöts av 1970 års riksdag. Anslagen för dessa program har räknats upp med nästan 50 procent. Motsvarande höjningar har nyligen på regeringens förslag av riksdagen godkänts för budgetåret 1972/73. Sammanlagt uppgår anslagen över driftbudgeten under programmets första tre löpår till nästan 30 miljoner kronor.

Jag vill slutligen också nämna det förslag om inrättande av *statliga strukturgarantier* för att påverka strukturomvandlingen i vissa branscher som regeringen presenterade i början av året i propositionen 46. Förslaget behandlas för övrigt i kammaren senare i dag. Som bekant utgör TEKO-industrierna en av de viktigaste målgrupperna för strukturstödet. Vi kan därför räkna med att detta kommer att få långsiktigt positiva effekter på sysselsättningen inom TEKO-industrierna. Några åtgärder utöver vad jag nu nämnt anser jag för tillfället inte vara påkallade.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom krigsmakten*

Fröken PEHRSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga - ett utförligt svar som visar att statsmakterna är intresserade av att upprätthålla en livskraftig TEKO-industri.

Jag har framställt frågan för att ge uttryck för den stora oro som man inom textil- och konfektionsindustrin känner inför den väntade konkurrensen från öststaterna, vilken samtidigt allvarligt kommer att hota den inhemska TEKO-industrin. Redan nu har importen det senaste kvartalet ökat väsentligt, och man fruktar större import inom de närmaste åren, om inte speciella åtgärder vidtas i tid.

Vi importerar mer bomullsvaror än de flesta länder - betydligt mer än våra grannländer - samtidigt som landet har en egen textilindustri att ta vara på. Vi har ett arbetsmarknadsläge i vårt land som är sådant att varje tendens till försämrad sysselsättning måste uppmärksammas och snabba åtgärder vidtas, så att inte läget blir sämre än det för tillfället är. I mars i år hade vi 196 000 människor friställda, som var sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Generaldirektör Bertil Olsson i AMS är mycket bekymrad för höstens och vinterns arbetsmarknadsläge.

Med dessa siffror som bakgrund och med tanke på OECD:s senaste rapport om Sverige, där man säger att investeringarna och sysselsättningen i landet kan komma att öka svagare än myndigheterna väntat och likaså att Sverige kanske inte går en problemfri framtid till mötes, så menar jag att vårt eget sysselsättningsläge, vårt höga kostnadsläge och OECD:s rapport talar för att varje tendens till försämring för vår industri måste uppmärksam följars. Vi tål helt enkelt inte en ohämrad import. Och att upprätthålla en livskraftig textil- och konfektionsindustri är angeläget också ur beredskapssynpunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. förekomsten av åsiktsregistrering inom krigsmakten

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Hagbergs (vpk) i kammarens protokoll för den 5 maj intagna fråga, nr 201, och anförde:

Fru talman! Herr Hagberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen kommer att företaga med anledning av uppgiften att det i säkerhetspolisens arbete förekommer åsiktsregistrering inom krigsmakten.

På senare tid har framkommit uppgifter angående säkerhetspolisens verksamhet i vissa fall. Dessa är föremål för utredning av justitieombudsmannen. Regeringen avvaktar resultatet av justitieombudsmannens utredning.

Herr HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag får tacka för att jag fått svar på min fråga.

Registrering av politiska åsikter har ju framkommit i det ena avslöjandet efter det andra under det senaste halvåret. Det har också inneburit att regeringen inte längre kan sitta med armarna i kors och bara

Torsdagen den
18 maj 1972*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom krigsmakten*

hänvisa till de bestämmelser som gäller för säkerhetspolisens arbete. Och det är på grund av dessa avslöjanden som JO-utredningen har tillkommit.

Efter avslöjandena om den unga kvinna som arbetade på luftfartsverket och som SÄPO hade antecknat på grund av politiska åsikter samt efter de händelser som utspelades på värnpliktsriksdagen redovisade tidningen *Folket i Bild-Kulturfront* i nummer 8 av den 4 maj i år ett fylligt och detaljerat material om den militära säkerhetspolisens arbete, i vilket åsiktsregistreringen är en del av arbetsuppgifterna. Av tidningsmaterialiet framkommer att försvarsstaben, sektion 2, avdelning 2, som chef har kommendörkapten Sten Norlander och att avdelningen i huvudsak sysslar med följande tre uppgifter:

1. att utarbeta allmänna föreskrifter för krigsmaktens personal, dvs. hur man skall låsa skåp, förvara hemliga handlingar o. d.
2. skydd mot "inrikes infiltration" i krigsmakten samt personkontroll. - Man kan förmoda att det var av den anledningen som personal från avdelningen fanns med på värnpliktsriksdagen.
3. viss åsiktsregistrering av krigsmaktens personal.

Det framkommer också av *Folket i Bild-Kulturfronts* material att det förekommer ett intimt samarbete mellan den civila säkerhetspolisen och den militära.

Uppgifterna om att det skulle finnas ett militärt åsiktsregister tycker jag är ytterst alarmerande, alldenstund justitieministern i TV den 7 april yttrade att det inte behövs någon parlamentarisk kontroll över försvarsstabens verksamhet, eftersom det där inte finns något åsiktsregister. Även försvarsministern har förnekat att det skulle finnas ett åsiktsregister inom försvaret.

Den 22 april förra året förklarade försvarsministern i denna kammare på en fråga av mig att det inte förekom någon åsiktsregistrering inom försvaret. Då inställer sig frågan: Undanhåller försvarsstaben viktiga uppgifter om sin verksamhet för regeringen? Eller är det så att justitieministern och försvarsministern inför allmänheten förnekar att så är fallet, trots att man vet om registreringen? För min del vill jag inte tro att det senare är fallet.

Jag har naturligtvis med tillfredsställelse läst i svaret att JO skall handlägga även denna fråga om militärens säkerhetsarbete och säkerhetstjänst, men om en JO-utredning skall få något värde måste parlamentarikerna från alla riksdagspartier få ta del av handlingarna. Därför vill jag direkt fråga justitieministern: Kommer riksdagsmän från alla partier att få möjlighet att ta del av JO:s material?

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Vi får vänta på JO:s yttrande, och jag kan inte på förhand svara på om det kommer att bli hemligstämplat eller inte. Jag vill bara försäkra att jag för min del har den uppfattningen att det bör lämnas sådana besked att det blir helt klart för allmänheten vad som förekommer på detta område.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. prövningen
av frågan om den
framtida verksam-
heten vid semina-
riet i Haparanda*

Herr HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag ser med tillfredsställelse att justitieministern tar allvarligt på denna fråga. Men skulle inte regeringen kunna ta avslöjan- den i tidningen Folket i Bild-Kulturfront på allvar och göra sitt bästa för att det skall bli bekant för allmänheten vad som förekommit? Det finns ju risk för att ytterligare och ännu mer väldokumenterat material kommer att presenteras. Om man skall få respekt för säkerhetspolisens arbete och om man verkligen skall kunna tro på att det inte förekommer någon registrering av politiska åsikter, så bör det vara ett minimum att alla riksdagens partier ingår i den kommission som skall kontrollera både den civila och den militära säkerhetspolisens arbete.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. prövningen av frågan om den framtida verksamheten vid seminariet i Haparanda

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara fru *Berglunds* (s) i kammarrens protokoll för den 5 maj intagna fråga, nr 199, och anförde:

Fru talman! Fru Berglund har frågat mig, om de förslag som ingår i den i dagarna framlagda utredningspromemorian om den framtida verksamheten vid seminariet i Haparanda väntas blir föremål för departementets prövning redan i samband med budgetarbetet för 1973/74.

Skolöverstyrelsen övervägar för närvarande möjligheterna att förlägga utbildning till de lokaler där undervisningen vid folkskoleseminariet för närvarande bedrivs. Jag utgår från att man därvid prövar även de förslag som finns i den promemoria fru Berglund syftar på.

Fru BERGLUND (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min fråga.

Uppfattningen om att Haparanda inte skulle tåla de negativa effekter som nedläggningen av verksamheten vid seminariet innebär har varit anledningen till att frågan om ersättningsverksamhet vid seminariet upprepade gånger har aktualiserats här i riksdagen.

Man kan inte bortse från att de negativa effekter som nedläggningen av denna verksamhet rent arbetsmarknadsmässigt medför i en region där förlusterna vid varje upphörande sysselsättningstillfälle kan få ödesdigra följder för hela regionen. Men det är också mycket viktigt att understryka att uttunningen av den intellektuella verksamheten i en region inte kan tillåtas gå alltför långt.

Utbildningsutskottet och riksdagen har varit mycket positiva vid behandlingen av ärendet och understrukit de arbetsmarknadsmässiga synpunkterna samt vikten av regional spridning av olika aktiviteter. Sålunda skulle exempelvis merkostnader för resor inte få tillmätas avgörande betydelse vid valet av olika lokaliseringssorter eller vid placeringen av verksamhet i Haparanda.

Med anledning av riksdagens beslut tillsattes en arbetsgrupp. Jag vill framföra ett tack till statsrådet Moberg för hans positiva medverkan vid tillsättandet av denna arbetsgrupp. Arbetsgruppen, som skulle inventera möjligheterna att förlägga ersättningsverksamhet till seminariet, har nyligen avlämnat en promemoria med förslag om att utbildning i finska språket för lärare och andra yrkeskategorier skulle förläggas till seminariet och att utbildningen skulle starta redan läsåret 1973/74. Arbetsgruppen bör få det erkännandet att den har arbetat mycket snabbt. Såvitt jag i dag kan bedöma är arbetsgruppens förslag dessutom realistiskt.

Ärendet behandlas för närvarande i skolöverstyrelsen, och så småningom kommer det att överlämnas till utbildningsdepartementet. Jag vill poängtera vikten av att utbildningen kan komma i gång till läsåret 1973/74; motiven för detta är alltför kända för att behöva upprepas.

Den 17 maj 1971 uttryckte statsrådet Moberg här i riksdagen sin optimistiska tro på att man skulle kunna starta en alternativ verksamhet vid seminariet i Haparanda. Den 18 maj 1972 – ett år senare – kan jag dela herr Mobergs optimistiska syn på utvecklingen. Optimismen är grundad på arbetsgruppens enligt min bedömning realistiska förslag och en förhoppning om att skolöverstyrelsen, utbildningsdepartementet och regeringen är lika positiva i sina bedömningar som utbildningsutskottet och riksdagen varit.

Löser man problemet efter arbetsgruppens intentioner, kommer det Haparandaregionen till godo, och det kommer också att gagna hela svenska samhället. Man minskar därmed även en av bristerna i samhället, nämligen kontaktsvårigheterna mellan finska invandrare och svenskar.

Jag vill än en gång tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder mot olaga jakt på björn

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Växjö (c) i kammarens protokoll för den 5 maj intagna fråga, nr 198, och anförde:

Fru talman! Herr Johansson i Växjö har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att komma till rätta med olaga jakt på björn.

Björnen är totalfredad i flertalet av de län där den förekommer. Där allmän jakt efter björn är tillåten omfattar den ej årsunge eller hona med årsunge. Länsstyrelse kan lämna tillstånd till jakt utan hinder av fridlysning i syfte att kontrollera björnstammens utveckling. Vid angrepp av björn på tamdjur får vidare djurets ägare eller vårdare förfölja och döda björnen även under annan tid än allmän jakttid om vissa speciella villkor uppfylls. Den som gör sig skyldig till olaga jakt på björn kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Olaga jakt efter björn har tidigare inte varit något påtagligt problem. På senare år har emellertid den tilltagande motorfordonstrafiken, speciellt den med terränggående fordon, förändrat förhållandena. Jag har i proposition till riksdagen föreslagit en reglering av denna trafik. Jag

Torsdagen den
18 maj 1972

*Om åtgärder mot
olaga jakt på
björn*

kommer dessutom att föreslå Kungl. Maj:t att ändra jaktstadgan så att jakträttsinnehavare vid färd även inom jaktområde till och från jaktpass skall förvara vapnet oladdat i väl tillslutet fodral. Vidare kan jag nämna att statens naturvårdsverk och Svenska jägareförbundet överväger åtgärder för att allmänt effektivisera jakttillsynen.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengtsson för svaret på min fråga. Det måste vara tacksamt för ett statsråd att kunna ge ett besked dagen efter det att han lämnat en proposition till riksdagen om åtgärder för att eliminera de olägenheter jag påtalat i min fråga. Jag är tacksam för att denna proposition kommit, eftersom riksdagen väntat länge på den.

Ett otal frågor och även interpellationer har framställts om det hot mot utrotning av vissa djurarter som jakt från snöskoter medför. Jag har haft tillfälle att läsa igenom propositionen och finner att de slutsatser statsrådet där drar är alldeles riktiga; jakten från skoter har ökat risken för utrotning av vissa djurarter. Mycket vilt har fallit för jägare, som med hjälp av snöskoter bedriver olovlig jakt. Statsrådet säger också i propositionen att det händer att djur spåras upp, förföljs och avlivas.

Enligt min mening kunde statsrådet emellertid ha tagit steget fullt ut. Han lovar att en ändring skall göras i jaktstadgan, så att vapnen förvaras på visst sätt under färd med skotern. Vapnet får inte vara laddat och inte heller vara lätt tillgängligt. Det skall förvaras i fodral. Detta är nog bra, men dessa saker skulle ha kommit med i propositionen. Detta är vad jag har att erinra.

En utbredd opinion i vårt land tycker att vi har råd att hålla oss med en rovdjursstam. Jag tänker då på sådana arter som varg, björn och järv, vilka mest är utsatta för utrotningsshotet. Vad vargen beträffar kan man nog säga att vi redan är för sent ute. En del naturvårdare menar att vargen redan är utrotad inom vårt lands gränser, vilket är beklagligt. Jag skulle kunna ta ett ännu mer värdemättat ord och säga att det är en tragik. Vi har i detta land så stora vildmarker att vi borde ha utrymme för de större rovdjuren.

Den senaste tidens olovliga björnjakt verkar att på sitt sätt vara grym. Djuren har spårats upp, varpå de förföljts till dess de varit utmattade. Därefter har de varit ett lätt byte för jägarnas kulor. Man kan knappast kalla detta för en heroisk jaktbedrift.

Motivet för denna björnjakt har väl inte riktigt klarlagts. Det har sagts att det skett på beställning, att det varit fråga om renägare som vill rädda sina djur, sedan de blivit rivna. I det sammanhanget vill jag säga att renägare skall ha en ersättning som helt täcker värdet av de djur som rivs, men vi kan ändå inte acceptera någon olaga jakt.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Om aktioner för
insamling av an-
vända kvicksilver-
haltiga batterier*

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Börjessons* i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 5 maj intagna fråga, nr 200, och anförde:

Fru talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ytterligare insamlingsaktioner, liknande den som Hörselfrämjandet bedriver bland sina medlemmar, kommer till stånd för att samla in använda kvicksilverhaltiga batterier.

I fråga om avfall om härrör från hushåll gäller det kommunala renhållningsmonopolet. Förbrukade batterier, som använts i hushåll, skall samlas in och forslas bort av kommunen tillsammans med övrigt hushållsavfall. Kommunen kan också göra separat insamling av vissa slags avfall. Så sker i vissa kommuner i fråga om bl. a. läkemedel, färgrester och oljeavfall. Genom föreskrift i lokal hälsovårdsordning kan renhållningsmonopolet utvidgas till att avse annat avfall än hushållsavfall.

Med hänsyn till att kommunerna redan nu kan vidta särskilda arrangemang för separat insamling av vissa slags avfall anser jag att initiativ från min sida inte behövs.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Jag skall be att få tacka jordbruksministern Bengtsson för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag framställde min fråga var att Hörselfrämjandets riksförbund med sina 140 lokala föreningar har ställt sig i spetsen för en riksomfattande insamling av förbrukade kvicksilverbatterier som använts i hörapparater. Syftemålet med insamlingen är att hindra att använda kvicksilverbatterier hamnar ute i naturen med risk för förgiftning och miljöförstöring.

Det är säkerligen åtskilligt kvicksilver som under årens lopp hamnat ute i naturen. Om man tänker sig att en person förbrukar ett batteri i veckan, blir det 52 batterier per år. Tio års förbrukning motsvarar enligt uppgifter jag har fått via Hörselfrämjandets tidning ett halvt kilo kvicksilver. Det är säkerligen sammantaget fråga om inte så små mängder.

Det är därför med allra största tillfredsställelse man kan konstatera, att denna insamlingskampanj har kommit i gång. Jag hoppas den kommer att fortsätta. Men det är också angeläget att kampanjen backas upp inte minst från landstingens och kommunernas sida genom exempelvis anslag på landstingens hörcentraler, sjukhus, läkarmottagningar, socialvårdsinrättningar etc., så att allmänheten lämnar in sina förbrukade batterier.

Denna kampanj för insamling av förbrukade batterier bör få största möjliga stöd inte bara från allmänhetens sida, utan också givetvis från myndigheternas. Här gäller det ett mycket viktigt område, nämligen att värna om vår miljö.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. lämplighets-
intyg för körkort
i visst fall*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fru Rydings (vpk) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 209, till herr justitieministern, och anförde:

Fru talman! Fru Ryding har frågat justitieministern om en för värnpliktsvägran straffad person skall förvägras lämplighetsintyg som fordras för erhållande av körkort. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt 32 § 1 mom. vägtrafikförordningen skall den som söker körkort förete bl. a. ett av den lokala polismyndigheten utfärdat intyg, som visar om han med hänsyn till sina personliga förhållanden får anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon (lämplighetsintyg). Polismyndigheten kan inte vägra att utfärda lämplighetsintyg när sådant begärs. Anser polismyndigheten att sökanden inte bör få körkort, skall myndigheten redovisa denna sin uppfattning i intyget.

Ansökan om körkort prövas i första instans av länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos kammarrätt. Talan mot kammarrättens beslut kan föras hos regeringsrätten.

Innan en sökande underkastar sig det besvär och de kostnader som prövning inför besiktningsman innebär kan han på grundval av lämplighetsintyg och handlingar i övrigt som han vill åberopa få körkortsfrågan prövad genom förhandsbesked av länsstyrelsen. Även i ärende om förhandsbesked kan talan föras hos kammarrätt och regeringsrätten.

Innehållet i lämplighetsintyget är inte bindande för länsstyrelsen eller förvaltningsdomstolarna vid prövningen av körkortsfrågan. Om polismyndigheten inte tillstyrkt att sökanden erhåller körkort, kan denne hos länsstyrelsen och domstolarna åberopa utredning som talar för att han ändå bör erhålla körkort.

Fru RYDING (vpk):

Fru talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Tyvärr är jag inte helt nöjd, därför att jag inte tycker att det är något riktigt svar. Kommunikationsministern sade att polismyndigheten inte kan vägra att utfärda lämplighetsintyg och att länsstyrelsen efter detta utfärdande skall pröva körkortsansökan. Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos kammarrätten, och mot kammarrättens beslut kan sökanden föra talan hos regeringsrätten.

Allt det är nog gott och väl, men det jag frågade var: Anser kommunikationsministern att polismyndigheten kan hävda att en vapenvägrare, som inte har något annat brott på sitt samvete än vapenvägran för vilken han suttit en månad i fängelse, inte är lämplig att få ett lämplighetsintyg redan i första instans, så att man slipper den långa omvägen över kammarrätt och regeringsrätt? — Det var det jag ville komma åt. Jag vet att det nyligen inträffat ett fall där en polismyndighet i lämplighetsintyget inte ansett den sökande lämplig att få körkort; det är väl troligt att denne man så småningom — när hela den byråkratiska gången är färdig — får sitt körkort.

Jag vill åberopa en proposition från år 1958, där dåvarande departe-

mentschefen just berör lämplighetsintyg. Det står mycket tydligt i propositionen att lämplighetsprövning skall ske i egentlig mening och inte blott på formella kriterier och att det är viktigt att få en helhetsbild.

Jag skulle vilja fråga om inte kommunikationsministern vill försöka underlätta för värnpliktsvägrare som söker körkort efter det att de avtjänat sitt straff att redan i första instans, dvs. av polismyndigheten, få sin lämplighet tillstyrkt, så att länsstyrelsen godkänner körkortsansökan. Därigenom kan de få sina körkort utan att behöva gå den långa väg som kommunikationsministern talar om i sitt svar. Jag tycker inte att värnpliktsvägran kan jämföras med brott i vanlig ordning, och det var av den anledningen – och med utgångspunkt i det nyligen inträffade fallet – som jag ställde frågan. Jag beklagar om jag inte riktigt har fattat svaret, men kommunikationsministern kanske vill vara snäll och förtydliga det.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Såsom framgår av mitt svar prövar länsstyrelserna och förvaltningsdomstolarna på grundval av lämplighetsutredning och övrig utredning om en sökande bör erhålla körkort eller inte. Länsstyrelserna och domstolarna följer då de regler som finns i lagstiftningen.

Frågan om vilka författningsregler som skall gälla för utfärdande av körkort, bl. a. straffdomars inverkan på möjligheten att få körkort – och däri kan även tas med den form av dom som fru Ryding nu talar om – kommer att prövas av statsmakterna i anslutning till det slutbetänkande som trafikmålskommittén väntas lägga fram vid kommande årsskifte.

Fru RYDING (vpk):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet Norling för den här kompletterande upplysningen. Enligt vad jag nu kunde begripa kommer en nu sittande utredning att lägga fram förslag om vilka författningsregler som skall tillämpas. Jag får bara uttrycka den förhoppningen att man där tar hänsyn till att det s. k. brott som en värnpliktsvägrare begått – som han ådömts en månads fängelse för – inte får ligga till grund för att i lämplighetsintyget beteckna honom som olämplig att få körkort. Kanske skulle de myndigheter som har att befatta sig med lämplighetsintygen – polismyndigheter och länsstyrelser – redan nu kunna tillämpa gällande regler litet liberalare och generösare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. försöksverksamhet med förbud mot läxläsning

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wennerfors'* (m) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 211, och anförde:

Fru talman! Herr Wennerfors har frågat mig om det är med mitt goda minne som det inom grundskolan på sina håll i landet förekommer försöksverksamhet med förbud mot läxläsning.

Torsdagen den
18 maj 1972

Ang. försöksverksamhet med förbud mot läxläsning

Enligt läroplanen för grundskolan skall huvuddelen av elevernas arbete utföras i skolan. Något förbud mot att ge läxor har således ej införts.

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Självfallet skulle man kunna kritisera ordvalet i frågan. Jag tänker på ordet "förbud"; Det är kanske litet tillspetsat. Men, herr statsråd, man kan också kritisera svaret. Jag är verkligen inte nöjd med det. Beror det på tidsbrist, eller är det slarv eller nonchalans? Svaret består av två meningar. Den första meningen finns inget att anmärka emot, men den andra utgör inte något svar på min fråga.

Min fråga gäller om försöksverksamhet med ett slags indirekt förbud mot läxläsning förekommer och i så fall med utbildningsministerns goda minne. Herr statsrådet svarar emellertid bara att det inte har införts något förbud. Snälla herr statsråd, det känner jag naturligtvis till. Det är ingenting att gå in i kammaren och ställa en fråga om. Frågan gäller försöksverksamheten. Självfallet vore det också intressant att få veta hur statsrådet ser principiellt på detta. Det ställde jag inte någon fråga om, men det kan jag göra här. Jag hoppas att jag i statsrådets nästa inlägg får reda på hur statsrådet verkligen ser på detta.

Det finns faktiskt exempel på att ett slags försöksverksamhet förekommer. Eleverna får helt enkelt inte ta med sig läroböckerna hem. Det kan gälla samtliga ämnen eller vissa ämnen. I en skolkommun får man inte ta hem läroböckerna i svenska, i naturorienterande och i samhällsorienterande ämnen. Det är verkligen, fru talman, unikt. Hur går det exempelvis för elever som är sjuka? Om man är sjuk längre än tre veckor, får man studiehjälp. Hur går det för dem som är sjuka bara en eller två veckor eller för dem som är tillfälligt sjuka — det kan vara astmabesvär eller migränattacker? Och hur går det för den elev som inte klarar själva skolmiljön? Det finns många exempel på elever som inte klarar en orolig skolmiljö.

Tycker utbildningsministern att det är tillfredsställande att elevernas studiemöjligheter skall bero på om föräldrarna har råd att själva inköpa läroböcker i vissa ämnen? Hur ser utbildningsministern principiellt på detta? Det vore ytterst värdefullt för skolfolk ute i landet att få veta det.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! För nästan exakt ett år sedan lämnade jag i svar på en interpellation av herr Stålhammar den principiella deklARATION som herr Wennerfors efterlyser. Jag begär inte att herr Wennerfors skall ha lyssnat på den i kammaren, men den har funnits återgiven i protokollet. Jag skall gärna läsa upp det avsnitt som är mest relevant också för denna enkla fråga: "De allmänna anvisningar som skolöverstyrelsen meddelar i läroplanen är som bekant inte avsedda att i detalj reglera skolans verksamhet. Stor frihet föreligger för läraren i hans arbete. De anvisningar som lämnas om hemuppgifterna är självfallet mer eller mindre tillämpliga i olika ämnen. Hänsyn måste tas till de arbetssätt och läromedel som används. Elevernas skilda behov, möjligheter och intressen måste beaktas. Härav följer att något allmängiltigt svar på interpellantens fråga inte kan

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ang. försöksverk-
samhet med för-
bud mot läxläs-
ning*

ges. Skolstadgans förbud mot hemuppgifter till dag efter söndag, helgdag eller hel lovdag är ovillkorligt. I övrigt har -- som framhålls i skolöverstyrelsens anvisningar -- skolledningen ett ansvar för att de principiella riktlinjerna tillämpas på ett förnuftigt sätt."

Det innebär att mitt svar på herr Wennerfors' andra fråga blir följande: Vi har det förtroendet för de lokala skolledningarna att de lokalt kan göra bedömningar med hänsyn till eleverna och med hänsyn till den takt i vilken nya läromedel kommer fram. Av detta följer också att vi inte begärt en central redovisning, så att jag exakt kan redogöra för hur det går till från kommun till kommun. Har herr Wennerfors upplevt något konkret fall där denna frihet missbrukas, får det tas upp i den kommunen och diskuteras där. Skulle det behövas några preciserade anvisningar, kan man också överväga detta. Men skall vi få till stånd en decentralisering på skolans område -- och mycket talar för det -- måste vi ha förtroende för de lokala skolledningarnas förmåga att bedöma frågor av denna karaktär och fatta beslut.

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag tackar för det ytterligare svaret. Jag satte stort värde på det. Jag kände till den debatt i kammaren som utbildningsministern återopade, men jag hann inte nämna det.

Jag har observerat att vi trots detta uttalande har fått allt fler uppgifter om att sådant här förekommer i skolkommunerna. Därför fanns det anledning att återigen aktualisera frågan. Jag tror att man ute i kommunerna runt om i landet inte riktigt vet vilken principiell uppfattning som den socialdemokratiska partiledningen och den socialdemokratiska regeringen egentligen har. Jag tror att man har förvillats litet. I riksdagens handlingar har jag nämligen inte funnit att regeringen vill införa något slags förbud mot hemläxor. Men det som förvillar många är vad som står i jämlikhetsrapporten, som naturligtvis många har läst -- förmodar jag. Jag citerar från s. 66 i jämlikhetsrapporten: "I en skola för jämlikhet måste sålunda undervisning förmedlas med hjälp av starkt individualiserade metoder. Med detta avses givetvis inte en individualisering av en typ som innebär att elever med olika bakgrund och skiftande förutsättningar får gå igenom kursen så snabbt de hinner och orkar. Det skulle ytterligare öka klyftorna."

Detta sade man i jämlikhetsrapporten, men det var i jämlikhetsrapporten det. Av detta tror många att det är socialdemokraternas mening att bromsa vissa elever. Det är kanske det? Det är som sagt många som fått den uppfattningen. Ett sätt att bromsa vissa elever är alltså att barnen inte får ta hem läroböckerna, att de helt enkelt inte får läsa läxor. Då skulle ju dessa barn kunna läsa och lära sig hur mycket de vill där hemma! Därför är det mycket viktigt att utbildningsministern verkligen säger ifrån på denna punkt. Nu fick vi också detta upprepat. Hemuppgifterna är frivilliga och skolledningen har ansvaret för att de principiella riktlinjerna blir förverkligade. Det vore verkligen en märklig utveckling om skolans elever inte skulle få studera annat än på skoltid. Som jag sagt förekommer det ute i vissa skolkommuner förbud mot hemläxor. Det finns t. o. m. beslut på det, herr statsråd. Således finns det anledning att debattera frågan.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Skattemässig be-
handling av egen-
avgifter till grupp-
liv- och grupp-
sjukförsäkringar*

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Jag är naturligtvis glad över att herr Wennerfors så pass noga studerar det socialdemokratiska jämlikhetsprogrammet. Man kan hoppas på att det får positiva effekter i olika avseenden. Men jag skulle kanske önska att herr Wennerfors studerade med något större eftertanke. Vad som avses på den punkt som herr Wennerfors citerade har ju inte ett dugg att göra med den debatt vi nu för i kammaren. Vad som där avses är nämligen att man inte skall få olika utvecklingstakt klassmässigt sett mellan olika elever. Om en elev löser en uppgift snabbt, skall den eleven på det området få uppgifter som fördjupar kunskaperna. Det är därför det har tryckts så hårt på en individualisering.

Missförståndet om vad som avses med denna passus kanske vi kan klara ut i ett annat sammanhang. Jag har bara velat till kammarens protokoll läsa in att jag har en helt annan tolkning än herr Wennerfors av programmet på den punkten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 99 till jordbruksutskottet.

§ 14 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 inom justitiedepartementets verksamhetsområde gjorda framställning om anslag för budgetåret 1972/73 till statligt partistöd jämte motioner rörande dels det statliga partistödet, dels det kommunala partistödet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Skattemässig behandling av egenavgifter till gruppliv- och grupp-sjukförsäkringar

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:77 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m. jämte motion.

I propositionen 1972:77 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 17 mars 1972 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

- 1) lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
- 2) förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvskatt och gåvoskatt.

I propositionen hade föreslagits ändringar i kommunalskattelagens regler för att särskild tilläggspension (STP), som utgick enligt överenskommelse mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige, skulle kunna betraktas som pensionsförsäkring i skatterättslig mening. Dessutom hade föreslagits en förenkling i den skattemässiga

behandlingen av arbetstagarnas förmån av fri gruppsjukförsäkring (AGS) enligt samma överenskommelse.

Vidare hade föreslagits att det vid arvsbeskattningen skattefria beloppet för förmånstagarförvärv enligt vissa liv- samt olycksfalls- och sjukförsäkringar höjdes från 32 000 kronor till 41 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats den i anledning av propositionen väckta motionen 1972:1647 av herrar Josefson i Arrie (c) och Kristiansson i Harplinge (c), vari hemställts att riksdagen vid behandling av proposition 1972:77 beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande den skattemässiga behandlingen av egenavgifter till gruppliv- och gruppsjukförsäkringar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde
att riksdagen

A. skulle anta de vid propositionen 1972:77 fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

2. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,

B. skulle avslå motionen 1972:1647.

Reservation hade avgivits av herrar Eriksson i Bäckmora (c), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Söderström (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1647 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag beträffande den skattemässiga behandlingen av egenavgifter till gruppliv- och gruppsjukförsäkringar i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 27 behandlas frågan om den skattemässiga behandlingen av arbetstagarnas förmån av fri gruppsjukförsäkring, vilken ansluter till överenskommelsen mellan Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. Denna överenskommelse innebär att förmånen av fri gruppsjukförsäkring undantages från beskattning. I propositionen 77 som behandlas i detta utskottsbetänkande biträdes denna överenskommelse, vilket innebär att samma regler skall tillämpas som redan nu gäller för grupplivförsäkring.

Utskottet har också enhälligt tillstyrkt propositionen, men i anslutning till detta ärende har åter aktualiserats frågan om lika behandling av skattskyldig som själv med egenavgifter får betala kostnaden för gruppliv- eller gruppsjukförsäkring. Enligt nu gällande bestämmelser får avdrag göras för nämnda försäkringar därest beloppet ryms inom det i deklARATIONEN tillåtna avdraget på 250 respektive 500 kronor för ensamstående eller äkta makar.

Enligt uttalande i skatteutskottets betänkande nr 15 kan förmån av fria premier för gruppliv- och gruppsjukförsäkringar komma att uppgå till

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Skattemässig be-
handling till grupp-
liv- och grupp-
sjukförsäkringar*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Skattemässig be-
handling av egen-
avgifter till grupp-
liv- och grupp-
sjukförsäkringar*

500 kronor. Därjämte bör uppmärksammas att detta belopp gäller i regel när försäkringarna omfattar stora grupper.

De i vårt samhälle som erlägger egenavgifter för gruppliv- och gruppsjukförsäkringar får i regel erlägga betydligt högre försäkringsavgifter. Som framgår av vad jag nu sagt kan det mycket väl hända att hela det i deklarationen tillåtna försäkringsavdraget kan behöva tagas i anspråk för denna typ av försäkringspremier. Däremot kan de grupper för vilka arbetsgivaren betalar försäkringspremierna utnyttja hela försäkringsavdraget för andra avdragsgilla försäkringskostnader.

Det kan inte vara riktigt att bibehålla ett sådant system. I motionen 1647 har jag och herr Kristiansson i Harplinge därför yrkat att personer som inte åtnjuter fri gruppliv- eller gruppsjukförsäkring alltid skall tillerkännas avdrag för sådan premie, vare sig den ryms inom det för alla medgivna avdragsbeloppet eller inte. Ur rättvisesynpunkt är det angeläget att alla behandlas lika vid beskattningen. Vi har ett så högt skatteuttag att alla ansträngningar bör göras för att så rättvist som möjligt fördela detta.

Av proposition och utskottsbetänkande framgår att såväl departementschefen som utskottsmajoriteten är medvetna om den olikhet som uppstår skattskyldiga emellan när det gäller försäkringsavdraget i deklarationen. Det är då för mig ganska förvånande att man inte i utskottet kunnat enas om att tillstyrka det blygsamma krav som ställts i här nämnda motion.

Med förståelse för en minoritet och med respekt för likabehandlingen skulle man här ha kunnat medverka till åtgärder för att åstadkomma större likhet vid beskattningen.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., som fogats vid utskottets betänkande.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Målsättningen för vårt skattesystem bör vara att det är så utformat att rättvisa och likformig behandling kan uppnås för olika kategorier. I en reservation till det betänkande vi nu behandlar har yrkats bifall till motionen 1647, där det hemställs om utredning och förslag beträffande den skattemässiga behandlingen av egenavgifter till gruppliv- och gruppsjukförsäkringar för företagare och andra som inte åtnjuter avdragsrätt för erlagda premier, vilket andra kategorier gör.

Utskottet har tidigare avstyrkt de här framställningarna och då bl. a. framhållit att vi måste acceptera vissa ojämnheter vid beskattningen. Jag anser inte, fru talman, att vi måste göra det, i varje fall inte när man relativt enkelt kan avskaffa en orättvisa genom ett bifall till motionen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSTEIN (s):

Fru talman! Skatteutskottet har i sitt betänkande nr 27 behandlat propositionen 77. I denna proposition föreslås vissa ändringar i kommunalskattelagen som aktualiserats genom överenskommelser på arbetsmarknaden om särskild tilläggspension, fri gruppsjukförsäkring och höjning av beloppet för grupplivförsäkringar.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Skattemässig be-
handling av egen-
avgifter till grupp-
liv- och grupp-
sjukförsäkringar*

I samband med behandlingen av förslaget om skattefrihet för avgiften till gruppsjukförsäkring har utskottet haft att behandla motionen 1647 av herrar Josefson i Arrie och Kristiansson i Harplinge, som önskar en utredning beträffande den skattemässiga behandlingen av egenavgifter till gruppliv- och gruppsjukförsäkringar.

Motionärer och reservanter har utvecklat sina motiv för ett utredningsyrkande, och jag skall i korthet söka redogöra för utskottsmajoritetens motiv för att avvisa kraven på en utredning.

Pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar behandlas principiellt olika i skattehänseende.

Pensionsförsäkringarna är avdragsgilla vid deklarationen, och i gengäld är utfallande belopp skattepliktig inkomst. När det gäller kapitalförsäkringarna är förhållandet det motsatta. Avdrag för kostnad för kapitalförsäkring kan dock erhållas i den mån premien ryms inom ramen för det s. k. försäkringsavdraget, dvs. 500 kronor för makar och 250 kronor för ensamstående.

Sjukförsäkring, inklusive gruppsjukförsäkring, anses i allmänhet som kapitalförsäkring.

En företagare som betalar premier för t. ex. grupplivförsäkring eller gruppsjukförsäkring till förmån för sina anställda har rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för premierna såsom för andra omkostnader i rörelsen. Å andra sidan skall förmånernas värde i princip inkomstbeskattas hos den anställde såsom löneförmån. Men här gäller då att den anställde, under förutsättning att han äger försäkringen, är berättigad till avdrag för premiebeloppet inom ramen för försäkringsavdraget.

1963, när överenskommelsen om fri grupplivförsäkring träffades mellan LO och SAF, genomfördes den förenklingen vid taxeringen att förmånen av fri grupplivförsäkring inte behövde uppges som intäkt. Detsamma gäller för övrigt även fri sjukvård och fri tandvård.

Frågan gäller nu den överenskommelse som träffats mellan LO och SAF om "avtalsgruppsjukförsäkring", AGS, och hur premierna skall behandlas ur skattesynpunkt. Om man skall ta fram förmånen av den fria gruppsjukförsäkringen till beskattning, erfordras ett omfattande arbete för att fastställa de individuella premiebeloppen. Även om man skulle kunna tänka sig att tillämpa en viss schablonisering, så skulle det innebära ett betydande administrativt arbete — det rör sig om inte mindre än 1,2 miljoner anställda. Då det dessutom förhåller sig på det sättet att avdragsrätt föreligger inom ramen för det s. k. försäkringsavdraget skulle, trots ett betydande merarbete, endast en mindre del av premierna bli föremål för reell beskattning.

Departementschefen har därför stannat för att man i sak bör behandla gruppsjukförsäkringen på samma sätt som man tidigare behandlat grupplivförsäkringen, alltså medge skattefrihet för denna förmån.

Utskottet har anslutit sig till denna uppfattning.

Reservanterna gör nu gällande att en viss orättvisa uppstår genom att de grupper som nu åtnjuter kostnadsfria försäkringar medges denna skattefrihet. De menar att den som genom egenpremier skaffar sig motsvarande försäkring borde tillerkännas avdrag för sina kostnader, oavsett om de ryms inom ramen för försäkringsavdraget eller ej. Jag skall

Torsdagen den
18 maj 1972

*Skattemässig be-
handling av egen-
avgifter till grupp-
liv- och grupp-
sjukförsäkringar*

inte förneka att en skillnad i skattemässig behandling föreligger, men det bör observeras att den nu föreslagna lösningen utgör ett provisorium i avvaktan på den skatteomläggning som kan aktualiseras genom sjukpenningutredningens kommande förslag. Sjukpenningutredningen väntas lämna sitt betänkande under hösten 1972. Att riksdagen under sådana förhållanden skulle i enlighet med reservanternas förslag begära ytterligare en utredning förefaller mindre välbetänkt.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Fru talman! Jag vill först säga att vi inte alls ställt något yrkande beträffande beskattningen av förmånen av fri gruppsjukförsäkring. På den punkten har utskottet enhälligt anslutit sig till propositionens förslag.

När jag lyssnade till argumenten för att inte tillmötesgå det krav som ställts av oss motionärer om utredning rörande den skattemässiga behandlingen av premierna fann jag inte mycket av argument för utskottsmajoritetens ställningstagande. Redan i dag sker en uppdelning av försäkringskostnaderna i skattehänseende mellan avgifter till den obligatoriska sjukförsäkringen och premierna för andra försäkringar. Jag tycker nog att utskottsmajoriteten med god vilja hade kunnat tillmötesgå vårt krav när det gäller gruppliv- och gruppsjukförsäkringarna.

Att vi inte har lagt fram ett förslag i detalj beror på att vi är medvetna om att det bör anpassas så att man inte skapar speciella förmåner för någon grupp. Syftet med vår motion har varit och är att skapa rättvisa mellan olika skattebetalare. Därför, fru talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Herr Carlstein sade att det enligt reservanternas uppfattning råder en orättvisa. Jag ber herr Carlstein läsa skatteutskottets betänkande nr 15, där frågan om höjning av försäkringsavdraget behandlas. Av det framgår att inte bara reservanterna utan även utskottets majoritet anser att det finns en orättvisa i beskattningen. Skillnaden mellan oss är bara den att vi reservanter anser att denna orättvisa skall avskaffas, medan majoriteten i skatteutskottet anser att den skall bestå.

Herr CARLSTEIN (s):

Fru talman! Jag har medgivit, liksom utskottet har gjort, att skattskyldiga behandlas olika i det här avseendet. Det framgår av utskottsbetänkandet, och det framgår även av propositionen. Utskottsmajoriteten har emellertid ansett att vi bör göra en förenkling när det gäller gruppsjukförsäkringen på samma sätt som tidigare skett i fråga om grupplivförsäkringen. Vi får i höst ett betänkande från sjukpenningutredningen med förslag till genomgripande förändringar. Utredningen överväger ju en helt annan lösning av frågan om vår sjukförsäkring, bl. a. att ersättningen skall vara beskattningsbar och att man skall slopa det klassplaceringsystem som nu tillämpas. Det kommer att i grunden förändra förutsättningarna för AGS.

Att riksdagen under sådana förhållanden skulle beställa ytterligare en

utredning – vad reservanterna begär är ju en utredning – förefaller helt meningslöst. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Fru talman! Vi får väl tolka det senaste yttrandet på det sättet att frågan kommer att behandlas i samband med det kommande utredningsförslaget. I så fall har det krav som vi har ställt delvis tillmötesgått.

Herr CARLSTEIN (s):

Fru talman! Om man förutsätter att grunderna kommer att förändras så att vi får en annan situation får vi naturligtvis anledning att på nytt ta upp dessa frågor. Jag kan inte tänka mig något annat.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Josefson i Arrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 punkten B röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Josefson i Arrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 145
Avstår – 4

§ 16 Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 28 i anledning av motioner om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet.

I detta betänkande behandlades

motionen 1972:211 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag om sådan ändring i skattelagstiftningen att fritt bränsle från

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Torsdagen den
18 maj 1972

*Slopande av be-
skattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

egen fastighet inte blev beskattat,

motionen 1972:635 av herr Hedin m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen beslutade att ved från egen fastighet ej behövde upptas som naturaförmån vid deklaration av inkomst från jordbruksfastighet.

motionen 1972:836 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde revidering av riksskatte-nämndens anvisningar innebärande att bränsle från egen skog ej beskattas samt

motionen 1972:891 av herrar Wirtén (fp) och Antby (fp) vari hemställt att riksdagen beslutade att uttag av ved ur egen skog vid familj jordbruk icke längre betraktades som naturaförmån och således utgick som inkomst vid beskattningen.

- Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1972:211
 2. motionen 1972:635
 3. motionen 1972:836
 4. motionen 1972:891.

Reservation hade avgivits av herrar Eriksson i Bäckmora (c), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Söderström (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1972:211, 1972:635, 1972:836 och 1972:891 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring i skattelagstiftningen, att bränsle från egen fastighet inte beskattades.

Herr SUNDKVIST (c):

Fru talman! Vissa frågor som vi behandlar här i riksdagen har likt galten Särinner en viss förmåga att ständigt återkomma. Den fråga som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 28, beskattningen av fritt bränsle, är just en fråga som har behandlats årligen under ganska många år.

Vi känner argumenten rätt bra. Jag vet mycket väl att utskottsmajoritetens talesman kommer att framföra de synpunkterna att det i och för sig inte är bränslet som beskattas, ty det har inget värde, utan det är resultatet av det arbete som nedläggs som beskattas. Jag kan hålla med om att de synpunkterna i och för sig är riktiga och att det då med hänsyn till vår skattelagstiftning är principiellt riktigt att bränslet beskattas.

Det finns emellertid en hel del orsaker till att beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet bör slopas. Jag väljer att ta upp en enda synpunkt, och jag misstänker att någon annan talare kommer att uppehålla sig vid andra orsaker som är väsentliga för reservationskravet.

Utskottet har skrivit ett par meningar som jag vill citera:

”Gällande regler av beskattning av värde av naturaprodukter för eget bruk har tillkommit för att i möjligaste mån undvika orättvisor vid beskattningen. Några omständigheter som bör föranleda undantag beträf-

Torsdagen den
18 maj 1972*Sloppande av be-
skattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

fande bränsle kan enligt utskottets mening inte anses föreligga.”

Jag tycker nog att det kan anses föreligga vissa omständigheter. Det är nämligen inte bara den som har egen skogsmark som har möjlighet att få fritt bränsle. Jag vill påstå att vilket hushåll som helst i dag kan få fritt bränsle – det är bara att fråga en skogsägare, så får man det alldeles säkert.

Jag kan ta ett exempel från min egen verksamhet som jordbrukare. I början på 1960-talet arrenderade jag en gård. Från skogen som tillhörde den jordbruksfastigheten fick ungefär 15 hushåll fritt vedbränsle. Av de 15 hushållen var det ett som skattade för det, nämligen jag som var arrendator. De andra 14 blev inte beskattade för det.

Den nuvarande ordningen innebär alltså en orättvisa. Bestämmelsen är inte, som utskottsmajoriteten säger, till för att ta bort orättvisor; i stället skapar den och vidmakthåller orättvisor. Jag tycker därför att det kan finnas anledning att nu ta bort beskattningen av fritt bränsle.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Herr Sundkvist nämnde galten Särimer, som ständigt kom tillbaka. Vid utskottsbehandlingen av denna fråga uppgavs att den lär vara en av de äldsta i riksdagens historia – den har varit uppe till behandling i riksdagen sedan 1947. Frågan bör alltså bli föremål för en vördnadsfull behandling, och tillbörlig respekt för den höga åldern bör visas.

Samtidigt kan man säga att moderniseringen av våra bostäder har fortskridit så att de statsfinansiella aspekterna på fördelen av fritt bränsle praktiskt taget har försvunnit. Man torde alltså helt kunna negligera de aspekterna i dag.

Av samma skäl kan man inte längre tala om orättvisor vid beskattningen med samma motivering som förr. Kvar står, som jag ser det, nästan bara miljövårdsaspekterna, och eftersom intresset för miljövård nu har vaknat och är så stort som det är tycker jag att det finns anledning att i miljövårdens tidevarv kunna låta den här gamla frågan få avföras från dagordningen i riksdagen. Det kan enklast ske genom ett bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Det ärende vi nu behandlar gäller ingen stor fråga, men trots detta har här väckts fyra motioner. Frågan har behandlats i riksdagen sex år i följd sedan 1967, och därför kan jag väl fatta mig ganska kort.

Jag kan väl hålla med om att det kan synas orättvist att en del får hugga ved gratis och slipper skatta, medan jordbrukarna skall betala skatt för fritt bränsle. Men det är inte detta som saken gäller. Det här är en principfråga. Om man från beskattning undantog värdet av hushållsbränsle, skulle man bryta mot en viktig princip vid beskattningen samtidigt som man skapade betydande orättvisa mellan skilda kategorier skattskyldiga.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sloppande av be-
skattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Till intäkt av jordbruksfastighet räknas enligt 21 § kommunalskattelagen bl. a. värdet av vad skattskyldig kan ha tillgodogjort sig av jordbrukets och skogsbrukets avkastning för sin, sin familjs eller övriga hushallsmedlemmars räkning. I 42 § kommunalskattelagen stadgas att värdet av produkter, varor eller andra naturaförmåner skall beräknas efter ortens pris. Värdet av bränsle från egen jordbruksfastighet skall upptas till belopp motsvarande vedens värde i upphugget och hemkört skick.

Resultatet av det arbete en skattskyldig nedlagt i sin förvärvsverksamhet anses således som skattepliktig inkomst, även till den del avkastningen använts för egen konsumtion. Om man utför arbete åt sig själv och på detta sätt minskar sina levnadskostnader skall man beskattas för denna besparing, om den uppkommit i näringsverksamhet. Detta gäller för alla.

De här principerna tillämpas genomgående vid beskattning när det gäller uttag av naturaprodukter m. m. för eget bruk. Därför bör även en jordbrukare beskattas för värdet av fritt bränsle, i upphugget och hemkört skick, till ortens pris, detta oavsett om virket utvunnits från egen skog eller som binäring till jordbruket, medan däremot den som utan samband med någon förvärvsverksamhet åtnjuter motsvarande förmån i regel bör gå fri från beskattning.

Motionärerna har åberopat angelägenheten av att främja skogs- och miljövärd. Den här aktuella frågan anser jag dock ur skogsvårdssynpunkt och för den enskilde ha ganska liten betydelse. Vi vet att enligt skogsvårdstagen måste alla sköta sin skog rationellt genom röjningar och gallringar. Sedan har man möjlighet i samband med arbetslöshet att av AMS få bidrag till de här röjningarna med ända upp till 25 procent. Där har således även skogsägarna en förmån.

Till sist: Utskottet framhöll vid föregående års riksdag att flera skäl talar för att en viss försiktighet är påkallad när det gäller att i det enskilda fallet uppskatta värdet av fritt bränsle. Utskottet säger även att såvitt man kan bedöma har också riksskatteverket så långt möjligt iakttagit försiktighet vid fastställande av de normer som skall tillämpas i skilda delar av landet. De av riksskatteverket fastställda anvisningarna i denna fråga torde således, rätt tillämpade, inte kunna anses leda till för höga värden. Om man skulle bifalla motionsyrkandena kan detta medföra opåkallade förmåner vid beskattningen för jordbrukarna.

Då jag anser att det inte framkommit något nytt i denna fråga från motionärernas sida, så ber jag kort och gott att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Fru talman! Det är bara en punkt i herr Wikners anförande som jag vill påtala. Han fortsätter att hävda att det skulle vara större rättvisa att behålla denna beskattning än att slopa den. Jag vill bestämt hävda att det är tvärtom. Utan att kunna belysa det med något statistiskt material vill jag påstå att det är fler hushåll här i landet som tar ut och nyttjar fritt bränsle utan att skatta för det än det är hushåll som nyttjar bränsle från egen fastighet och skattar för det. Därmed är orättvisan större om man bibehåller beskattningen än om man slopar den.

Sedan har jag absolut inte någon tanke på att vi skall försöka göra

något detektivarbete och leta reda på de hushåll som lyckas få de här förmånerna skattefritt. Det allra enklaste är naturligtvis att gå på samma väg som motionerna och reservationen och slopa beskattningen. Jag tror att det medför större rättvisa än det som herr Wikner hävdar.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Fru talman! Till herr Sundkvist vill jag säga att jag påtar de här orättvisorna med hänsyn till andra näringsidkare. Det är fråga om orättvisor gentemot andra, som beskattas för det arbete de nedlägger på sin rörelse, som således är till nytta även för familjen.

Det åberopas här att det är många skogsägare som får fritt bränsle. Jag tycker att det nästan är litet förmätet av en skogsägare att säga detta. Det borde ändå vara bättre, tycker jag, att en skogsägare går i sin egen skog och röjer och gallrar än att han t. ex. hjälper skogsbolagen, kanske bara av snålhet, att få fritt bränsle.

Herr SUNDKVIIST (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag känner mig väldigt hedrad av att herr Wikner utnämner mig till skogsägare. Jag har aldrig ägt en kvadratmeter skogsmark; jag nämnde i mitt första anförande att jag var arrendator.

När det sedan sägs att man skall jämföra, så skall man naturligtvis göra jämförelsen där den egentligen skall göras, och då blir den sådan som jag här talat om. Det är dock just förmånen av fritt bränsle vi diskuterar och ingenting annat, och då måste man jämföra olika kategorier som har tillgång till fritt bränsle.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag ber om ursäkt – jag menade skogsägarna och inte arrendator Sundkvist.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Fru talman! Efter herr Wikners alla turer skulle man kanske inte ta till orda i den här frågan. Men också jag har diskuterat den någon gång tidigare, och det finns ytterligare ett par synpunkter på ärendet.

Herr Wikner sade att detta inte var någon stor sak. Men herr Wikner såg detta ärende som en principiell fråga, nämligen värdet av naturförmåner. Får jag påminna herr Wikner, som ändock har ägnat viss uppmärksamhet åt vad skattelagstiftningen stadgar, om att i anvisningarna från riksskattenämnden sägs det ut att förmån av ringa värde skall inte beskattas för vissa grupper i det här landet. Dessa förmåner av ringa värde kan gälla varor till rabatterat pris som anställd får ta ut i det företag där han arbetar, de kan gälla subventionerad lunch osv. Man har angivit som en gräns att värdet icke bör överstiga 400 kronor, men det kan vara högre.

När herr Wikner gör detta till en principfråga frågar jag: Vad är det för skillnad, om den ena åtnjuter sådana här förmåner av ringa värde och är skattefri för dessa, och den andra åtnjuter skattefrihet för bränsle från egen skog? Hur kan detta med bränslet på en gång få så stort värde, herr Wikner? Det vore tacknämligt om herr Wikner klarade ut den delen av

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Slopande av be-
skattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Slopande av be-
skattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

problemet.

Sedan blandade herr Wikner in arbetsmarknadsstyrelsen och skogs-vårdstyrelsen och deras insatser för röjning. A la bonne heure – där har man gjort en god insats. Men vi kan ju tänka oss att en skogsägare, som har sådant här röjningsvirke liggande utefter vägen, tycker att det inte ser alltför vackert ut och säger: ”Nu hugger jag upp det här och tar det som eget bränsle.” Då gör han ju en röjningsinsats och en uppsnygningsinsats som ur naturvårdssynpunkt är värdefull.

Kan herr Wikner mena att detta bränsle har större värde än de förmåner av ringa värde som man diskuterar i annat sammanhang?

Herr Wikner gör också i år angrepp på skogsägarna. Det skall jag lämna därhän – det får stå för herr Wikners egen räkning. Jag är egentligen litet förvånad över att herr Wikner, som sysslar med dessa saker i sin praktiska verksamhet, gör sådana uttalanden om skogsägarna som han har gjort tidigare och även här i dag.

Herr Wikner gjorde ytterligare ett uttalande som jag skall be att få en förklaring på. Riksskattenämnden har faktiskt det senaste året i sina anvisningar gett en något generösare tolkning än tidigare av hur man skall bedöma frågan om värdet av ”fritt bränsle”. Utskottet skriver: ”De av riksskatteverket fastställda anvisningarna i ämnet torde, *rätt tillämpade*, inte kunna anses leda till för höga värden, – – –.” Det vore tacknämligt om herr Wikner – till ledning för taxeringsnämnderna – ville ge en närmare definition på vad man avser med ”rätt tillämpade”. Jag tror att detta skulle vara värdefullt i den praktiska handläggningen, både för de deklareranter som vill åtnjuta det särskilda avdraget och för de taxeringsnämnder som har att pröva deklARATIONERNA. I klarhetens intresse ber jag alltså herr Wikner att ge en definition på vad man menar med ”rätt tillämpade”.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Det är väl på det viset, att om en jordbrukare använder mindervärdigt bränsle, så har han möjlighet att få bränslevärdet nedsatt hos taxeringsnämnden och framför allt hos riksskattenämnden. De tar ju hänsyn till detta.

De uttalanden som jag har gjort här står jag faktiskt för – jag tror inte att jag behöver skämmas för dem – och nu tycker jag att vi kan avsluta den här diskussionen.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Fru talman! Jag fick inte svar på min fråga, herr Wikner. Jag ville ha en tolkning av uttrycket ”rätt tillämpade”.

Herr Wikner bör ändå – som den skatteexpert han utnämner sig till här – veta att om en taxeringsnämnd skall fatta beslut, så vill man ha klara definitioner att utgå från. Sådana klara definitioner har inte herr Wikner givit i sitt senaste inlägg.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Jag anser att man borde kunna läsa innantill och följa anvisningarna. Dessa kan inte jag utantill, men det är bara att följa dem.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	158
Nej	—	142
Avstår	—	4

§ 17 Förslag till skadeståndslag, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:5 med förslag till skadeståndslag, m. m. jämte motioner.

Genom en den 14 januari 1972 dagtecknad proposition, 1972:5, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att anta de vid propositionen fogade förslagen till

- 1) skadeståndslag,
- 2) lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
- 3) lag om ändring i sjömanslagen (1952:530),
- 4) lag om ändring i luftfartslagen (1957:297),
- 5) lag om ändring i lagen (1948:451) angående införande av lagen om ändring i strafflagen m. m.,
- 6) lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
- 7) lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
- 8) lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,
- 9) lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
- 10) lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
- 11) lag om ändring i lagen (1916:312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik,
- 12) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 13) lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Genom propositionen läggs fram förslag till skadeståndslag jämte förslag till vissa följdändringar i annan lagstiftning.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

Förslaget innebär, att motsvarighet till de nuvarande allmänna skadeståndsbestämmelserna i 6 kap. strafflagen (SL) tas upp i en särskild skadeståndslag. I dessa hänseenden innebär förslaget sakliga ändringar av betydelse endast såvitt gäller barns skadeståndsansvar. Regeln i 6 kap. 6 § SL om att skadeståndsansvaret för barn under 15 år skall bestämmas på grundval av en skälighetsprövning utsträcks att gälla barn under 18 år. Vid bestämmande av skadestånd för barn eller psykiskt sjuka personer skall det enligt förslaget i framtiden tas större hänsyn än hittills till förekomsten av ansvarsförsäkring. En viss utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelsen i 6 kap. 3 § SL om ersättning för psykiskt lidande föreslås. I övrigt sker endast en modernisering och systematisk omarbetning av bestämmelserna i 6 kap. SL.

Förslaget innehåller vidare bestämmelser om skyldighet för arbetsgivare att ersätta skada som hans arbetstagare vållar i tjänsten (s. k. principalansvar). I förhållande till vad som gäller för närvarande enligt grundsatser som utbildats i rättspraxis innebär förslaget att principalansvaret utvidgas till att omfatta alla arbetstagare och inte bara dem som tillhör drifts- eller arbetsledningen eller har en ansvarsfull ställning. Som arbetstagare skall räknas också värnpliktiga m. fl. likställda samt i vissa fall interner på anstalter, elever vid skolor o. d. och andra som utför arbetsuppgifter under anställningsliknande förhållanden. Principalansvar skall enligt förslaget kunna jämkas, om det skulle bli oskäligt betungande eller, vid sakskada, om jämkning bör ske av hänsyn till föreliggande försäkringsförhållanden.

Vidare upptar förslaget bestämmelser om skadestånd i offentlig verksamhet, vilka saknar motsvarighet i gällande rätt. Enligt förslaget skall staten eller kommun ersätta person- eller sakskada eller direkt tillfogad allmän förmögenhetsskada – s. k. ren förmögenhetsskada – som vållas genom fel eller försummelse vid utövning av offentlig myndighet. Ersättning skall dock utgå endast om de krav har åsidosatts som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på dess utövning. Den skadelidande är inte heller berättigad till ersättning för skada som hade kunnat undvikas genom överklagande av felaktigt beslut. Ersättning för ren förmögenhetsskada genom intrång i näringsverksamhet skall utgå endast på grundval av en skälighetsprövning. Ersättningstalan skall enligt förslaget inte kunna föras med anledning av beslut av Kungl. Maj:t, riksålagen, högsta domstolen, regeringsrätten eller försäkringsdomstolen, om inte beslutet undantagsvis har upphävts eller ändrats. Statens eller kommuns ansvar enligt dessa regler skall kunna jämkas enligt den nyss nämnda regeln om jämkning av principalansvar.

Slutligen innehåller förslaget en helt ny bestämmelse som begränsar arbetstagares skadeståndsansvar. En arbetstagare skall enligt förslaget vara skyldig att ersätta skada som han vållar genom fel eller försummelse i tjänsten endast i den mån det med hänsyn till omständigheterna föreligger synnerliga skäl.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1972.”

I Kungl. Maj:ts förslag till skadeståndslag hade nedan angivna bestämmelser följande lydelse:

3 kap. 6 §: ”Skadestånd enligt 1 eller 2 § kan jämkas, om skadeståndet finnes oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter. Vid sakskada kan jämkning också ske om det är skäligt med hänsyn till föreliggande försäkringar eller försäkringsmöjligheter.”

4 kap. 1 §: ”För skada, som arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten, är han ansvarig endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter.”

I detta sammanhang hade behandlats

I. de med anledning av propositionen väckta motionerna:

A. 1972:1487 av herr Ernulf (fp) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 5 för sin del skulle anta 4 kap. 1 § i den föreslagna skadeståndslagen med följande lydelse: ”För skada, som arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten, är han ansvarig endast om och i den mån det är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter”.

B. 1972:1488 av fru Anér (fp),

C. 1972:1489 av fru Kristensson m. fl. (m) vari hemställdes

1. i första hand att riksdagen skulle uppskjuta behandlingen av proposition nr 5 så att en samlad bedömning av förslagen enligt propositionen och väntade kompletteringsförslag till skadeståndslagen kunde komma till stånd,

2. i andra hand – därest riksdagen icke skulle bifalla yrkandet ovan – att riksdagen beslutade

a. att ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen principiellt anförts om grunderna för fortsatt lagstiftningsarbete på skadeståndsrättens område,

b. att hos Kungl. Maj:t hemställa att statlig och kommunal skaderegleringsverksamhet nog följdes och att åtgärder vidtogs mot onödig tidsutdräkt i skaderegleringssammanhang,

c. att 3 kap. 6 § utgick ur skadeståndslagen,

d. att i 4 kap. 1 § orden ”synnerliga skäl” utbyttes mot ”särskilda skäl”,

e. att skadeståndslagen skulle träda i kraft den 1 januari 1973,

D. motionen 1972:1490 av herr Larsson i Luttra m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 5

1. skulle anta förslaget till skadeståndslag med de ändringar i

a) 2 kap. 2 §,

b) 2 kap. 3 §,

c) 4 kap. 1 §,

som förordats i motionen,

2. tillkännagav för Kungl. Maj:t som sin mening vad som anförts i motionen om

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

- a) rättssociologiska undersökningar på skadeståndsområdet,
 - b) redovisning av riktlinjerna för en översyn av försäkringslagstiftningen,
3. skulle anhålla hos Kungl. Maj:t att skadeståndskommittén fick i uppdrag att utarbeta förslag till lagregler om
- a) ersättning för skada genom medicinsk behandling och i följd av misslyckad tandbehandling,
 - b) ersättning för skada på grund av brott,
 - c) ersättning till polismän för kroppsskada,
 - d) ersättning för skador på grund av naturkatastrofer m. m. i enlighet med vad som anförts i motionen,

E. 1972:1491 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s) vari hemställdt att riksdagen i anslutning till behandlingen av proposition 1972:5 med förslag till skadeståndslag m. m. hos Kungl. Maj:t begärde att skadeståndskommittén fick i uppdrag att utreda och komma med förslag om en straffsanktionerad obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivaren,

F. 1972:1492 av herr Ullsten (fp) vari hemställdt att riksdagen vid behandlingen av proposition 1972:5 angående skadeståndslag m. m. beslutade om införande av strikt skadeståndsansvar avseende personskador för det allmännas verksamhet liksom för den verksamhet som bedrevs av fria yrkesutövare inom vårdområdet,

II. de vid början av 1971 års riksdag väckta fristående motionerna:

A. 1971:57 av herr Hedin m. fl. (m, s, c, fp) vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning och förslag till åtgärder syftande till att patient som i samband med sjukvård drabbades av olycksfall genom det allmänna erhöill ekonomisk gottgörelse även om någon ej kunde anses vara vållande till olycksfallet,

B. 1971:333 herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att förslag framlades om inrättandet av en patientförsäkring med syfte att göra patienten skadeslös vid felaktig behandling,

C. 1971:656 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att det vid pågående prövning av skadeståndsrätten beaktades frågan om det allmännas skadeståndsansvar för oförutsedda skador vid medicinsk behandling i enlighet med motionens syfte, samt att sådant förslag snarast möjligt förelades riksdagen,

D. 1971:657 av fru Kristensson m. fl. (m, c, fp) vari hemställdt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till införande av strikt skadeståndsansvar, avseende personskador för det allmännas verksamhet såväl som för den verksamhet som bedrevs av fria yrkesutövare inom vårdområdet,

E. 1971:660 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde sådan ändring av nuvarande lagstiftning att patient vid skada åsamkad under sjukvård erhöll rättmätig ekonomisk ersättning, oavsett om skadan berodde på försummelse eller ej, och att arbetsgivaren åtog sig skadeståndsskyldighet,

F. 1971:663 av herr Zachrisson m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en utredning om att införa obligatorisk olycksfallsförsäkring för sjukvårdshuvudmän respektive privatpraktiserande läkare och tandläkare,

G. 1971:720 av herr Olsson i Stockholm m. fl. (vpk) vari hemställts

1. att riksdagen skulle uttala sig för att ett strikt arbetsgivaransvar för inträffade skadefall infördes och att ansvarighetsförsäkring blev obligatorisk för arbetsgivare,

2. att olycksfall i arbetslivet med kroppsskada som följd skulle bli föremål för rättslig prövning beträffande personligt ansvar i likhet med vad som var fallet i samhället i övrigt samt

3. att bevisbördan vid inträffade olycksfall därvid vändes, så att skyldighet ålåg arbetsgivaren att bevisa sig vara fri från ansvar för olycksfallen i fråga,

H. 1971:1185 av fru Eriksson i Stockholm (s) och fru Gradin (s) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle föreslå, att en utredning tillsattes om patientens ställning inom sjukvården med särskilt sikte på tillskapandet av en olycksfallsförsäkring för patienter som felbehandlats m. m.,

III. de vid början av 1972 års riksdag väckta fristående motionerna:

A. 1972:13 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till ersättningskydd för kroppsskada, som polismän ådrog sig vid tjänsteutövning samt

B. 1972:435 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om nytt förslag rörande ersättning för personskada som polisman ådragit sig i tjänsten i enlighet med de riktlinjer som angivits i motion 1972:294.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå det i motionen 1972:1489 under 1 framställda yrkandet att behandlingen av propositionen 1972:5 skulle uppskjutas,

B. att riksdagen med avslag på yrkandena 1 a och 1 b motionen 1972:1490 skulle anta 2 kap. 2 och 3 §§ i det genom propositionen framlagda förslaget till skadeståndslag,

C. att riksdagen

1. med avslag på de i motionen 1971:720 framställda yrkandena under 1, med undantag av den del som avsåg obligatorisk ansvarsförsäk-

ring, och 3 skulle anta 3 kap. 1 § i förslaget till skadeståndslag,

2. skulle avslå det i nämnda motion under 2 framställda yrkandet,

D. att riksdagen skulle avslå det i motionen 1972:1489 framställda yrkandet under 2 c att 3 kap. 6 § skulle utgå ur förslaget till skadeståndslag,

E. att riksdagen med avslag på det i motionen 1972:1489 i motions-texten framställda yrkandet, att hänvisningen i 3 kap. 6 § i förslaget till skadeståndslag till 2 § i samma kapitel skulle utgå, antog 3 kap. 6 § i den föreslagna lydelsen,

F. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1487 samt på de i motionerna 1972:1489 och 1972:1490 under respektive 2 d och 1 c framställda yrkandena skulle anta 4 kap. 1 § i förslaget till skadeståndslag,

G. att riksdagen med undantag av bestämmelserna om tidpunkten för ikraftträdandet skulle anta dels förslaget till skadeståndslag i de delar som inte omfattades av hemställan under B-F, dels de under 2--13 i propositionen framlagda lagförslagen,

H. att riksdagen med avslag på det i motionen 1972:1489 framställda yrkandet under 2 e skulle anta propositionens förslag att de föreslagna lagarna skulle träda i kraft den 1 juli 1972,

I. att riksdagen skulle avslå de i motionerna 1972:1489 och 1972:1490 framställda yrkandena under respektive 2 a och 2, allt rörande riktlinjerna för det framtida reformarbetet,

J. att riksdagen skulle avslå det i motionen 1972:1490 framställda yrkandet under 3 b rörande ersättning för skada på grund av brott,

K. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:13 och 1972:435 samt det under 3 c i motionen 1972:1490 framställda yrkandet, allt rörande ersättning till polismän för kroppsskada,

L. att riksdagen med anledning av dels propositionen, dels motionerna 1971:57, 1971:333, 1971:656, 1971:657, 1971:660, 1971:663, 1971:1185, det i motionen 1972:1490 under 3 a framställda yrkandet samt motionen 1972:1492 gav Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i betänkandet rörande ersättning för skada genom medicinsk behandling,

M. att riksdagen skulle avslå det i motionen 1972:1489 under 2 b framställda yrkandet att statlig och kommunal skaderegleringsverksamhet nog följdes m. m.,

N. att riksdagen med anledning av motionen 1972:1491 och del av det i motionen 1971:720 under 1 framställda yrkandet gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i betänkandet anført rörande utredning om obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivare,

O. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1488 (ADB-teknik),

P. att riksdagen skulle avslå det i motionen 1972:1490 under 3 d framställda yrkandet (naturkatastrofer).

Reservationer hade avgivits

1. beträffande frågan om uppskov med behandlingen av propositionen

av herrar Lidgard (m) och Söderström (m), vilka ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till det i motionen 1972:1489 under 1

framställda yrkandet beslutade att uppskjuta behandlingen av propositionen 1972:5 samt de på s. 14–17 i utskottets betänkande angivna motionerna till höstsessionen av innevarande års riksdag,

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

2. beträffande frågan om objektivt skadeståndsansvar för arbetsgivare av herr Israelsson (vpk), vilken ansett att utskottet under C bort hemställa,

dels att riksdagen – med förklaring att förslaget till skadeståndslag inte kunnat antas oförändrat – med bifall till de i motionen 1971:720 framställda yrkandena under 1, med undantag av den del som avsåg obligatorisk ansvarsförsäkring, och 3 för sin del skulle anta av reservanten föreslagen lydelse av 3 kap. 1 § förslaget till skadeståndslag,

dels att riksdagen i anledning av yrkandet under 2 i motionen 1971:720 uttalade att olycksfall i arbetslivet med kroppsskada som följd självfallet kunde blir föremål för rättslig prövning beträffande personligt ansvar i likhet med vad som var fallet i samhället i övrigt,

3. beträffande förslaget att 3 kap. 6 § skulle utgå

av herrar Lidgard (m) och Winberg (m), vilka ansett att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att förslaget till skadeståndslag inte kunnat antas oförändrat – med bifall till det i motionen 1972:1489 framställda yrkandet 2 c för sin del beslutade dels att 3 kap. 6 § skulle utgå ur förslaget, dels att efterföljande paragrafer i 3 kap skulle erhålla numren 6–9,

4. – under förutsättning att reservationen vid D i utskottets hemställan inte vann bifall – beträffande yrkandet att hänvisningen i 3 kap. 6 § i förslaget till skadeståndslag till 2 § i samma kapitel skulle utgå av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Börjesson i Falköping (c), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c) och Annerås (fp), vilka ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att förslaget till skadeståndslag inte kunnat antas oförändrat – med bifall till det i motionen 1972:1489 i motionstexten framställda yrkandet, att hänvisningen i 3 kap. 6 § i förslaget till skadeståndslag till 2 § i samma kapitel skulle utgå, för sin del skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 3 kap. 6 § i lagförslaget,

5. beträffande innebörden av uttrycket ”synnerliga skäl” i 4 kap. 1 § förslaget till skadeståndslag

av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svanström (c), Lidgard (m) och Börjesson i Falköping (c), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Annerås (fp), vilka ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att förslaget till skadeståndslag inte kunnat antas oförändrat – med anledning av motionen 1972:1487 samt de i motionerna 1972:1489 och 1972:1490 under respektive 2 d och 1 c framställda yrkandena för sin del skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 4 kap. 1 § i lagförslaget, innebärande att orden ”synnerliga skäl” utbyttes mot ”särskilda skäl”,

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

6. beträffande frågan om lagstiftningens ikraftträdande av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svanström (c), Lidgard (m) och Börjesson i Falköping (c), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Annerås (fp), vilka ansett att utskottet under H bort hemställa, att riksdagen — med förklaring att de framlagda lagförslagen inte kunnat antas oförändrade — med bifall till det i motionen 1972:1489 framställda yrkandet under 2 e för sin del beslutade att de föreslagna lagarna skulle träda i kraft den 1 januari 1973,

7. beträffande frågan om ersättning för skada på grund av brott av herr Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Börjesson i Falköping (c), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c) och Annerås (fp), vilka ansett att utskottet under J bort hemställa, att riksdagen med bifall till det i motionen 1972:1490 under 3 b framställda yrkandet hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att skadeståndskommittén fick i uppdrag att utarbeta förslag till lagregler om ersättning för skada på grund av brott i enlighet med vad reservanterna anfört,

8. beträffande ersättning till polismän för kroppsskada som de åsamkats i tjänsten av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Börjesson i Falköping (c), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c) och Annerås (fp), vilka ansett att utskottet under K bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna 1972:13 och 1972:435 samt det under 3 c i motionen 1972:1490 framställda yrkandet hos Kungl. Maj:t begärde förslag till regler om ersättning för kroppsskada som polismän ådrog sig vid tjänsteutövning.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Eftersom det är ett mycket omfattande ärende vi nu går att behandla, propositionen är ju ett aktstycke på över 650 sidor, kanske fru talmannen kan visa visst overseende med att mitt första inlägg kan ta något längre tid än vad som är vanligt vid behandlingen av mera ordinära propositioner.

I svensk rätt finns bara i begränsad omfattning lagregler om utomobligatoriskt skadestånd, dvs. skadestånd utanför avtalsförhållanden. Vissa grundläggande bestämmelser av allmän natur finns i 6 kap. 1864 års strafflag, som ännu alltså till dels är i kraft. Dessa bestämmelser har tillämpats analogt också på annan skadegörelse än den som är brottslig. Skadeståndsrättslig speciallagstiftning finns dessutom på särskilda områden, främst inom kommunikationsväsendet och energiförsörjningen, på miljöskyddsområden och inom immaterialrätten.

I övrigt har skadeståndsrättens regelsystem utbildats i rättstillämpningen. Nu får 6 kap. strafflagen och den roll detta kapitel spelat för rättstillämpningen vid prövning av skadeståndsmål vika för en speciell skadeståndslag.

Svensk skadeståndsrätt bygger på den s. k. culparegeln. Enligt denna regel är den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar annan person skada skyldig att ersätta skadan.

Skadeståndsansvar helt oberoende av vållande – objektivt eller strikt ansvar – har i vårt land i motsats till vad som förekommer i en del andra länder genom lagstiftning endast föreskrivits på vissa speciella områden. I huvudsak har domstolarna alltså tillämpat culpaprincipen.

De nu framlagda lagförslagen på skadeståndsrättens område är att betrakta som en första etapp i ett mera omfattande reformarbete på detta rättsområde, ett arbete som påbörjades redan i mitten på 1940-talet och som för övrigt bedrivits parallellt i de nordiska länderna.

De föreslagna bestämmelserna utgör dock i stort sett inte några nydaningar. Väsentligen rör det sig alltså om reformer på det beståendes grund. I ett längre avsnitt i propositionen, som på grund av inte bara innehållet utan också dess diskuterande form utgör en intresseväckande läsning, påpekar emellertid departementschefen att skadeståndets betydelse kommit att förändras och förskjutas, när det gäller att bereda ersättning för de skador som uppkommer i samhället. Den främsta orsaken till detta är försäkringsväsendets snabba utveckling.

Departementschefen skisserar också i detta avsnitt hur han tänker sig att i framtiden skadeståndets betydelse skall minska och att ersättning i allt större utsträckning skall tillgodoses genom social respektive enskild försäkring. Han framhåller emellertid att en sådan utveckling är en fråga på lång sikt. I sin principdiskussion om den framtida utvecklingen på detta område – jag tänker t. ex. på s. 81 i propositionen – finner departementschefen bl. a. anledning att i viss mån ifrågasätta skadestandsreglernas betydelse, när det gäller att förebygga skador eller verka moralbildande. Som idégivare bakom ett ökat utrymme för en försäkringsrättslig i stället för en rent skadeståndsrättslig utveckling till skydd för de skadelidande framträdde redan tidigt professor Ivar Strahl. Jag tycker att hans namn bör nämnas i detta sammanhang, eftersom han har spelat en så stor roll för de många årens diskussioner på området.

I propositionen begärs dock inte att riksdagen skall yttra sig över de tankar departementschefen sålunda mera diskussionsvis gett uttryck åt rörande riktlinjerna för det framtida reformarbetet. Utskottet har därför inte funnit anledning att ta ställning till dessa. En särskild orsak till detta är att utskottet tagit fasta på vad departementschefen påpekat, nämligen att våra kunskaper är bristfälliga både när det gäller skadestandsreglernas preventiva funktion och i fråga om samspelet mellan skadeståndsrätten och olika former av offentlig och enskild försäkring. Därför förordar utskottet i likhet med motionärerna bakom motionen 1490 att riktlinjer för ett långsiktigt reformprogram inte bör slutgiltigt läggas fast, förrän rättssociologiska undersökningar av hithörande frågor har utförts. Den inställningen torde rätt väl överensstämma även med departementschefens uttalande på s. 83 i propositionen. En på Nordiska rådets initiativ tillkommen förberedande utredning om möjligheterna att genomföra nu äsyftade undersökningar har nyligen slutförts.

Departementschefen framhåller för sin del att rättssociologiska undersökningar skulle kunna bli av betydelse för det fortsatta reformarbetet och att enligt hans mening det är önskvärt att sådana undersökningar i någon form kommer till stånd. Något initiativ från riksdagen har utskottet därför inte funnit erforderligt.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

Som jag redan har nämnt bygger det framlagda förslaget till skadeståndslag väsentligen på det beståendes grund. Sålunda innebär förslaget bl. a. att culparegeln nu lagfästes trots en rad invändningar mot denna regel - jag tänker på vad som anförs i propositionen på s. 85-87.

I vad gäller lagförslagens närmare innehåll i övrigt - t. ex. det oinskränkta principalansvaret och den provisoriska jämkningsregeln i 3 kap. 6 § i den nya lagen - hade jag ursprungligen tänkt att också uppehålla mig något vid sådana frågor, men jag ber nu bara att få hänvisa till utskottets betänkande och propositionen och vad en del andra utskottsledamöter har att anföra rörande dessa frågor.

Som framgår av utskottets betänkande har utskottet i stort sett inte något att erinra mot förslaget till skadeståndslag eller övriga lagförslag. Endast beträffande några paragrafer föreligger avvikande meningar i form av reservationer. Såsom utskottet framhåller tillgodoser genomförandet av lagförslagen sedan lång tid erkända reformbehov. Det kan därför förväntas att de föreslagna bestämmelserna kommer att medföra stora förbättringar av de skadelidandes ställning samtidigt som de skapar ökade möjligheter att göra rimliga avvägningar mellan de skadeståndsskyldigas och de skadelidandes intressen.

Jag vill gärna också understryka värdet av att den föreslagna lagstiftningen kommer att leda till ökad rättslikhet i Norden.

Utskottet vill uttala tillfredsställelse med det framlagda förslaget till skadeståndslag, även om utskottet alltså inte är enigt i uppfattningen rörande vissa enskilda stadganden i lagen och inte heller nått enighet om t. ex. tidpunkten för lagens ikraftträdande. Ledamöterna ur centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet anser att lagen lämpligen kunde träda i kraft först vid årsskiftet, så att anpassningen till den nya lagen inte behövde forceras så mycket som nu blir nödvändigt.

Vad beträffar föreliggande, formligt avgivna reservationer har jag förenat mig med de ledamöter som har annan mening rörande punkterna E, F och H än vad som framgår av utskottsmajoritetens hemställan. Dessa punkter rör innehållet i 3 kap. 6 § om jämkning av arbetsgivaransvaret, vidare 4 kap. 1 § rörande förutsättningarna för arbetstagares skadeståndsansvar och slutligen det som jag berörde, nämligen lagstiftningens ikraftträdande. Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 4, 5 och 6.

I övrigt vill jag i fråga om de framlagda lagförslagen yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna A-D och punkten G. Vidare yrkar jag bifall till hemställan under I, som avser motionsyrkanden rörande riktlinjerna för det framtida reformarbetet.

Jag vill nu, fru talman, beröra reformförslag som inte fått sin lösning genom skadeståndslagen. Jag tänker då främst på frågorna om ersättning för skador genom brott, ersättning till polismän för kroppsskada som åsamkas dem i tjänsten och slutligen skador genom medicinsk behandling.

När det gäller frågan om ersättning för skador genom brott har jag förenat mig med de ledamöter som i en reservation vid J i utskottets hemställan anser att utskottet bort hemställa att skadeståndskommittén får i uppdrag att utarbeta förslag till lagregler om ersättning för skada på grund av brott.

Denna fråga har tidigare i år behandlats av riksdagen, nämligen i samband med behandlingen av det under justitiedepartementets huvudtitel upptagna anslaget för ersättning för vissa personskador på grund av brott, justitieutskottets betänkande nr 3. Jag vill i denna fråga ansluta mig till vad som sades av bl. a. herr Ernulf i debatten i kammaren den 8 mars i år om statlig ersättning för brottsskador. Det framfördes ju i remissyttrandena stark kritik, bl. a. av LO, mot den ersättningsordning som infördes förra året. Denna ordning borde inte omfatta bara personskador, utan också egendomsskador och ideell skada i större utsträckning än som förutsattes i förslaget. Man vände sig också mot principen att av sådana som skadas av brott endast tillgodose dem som kan betraktas som socialt ömmande fall. Det framfördes vidare önskemål om att skadeståndsrättsliga principer skulle tillämpas, så att prövning av skadeersättningen skulle anförtros domstol eller domstolsliknande organ.

Reservationen som föranledde kammarens debatt i mars gick ut på bifall till min motion 316 om en översyn av reglerna för statlig ersättning för skador genom brott. Denna reservation avslogs dock.

Den kraftiga ökningen av brottsligheten har vållat stora skador och mycket lidande för många människor. När staten inte kunnat upprätthålla ett tillfredsställande rättsskydd för många av sina medborgare, och så länge detta skydd anses såsom en fundamental princip i en rättsstat, så får man söka vidta åtgärder för att stärka detta skydd. Lyckas man inte helt med detta – och det gör man väl tyvärr inte – får man också se till att de vilkas intressen kränks genom brott hålls ekonomiskt skadeslösa, framför allt vid våldsbrott. Det är rimligt att misshandlade personer får ersättning av staten för sina skador och detta även för sveda och värk och framtida men. Även vid t. ex. inbrottsstöld kan det finnas fog för ersättning i samma ordning.

Egentligen förefaller principen om statens ekonomiska ansvarighet för brottsskador vara godtagen genom den nu gällande ordningen. Vad vi begär är att en annan prövningsordning införes och att den statliga ansvarigheten utökas i den omfattning som skadeståndskommittén kan finna rimlig och lämplig.

Jag vill särskilt trycka på det förhållandet att den som drabbas av brott – särskilt våldsbrott – och inte får någon rimlig och snabb kompensation, lätt blir en av fienderna till de strävanden att humanisera behandlingen av lagöverträdare som vi ju alla vill främja. Brottsoffren påverkar negativt humaniseringssträvandena.

Utskottsmajoriteten erinrar i fråga om brottsskadorna om de s. k. hemförsäkringarna såsom en betydelsefull företeelse i detta sammanhang. Ja, det är gott och väl, men här gäller det ett rimligt offentligt rättsskydd av ekonomisk art vid brottsskador.

Jag vill understryka att frågan om statens principiella ansvarighet för dessa skador torde få anses accepterad i och med att den nuvarande ersättningen infördes. Nu gäller det en rimlig, ökad tillämpning av denna ersättningsordning.

Jag yrkar bifall till reservationen 7 vid J i utskottets hemställan.

Också när det gäller den vid K i utskottets hemställan angivna frågan om ersättning till polismän för kroppsskador som åsamkats i i tjänsten

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

har jag förenat mig med de utskottsledamöter som i en reservation anser att riksdagen hos Kungl. Maj:t bör begära förslag till regler om sådan ersättning.

Polismännen hör obestridligen till en yrkesgrupp som löper större risk än andra att utsättas för personskador i tjänsten. Polismän måste ofta under pressande omständigheter och utan erforderliga skyddsanordningar och tillräckliga personalresurser till biträde ingripa i komplicerade och riskfyllda situationer av olika slag. Då blir närbkontakt med personer, som av en eller annan orsak är ur psykisk balans och aggressiva, inte sällan ofrånkomlig, och allvarliga skaderisker är följden.

Av denna anledning har riksdagen år 1968 understrukit angelägenheten av att frågan om ersättning till polismän för personskador som åsamkas i tjänsten genast fick sin lösning. Ersättningen borde även innefatta uppgörelse för sveda och värk och för framtida men.

Särskilt med beaktande av den stora ökning av antalet våldsbrott mot polismän under tjänsteutövning som kunnat konstateras under senare år framstår det som anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t trots riksdagens sålunda uttalade önskemål ännu inte lagt fram förslag i ämnet. Jag vill här peka på att det i rikspolisstyrelsens petita för budgetåret 1972/73 konstateras att våldsbrott mot polismän under tjänsteutövning under senare år ökat oroväckande och blivit ett allt allvarligare problem. Det totala antalet fall av våld mot polisman har mellan två kartläggningsperioder, 1 januari 1965 – 30 september 1966 respektive 1 januari 1969 – 30 september 1970 ökat från 933 till 1 452, dvs. med 499 fall eller med 53,5 procent. Stockholms polisdistrikt hade största antalet fall under sistnämnda period, eller 406 – en ökning med 75 procent. Det vore underligt om de betydande vakanserna, för närvarande 400, inte skulle stå i samband bl. a. med polisyrkets stora och numera ökade risker.

Det allmänna ersättningssystem för personskador på grund av brott som riksdagen antog 1971, som jag nyss berörde, är tillämpligt men helt otillräckligt för att ge polismännen ett tillfredsställande ekonomiskt ersättningsskydd. Sålunda utgår t. ex. ersättning för sveda och värk och lyte eller annat stadigvarande men endast om särskilda skäl föreligger. För icke-ekonomisk skada kan visserligen ersättning utgå enligt en kollektiv försäkring som gäller medlemmar i Svenska polisförbundet, men försäkringsskyddet avser endast kroppsskada som tillfogats polisman under tjänsteutövning genom våld, misshandel eller annan brottslig gärning. Alla de risker som polismän dock i övrigt utsätts för i sin tjänst – t. ex. vid räddningsaktioner – omfattas inte av detta skydd. Dessutom finns en självrisk på 300 kronor vid varje skada som leder till ersättning.

Förutom att inte heller denna ersättningsanordning kan anses ge ett fullgott skydd för den i fråga om risk för skador särskilt utsatta grupp som polismännen utgör är det enligt reservanternas mening principiellt felaktigt att polismännen själva genom sin fackliga organisation skall behöva bekosta ett försäkringsskydd. Det bör åvila staten att enligt automatiskt verkande regler utge ersättning för personskador som polismän åsamkas i tjänsten.

Redan vid rekryteringen till polisen utgår man enligt gällande föreskrift från att polismannen har en sådan personlig inställning att han

Torsdagen den
18 maj 1972*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

alltid kommer att fullgöra sin tjänsteplikt. Denna vidsträckta plikt omfattar ofta direkt farliga tjänsteuppgifter för att skydda allmänheten. Denna kär har verkligen en särställning ur risksynpunkt. Det ingår så att säga i yrket att utsättas för kroppsskador eller misshandel - ett förhållande som på senare år förvärrats. Kroppsskador i tjänsten borde åtminstone ersättas genom en statlig yrkesskadeförsäkring med skadeståndsrättsligt fullgoda ersättningar.

Jag vill yrka bifall till reservationen 8 vid K i utskottets hemställan.

Tillämpningen av culparegeln har på ett område lett till resultat som för gemene man framstår som mycket stötande och orimliga. Jag tänker på skador som kan uppkomma i samband med medicinsk behandling. Riskerna för oförutsedda allvarliga skador i samband med medicinsk behandling har helt naturligt ökat genom den tekniska utveckling som diagnostiken och terapin, framför allt på sjukhusen, undergått under de senaste decennierna.

Under en följd av år har det i motioner i riksdagen understrukits att det är klart otillfredsställande att patientens möjlighet att utfä skadestånd är beroende av det ur hans synpunkt slumpmässiga förhållandet om sjukvårdspersonalen gjort sig skyldig till något som kan läggas läkare eller annan sjukvårdspersonal till last. Vidare har man framhållit att kravet på att det skall gå att peka ut en syndabock för att få gottgörelse har olyckliga psykologiska följder för både vårdpersonal och skadelidande patient. Genom att patienten måste vända sig mot t. ex. sin läkare för att få honom övertygad om fel eller försummelse uppkommer en konflikt-situation som kan bryta förtroendet mellan dem. Motionsförslag har därför väckts om objektivt ansvar för skador genom medicinsk behandling och tandbehandlingar. I andra motioner föreslås att man skall söka komma till rätta med problemen genom att införa någon form av patientförsäkringar, som verkar direkt till förmån för den skadelidande patienten.

Departementschefen diskuterar frågan i propositionen och framhåller där, att önskemålen om ett förbättrat skydd på det här området bäst tillgodoses genom försäkringsanordningar.

Under utskottsarbetet med denna stora proposition har det framkommit att arbete nu pågår med att utforma just ett sådant försäkringssystem som äsytas i flera av motionerna och i propositionen. Enligt en hearing vi haft i utskottet utreder sålunda Landstingsförbundet tillsammans med en arbetsgrupp från olika försäkringsbolag sedan något år tillbaka möjligheterna att utforma en försäkringsanordning som tillgodoser behovet av ett förbättrat skydd för patienter som skadats i samband med sjukvård. Förslag till lösning har utarbetats. Så småningom blir det landstingens sak att vart för sig ta ställning till om de vill ansluta sig till denna anordning.

I förlängningen av denna aktivitet finns också den statliga, den primärkommunala och den enskilda vården av framför allt sjuka personer. Jag skall inte gå in på denna fråga ytterligare, utan ber att få hänvisa till utskottets enhälliga ställningstagande i denna viktiga angelägenhet på s. 139-145 i betänkandet. Jag vill framhålla att utskottet vid sitt ställningstagande har anslutit sig till de krav som genomgående reses i

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

motionerna och som innebär att patient skall kunna tillerkännas gottgörelse för skada som han lidit i samband med sjukvård inom den allmänna sektorn eller hos privata yrkesutövare utan att det skall behöva ledas i bevis att någon varit vållande till skadan. Utskottet har starkt understrukit angelägenheten av att dessa problem snarast löses. Genom Landstingsförbundets åtgärder för att tillskapa ett ersättningssystem på det här området kan man nu skönja riktlinjerna för hur systemet bör utformas. Självfallet återstår åtskilliga svårigheter att övervinna, bl. a. vissa gränsdragningsproblem, men en god start har dock nu gjorts.

Utskottet vill alltså betona vikten av att de här antydda intentionerna nu snarast förverkligas. Trots att det för närvarande finns oklarheter i fråga om det tänkta ersättningssystemet har utskottet funnit sig kunna hysa bestämda förhoppningar om att kvarstående problem skall kunna lösas allteftersom utredningsarbetet fortskrider. Skulle emellertid tidsutdräkten bli större än vad som är avsett - man räknar med ett eller ett och ett halvt år - eller visar det sig att räckvidden av den föreslagna ersättningsanordningen blir otillräcklig eller om denna ersättningsanordning inte fyller de krav på säkerhet och snabbhet som man med hänsyn till patienternas trygghet måste ställa, bör man enligt utskottets mening allvarligt överväga att tillgripa lagstiftning eller vidta andra åtgärder för att åstadkomma önskvärda lösningar.

Utskottet hemställer att dess uttalande i den här frågan ges Kungl. Maj:t till känna, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan under L.

I fråga om övriga avsnitt i utskottets betänkande vill jag inskränka mig till att till sist yrka bifall till vad utskottet hemställt under M, N, O och P.

Herr SVANSTRÖM (c):

Fru talman! Den fråga om skadeståndslag som vi i dag behandlar har ett gigantiskt utredningsarbete som bakgrund. Trots detta kan man nu utan överdrift påstå att mycket ännu återstår innan hela det med skadestånd sammanhängande problemkomplexet är genomarbetat.

I centerpartiets motion 1490 anföres därför också synpunkter på det fortsatta reformarbetet. Man hävdar där att det finns flera skäl att uppmärksamma de riktlinjer som har diskuterats i propositionen. Detta är angeläget redan med hänsyn till frågornas betydelse för de enskilda människorna och till riksdagens lagstiftningsmakt. Utredningsarbetet på området har bedrivits och avses komma att bedrivas utan parlamentarisk medverkan. Centerpartiet har uttalat sig för en parlamentarisk kommitté, men detta yrkande har icke biträts av riksdagen. Från vår synpunkt har propositionens resonemang om riktlinjer för framtiden också en särskild betydelse därför att de leder till att flertalet av de reformkrav som framställts från centerhåll avvisas.

En huvudtanke i propositionen är att skadeståndsrätten skall få minskad betydelse i framtiden och att i stället försäkringar av skilda slag skall komma i förgrunden då det gäller att täcka skador i samhället. Detta uttalas också klart i de tilläggsdirektiv som gavs skadeståndskommittén år 1971, där det heter: "Som har framhållits vid remissen till lagrådet av förslaget till skadeståndslag bör det framtida reformarbetet på ersätt-

ningsrådet inriktas på att ersättningsfrågorna vid både person- och sakskador så långt möjligt blir lösta genom försäkringsanordningar på den skadelidandes sida.”

Departementschefen anför bl. a. i propositionen: ”Har man den syn på skadeersättningsfrågornas lösning i stort som jag har gett uttryck åt, måste man vara mycket återhållsam när det gäller reformer som innebär att det skadeståndsrättsliga systemet byggs ut och förstärks. Det bör t. ex. inte komma i fråga att införa nya regler om objektivt skadeståndsansvar för person- eller sakskada, såvida inte behovet av förbättrat skydd på ett visst område är så trängande, att man inte kan avvakta den successiva utbyggnaden av andra ersättningsanordningar. En annan omständighet som påkallar försiktighet i reformarbetet sammanhänger med bristerna i vår kunskap om hur de skadestånds- och försäkringsrättsliga systemen förhåller sig till varandra.”

Centerpartiet vill till detta anföra, att det givetvis ligger mycket i resonemangen om ett ökat försäkringskydd. I vart fall i dagens läge är vi emellertid inte beredda att godta departementschefens slutsats beträffande skadeståndsreglerna. En sak är att dessa i praktiken bör få minskad betydelse därför att försäkringar av skilda slag vinner ökad utbredning. En annan sak är om man skall begränsa eller mjuka upp skadeståndsreglerna som en konsekvens av utvecklingen på försäkringsområdet. Vi anser det vara angeläget att slå vakt om den hävdvunna skadeståndsrätten, även om vi gärna vill medverka till förändringar bl. a. i fråga om den s. k. culparegeln.

Särskilt två omständigheter synes oss tala starkt för att man bör hålla fast vid ett väl utbyggt skadeståndsrättsligt system. Den ena är att det, som departementschefen själv understryker, saknas rättssociologiska undersökningar, som belyser skadeståndets preventiva effekt och förhållandet mellan skadestånd och försäkring. Även om det kan finnas vissa skäl att ifrågasätta hävdvunna bedömningar om skadeståndsreglernas betydelse för utvecklingen av handlingsmönster i samhället, måste dock andra uppfattningar vila på ganska lösa spekulationer, innan verkliga undersökningar genomförts. Beträffande den del av culparegeln, som tar sikte på vårdslösa eller försumliga beteenden, medger också departementschefen att skadeståndets preventiva effekt är svår att bedöma. Som enda belysande exempel – som skulle visa att rådande föreställningar är överdrivna – anförs att det ”inte från något håll gjorts gällande” att antalet skador som vållats av arbetstagare, skulle ha ökat sedan skadeståndsskyldigheten gentemot utomstående kommit att omfattas av arbetsgivarens ansvarsförsäkring. Exemplet synes föga övertygande redan därför att det obehag som arbetstagaren vållar arbetsgivaren och som kan få återverkningar för honom själv utgör en återhållande faktor.

Den andra omständighet vi åsyftade nyss är att ett försäkringssystem aldrig kan bli täckande. Även detta framhålls av departementschefen. Han uttalar att det inte är ”någon realistisk tanke att socialförsäkringen inom överskådlig tid skall utvecklas därhän att den täcker de behov som i dag tillgodoses genom skadeståndsrätten”.

Centerpartiet är således tveksamt inför ett alltför starkt betonande av försäkringar på den skadelidandes sida. I så fall kan det med samma fog

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

hävdas, att människor bör se till att skaffa sig försäkringsskydd för anspråk på ersättning för skador som de tillfogar andra personer eller andras egendom. Skadeståndsreglernas utformning kan säkerligen komma att påverka folks benägenhet att teckna ansvarsförsäkringar.

Beträffande skadeståndsansvar på grund av eget vållande vill vi anföra följande:

Mot den s. k. culparegeln som inryms i detta stadgande riktas en ingående kritik i propositionens inledande, principiella avsnitt. Kritiken återspeglas inte i specialmotiveringen. Som förut nämnts har skadeståndskommittén lagt fram förslag till en allmän regel om jämkning av skadestånd. Mot bakgrunden av det mycket långvariga förberedelsearbetet och den kritik som propositionen riktar mot den regel som föreslås lagfäst framstår det som en kännbar brist att skadeståndskommitténs förslag inte kan prövas i detta sammanhang.

Vi vill också peka på möjligheten att mildra socialt otillfredsställande konsekvenser av culparegeln genom en anordning av den typ som för närvarande gäller för gottgörelse till den som tillfogats personskada genom brott. I speciellt ömmande fall skulle staten kunna träda emellan, på ansökan antingen av den skadelidande eller av den skadeståndsskyldige.

Regler om skadeståndsskyldighet för stat och kommun på grund av fel eller försummelse vid myndighetsutövning har även behandlats i propositionen. Frågans vikt har understrukits bl. a. i flera partimotioner av centerpartiet om den enskildes rättsskydd inom förvaltningen. Det får därför hälsas med tillfredsställelse att frågan äntligen bringas till en lösning.

Den här berörda centerpartimotionen innehåller följande yrkanden:

Vi framlägger ett ändringsförslag beträffande 2 kap. (Skadeståndsansvar på grund av eget vållande) paragraferna 2 och 3, där vi anser att orden "föreliggande ansvarsförsäkring" bör utgå.

Vi framlägger vidare ett ändringsförslag beträffande arbetstagares skadeståndsansvar, där vi hävdar att orden "synnerliga skäl" bör bytas mot ett mindre begränsande uttryck, t. ex. "då det är påkallat".

Dessutom begär vi att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen om rättssociologiska undersökningar på skadeståndsområdet. Vi önskar också en redovisning av riktlinjer för en översyn av försäkringslagstiftningen.

Vi vill att riksdagen skall hemställa till Kungl. Maj:t att skadeståndskommittén får i uppdrag att utarbeta förslag till lagregler om ersättning för skada genom medicinsk behandling och i följd av misslyckad tandbehandling, lagregler om ersättning för skada på grund av brott samt regler om ersättning till polismän för kroppsskada, ersättning för skador på grund av naturkatastrofer m. m.

Vid utskottets ingående behandling av propositionen och motionerna har samskrivning kunnat uppnås bl. a. om riktlinjerna för det framtida reformarbetet. Utskottet anser att rättssociologiska undersökningar torde komma att utföras utan att riksdagen tar initiativ därtill. Därvid förlitar man sig på departementschefens påpekande i propositionen att sådana undersökningar skulle kunna bli av betydelse för det fortsatta reform-

arbetet. Centerpartirepresentanterna i utskottet har ej velat reservera sig på denna punkt, men det är min förhoppning att ifrågavarande undersökningar kommer till stånd utan dröjsmål.

Detsamma gäller den grundliga översyn av försäkringslagstiftningen som föreslås i vår motion och som utskottet hyser förhoppningar om att regeringen skall igångsätta utan riksdagsinitiativ. Må det inte stanna vid fromma förhoppningar!

Beträffande ersättning för skada genom medicinsk behandling och vid tandvård så gör utskottet ett tillkännagivande. Utskottet ansluter sig till kravet i bl. a. centermotionen att patient skall kunna tillerkännas gottgörelse för skada som han lidit i samband med sjukvård utan att det skall behöva ledas i bevis att någon varit vallande till skadan.

Vi noterar detta som en framgång. Landstingsförbundet och försäkringsbolagen utreder, såsom herr Wiklund i Stockholm nyss anförde, för närvarande frågan om ersättningsformerna och utskottet anför att det finns skäl att invänta utredningens resultat. Vi vill från centerpartiets sida starkt understryka vad utskottet anför på s. 145 i betänkandet, där det framhålls att om tidsutdräkten blir för stor eller ersättningsanordningen icke fyller patientens krav på säkerhet och trygghet, *bör man allvarligt överväga att tillgripa lagstiftning*. Vi förutsätter att ett så pass bestämt uttalande från riksdagens sida knappast kan nonchaleras i kanslihuset.

På åtskilliga punkter har utskottet ej kunnat enas, och ett antal reservationer finns därför fogade till betänkandet. Vad först gäller reservationen 4, som berör möjligheten till jämkning av skadeståndsansvar för det allmänna, så kommer annan talare att närmare redogöra för denna reservation. Centerns ledamöter i utskottet har anslutit sig till i denna fråga framfört andrahandsyrkande, då vi finner det vara felaktigt att hänsynen till stat och kommun skall kunna medföra fråga om nedsättning av skadeståndersättning.

Vi stöder från centerns sida även reservationen 5, som gäller arbetstagares skadeståndsansvar. Där föreslås i den nya lagen, att arbetstagaren har skadeståndsansvar för skada, som han vållar genom fel eller försummelse i tjänsten endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter.

Av utskottsmajoriteten betecknas denna punkt som en av de viktigaste i lagförslaget. Jag skulle vilja tillägga att det också är en av de mest uppseendeväckande nyheterna. Det är min förhoppning att lagtillämpningen i detta fall kommer att ske med urskillning. I varje fall framstår det som ytterst angeläget att riksdagen följer reservationsyrkandet och utbyter orden "synnerliga skäl" mot "särskilda skäl". Enligt i varje fall den bedömning som första lagutskottet på sin tid brukade göra vid valet mellan dessa bägge uttryck är "särskilda skäl" att betrakta som mindre snävt än "synnerliga skäl", och det torde få anses angeläget att ansvarigheten vid bl. a. handhavandet av dyrbara maskiner och utrustning icke bringas att avtrubbas genom den nya lagregelns införande.

Beträffande lagstiftningens ikraftträdande anser utskottets centerpartister att detta lämpligen bör anstå till den 1 januari 1973 med den motivering som anföres i reservationen 6.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

I reservationen 7, som gäller ersättning av skada på grund av brott, föreslås i enlighet med bl. a. centermotionen, att en omarbetning av nu gällande regler samt en översyn av hela frågan bör ske genom skadeståndskommitténs försorg. Förhoppningarna om att denna ur allmänhetens synpunkt tämligen självklara rätt skall lösas i samband med nu föreliggande proposition har tyvärr kommit på skam. Som enskild motionär under någon av mina första riksdagsår hänvisades jag till att stillsamt vänta på resultat av pågående utredning på skadeståndsrättens område. Den miljon vi fick i fjol var välkommen, men enligt min bedömning förefaller reglerna vara för snäva.

Ersättning till polismän för kroppsskada som de åsamkas i tjänsten är också en gammal riksdagsfråga. Från centerns sida är det ett krav att denna fråga på något sätt ordnas. Det måste vara så att samhället ger de människor, som för dess räkning utför en ofta mycket besvärande tjänst till ordningens upprätthållande och lagarnas efterlevnad, det stöd de anser sig ha rätt att kräva. Försäkringsskyddet är här ingalunda tillräckligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 4, 5, 6, 7 och 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Börjesson i Falköping (c) och fru Jonäng (c).

Herr WINBERG (m):

Herr talman! I likhet med utskottets värderade ordförande herr Wiklund i Stockholm känner jag ett behov av att påpeka att när Sveriges riksdag i dag – eller, om reservationen 1 till förevarande betänkande vinner bifall, vid någon senare tidpunkt – fattar beslut om att anta en särskild skadeståndslag, är det ett beslut av principiellt ganska stor räckvidd.

Det principiellt nya är att vi får en särskild lag som helt behandlar det allmännas skadeståndsfrågor. Vi bryter därmed ut den skadeståndsrättsliga lagstiftningen ur strafflagstiftningen. Sett ur rättshistorisk synvinkel är det inte något märkvärdigt att den skadeståndsrättsliga lagstiftningen och den straffrättsliga har varit förenade, men det beslut vi skall fatta i dag – eller möjligen i höst – ger anledning att notera att den utomobligatoriska skadeståndsrätten faktiskt ända till våra dagar har haft sin grund i de straffrättsliga bestämmelserna om skadestånd i anledning av brott.

Det bör väl också påpekas, herr talman, att när beslutet om skadeståndslagen fattas går 1864 års strafflag definitivt till historien; det är ju så att även om större delen av den strafflagen upphörde i och med att brottsbalken trädde i kraft den 1 januari 1965, så är de regler om skadestånd som finns i 6 kap. i 1864 års strafflag alltså gällande, och de avses att upphöra först i och med att den nya skadeståndslagen skall träda i kraft.

Den allt hastigare utvecklingen i vårt samhälle kräver att lagar förnyas och moderniseras. Det finns ingen anledning att sörja över det, men det

kan ändå i dag, när vi fattar beslut – om vi gör det i dag – om att upphäva en över 100-årig lagstiftning, som har haft stor betydelse när det har gällt att reglera människornas relationer både inbördes och i förhållande till samhället, finnas anledning att skänka en tanke åt de lagstiftare som för över 100 år sedan var så framsynta att deras verk skulle åtminstone i avsevärda delar komma att bestå i över ett sekel.

Jag kan naturligtvis, herr talman, ta fel, men utan att på något sätt vilja hävda att materia i det förslag till skadeståndslag som vi nu behandlar är av sämre kvalitet än vad som fanns i 1864 års strafflag, tillåter jag mig betvivla att dagens lagstiftare – varken justitieminister Lennart Geijer eller lagutskottets ordförande Daniel Wiklund i Stockholm – hyser någon större förhoppning att den nu aktuella skadeståndslagen kommer att finnas i kraft om 100 år.

För att nu övergå till själva förslaget till skadeståndslag kan man väl säga att det betyder dels att en kodifiering sker av den praxis som sedan lång tid har utvecklats på skadeståndsrättens område, dels också att vissa nya regler aktualiseras.

Själva förhållandet att en självständig skadeståndslag skapas är som sagt en nyhet, och det är nog riktigt att den skadeståndsrättsliga lagstiftningen frigörs från strafflagstiftningen. Vad gäller innehållet i skadeståndslagen råder det ju – detta har framgått av tidigare talares anföranden – till ganska stora delar enighet bland lagutskottets ledamöter; i några frågor har vi haft olika meningar.

Innan jag går in på några av de frågor där reservationer föreligger vill jag emellertid, herr talman, säga något mer allmänt om lagstiftningen på skadeståndsrättens område.

Grundprincipen för vår skadeståndsrätt är ju den s. k. culparegeln, som herr Wiklund i Stockholm redan har redogjort för. Den principen föreslås nu bli lagfäst, dock med vissa förändringar i förhållande till vad som hittills har gällt. Culparegeln innebär bl. a. att den som lider en skada skall ha full ersättning för den förlust som han har lidit. Detta gäller om han inte genom eget vållande har medverkat till skadan; då kan fråga om jämkning av skadeståndet aktualiseras. Skadeståndet kan genom culparegeln sägas fylla en dubbel funktion: dels en allmänt samhällsfostrande, moralbildande, dels en vad som brukar kallas reparativ, dvs. den skadelidande försätts ekonomiskt i samma ställning som om skadan inte inträffat.

Jag har för min del ingen erinran mot att den skadeståndsrättsliga princip som culparegeln innebär nu kodifieras.

Under rubriken "Huvudlinjer i reformarbetet" gör emellertid departementschefen vissa uttalanden om hur han tänker sig den fortsatta utvecklingen av skadeståndslagstiftningen, och dessa kan ge anledning till vissa invändningar. Där ifrågasätts skadeståndsreglernas betydelse när det gäller att förebygga skador eller att verka moralbildande. Där antyds också att det fortsatta reformarbetet bör få en inriktning som gör att skadeståndsrätten i framtiden kommer att minska i betydelse.

Det anses inte självklart att ersättning skall utgå för *hela* den ekonomiska förlust som en skadelidande drabbas av. När det gäller vissa ersättningar skall hänsyn tas endast till inkomster upp till en viss nivå.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

Departementschefen kritiserar culparegeln, närmast därför att den i princip innebär att ingenting av den förlust som en skadevällare orsakar skall stanna på den skadelidande, utan hela förlusten skall stanna på den skadevällande. Den rättspolitiska målsättningen för det fortsatta reformarbetet på skadeståndsrättens område är nämligen enligt departementschefen att få regler som kan användas som "instrument för att åstadkomma en socialt rättvis och samhällsekonomiskt rationell fördelning" av de förluster som kan uppkomma vid olika skadefall.

Skadeståndsrätten skall enligt dessa riktlinjer begränsas så, att den i första hand tillgodoser vad som kallas socialt motiverade ersättningsbehov.

Det är tydligen så, att departementschefen uppfattar den förmögensminskning som sker genom skilde skadebringande åtgärder som en sorts allmän belastning på samhället, där kostnader skall täckas genom en slags fördelningsprincip bland samtliga medborgare och där det politiska önskemålet om ekonomisk utjämning skall komma in i bilden. Skadeståndsrätten kommer med den utgångspunkten i framtiden inte att bäras upp av nuvarande principer om skadelidandes och skadevällandes rättigheter och skyldigheter att *få* respektive *utge* skadestånd till skadans *hela* värde utan kan komma att inordnas i ett politiskt mönster, då närmast av socialistiskt snitt, där ekonomiska överföringar från medborgare som bedöms vara i bättre ekonomiskt läge till dem som bedöms vara i ett sämre är en väsentlig uppgift.

Om detta är den rättspolitiska målsättningen för det fortsatta reformarbetet – och propositionen tyder på det – vill jag, i motsats till departementschefen, hävda att enighet *icke* råder om en sådan inriktning av skadeståndsrätten i framtiden.

Kanske är det emellertid så – och det vore bra – att detta bara är mera löst skisserade tankar, *ett* teoretiskt alternativ bland andra. Det anförs nämligen i propositionen att det inte nu är lämpligt att slutgiltigt lägga fram riktlinjerna för ett långsiktigt reformprogram. Dess bättre har också ett enhälligt lagutskott avstått från att ställa sig bakom de riktlinjer departementschefen antytt för den fortsatta inriktningen av skadeståndsrätten. Det finns anledning att till kammarens protokoll läsa in två väsentliga meningar i utskottets betänkande, två meningar som alltså hela utskottet står bakom: "Framhållas må i detta sammanhang att departementschefen inte heller hemställt att riksdagen skall yttra sig över de tankar han gett uttryck åt rörande riktlinjerna för det framtida reformarbetet. Utskottet har därför inte funnit anledning att taga ställning till vad departementschefen anfört i propositionen under rubriken 'Huvudlinjer i reformarbetet'."

Men det är ju så, herr talman, att arbetet på en utveckling av skadeståndsrätten inte endast är ett arbete på lång sikt. Åtskilliga delreformer torde ligga ganska nära i tiden. Hit hör, som lagrådet har påpekat i sitt yttrande, frågan om ersättning till oskyldigt dömda, frågan om trafikskadeansvaret, frågan om särskilda regler om ersättning för personskada, frågan om en allmän jämningsregel, frågan om försäkringsgivares regressrätt. Detta gör att man inom kort kan vänta att ändringar blir erforderliga i den skadeståndslag som vi nu behandlar, om den

kommer att antas i dag. Det här är anledningen till vad som anförs i reservationen 1, där det krävs att behandlingen av propositionen 5 skall uppskjutas, så att en samlad bedömning av nu aktuella lagförslag kan äga rum. -- Herr Söderström kommer senare att närmare gå in på den frågan. Jag vill emellertid bara erinra om att lagrådet har ifrågasatt, om inte ett uppskov vore lämpligt, och i samband därmed fäst uppmärksamheten på vikten av att skadeståndsregler inte ändras alltför ofta, vilket är till olägenhet för rättstillämpningen vid domstolarna och skaderegleringen inom försäkringsväsendet och därmed till sist - och det är det viktigaste - för de enskilda medborgarna.

Vid punkten D i utskottets hemställan föreligger en reservation av herr Lidgard och mig - det är reservationen 3. Den gäller den föreslagna jämningsregeln i 3 kap. 6 §. Skadeståndskommittén har behandlat denna fråga i betänkandet "Skadestånd III", och enligt vad lagrådet anför väntas en proposition inom kort om *hela* frågan angående jämkning av skadestånd. Vi har därför inte ansett det tillfredsställande att i nu förevarande sammanhang föra in en helt ny princip inom skadeståndsrätten, när frågan ändå inom kort sannolikt kommer att tas upp i ett större sammanhang. Vi hävdar därför att stadgandet i 3 kap. 6 § bör utgå ur lagförslaget.

Skulle emellertid riksdagen inte bifalla yrkandet i reservationen 3, utan anse att en jämningsregel bör införas redan nu, bör dock stadgandet i 3:6 justeras på *en* punkt - det är den fråga som berörs i reservationen 4. Det är en hänvisning i 6 § till 2 §, som vi reserverar - det är där lagutskottets moderater, folkpartister och centerpartister - anser böra utgå. 3 kap. 2 § ger ju de grundläggande bestämmelserna om stats och kommuns skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid viss myndighetsutövning. Nu föreslås i 6 § att skadestånd även i dessa fall skall kunna jämkas, om detta finnes oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden eller när försäkringar föreligger. Jag tillåter mig, herr talman, hysa den meningen att den här jämningsklausulen inte gärna kan komma att vara tillämplig när det gäller den offentliga sektorn. Lagen bör därför inte helt i onödan tyngas av denna regel.

4 kap. 1 § gäller arbetstagares ansvar för skada, vållad i tjänsten. Sådant ansvar skall föreligga endast i den mån "synnerliga skäl" föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter. Bl. a. med hänsyn till vad lagrådet har anfört anser reservanterna under punkten 5 att det inte finns orsak att alltid begränsa arbetstagares ansvar i så hög grad som lokutionen "synnerliga skäl" innebär, utan att situationen bäst täcks med formuleringen "särskilda skäl", som inte torde innebära samma starka begränsning som "synnerliga skäl".

När det sedan gäller tidpunkten för den nya lagens ikraftträdande anser de som står bakom reservationen 6 - det är samtliga borgerliga ledamöter i utskottet - att den i propositionen föreslagna tidpunkten, den 1 juli 1972, innebär avsevärda praktiska svårigheter för dem som skall handskas med den nya lagen, svårigheter som givetvis ytterst kan komma att drabba de enskilda människorna, för vilka lagen är tillkom-

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

men. Jag har tidigare anfört skäl som enligt min mening talar för uppskov med hela behandlingen av lagen, men skulle det ändå bli så att lagförslaget antas i dag, borde i vart fall *ikraftträdandet* uppskjutas till den 1 januari 1973.

Det behövs ordentlig information om det utvidgade principalansvaret, som är en följd av lagen. Många människor som inte direkt uppfattar sig som arbetsgivare blir det i skadeståndslagens mening: familjer får arbetsgivaransvar för skada vållad av t. ex. barnvakt eller hemhjälp, den som tillfälligt anställer en vårdare får det för denne, osv. Att få mindre än en och en halv månad på sig för att orientera sig om denna nya lagstiftning är enligt min mening inte rimligt vare sig det gäller myndigheter, försäkringsinrättningar eller enskilda. Att *lagförslaget* kan ha varit känt under längre tid ändrar ingenting i den kritiken.

Frågan om tiden för *ikraftträdandet* har också tagits upp av Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam i en gemensam skrivelse till lagutskottet, där man hävdar att – för att försäkringsbolagen skall kunna få täckning för den ökade ansvarsrisk som förslaget kan antas medföra – det egentligen behövs drygt ett år mellan riksdagsbeslutet och *ikraftträdandet*. Det skulle i så fall betyda att lagen inte kan träda i kraft förrän den 1 juli 1973, men man säger också att man till nöds kan acceptera ett *ikraftträdande* den 1 januari 1973.

Jag har, herr talman, svårt att se varför denna brådska är nödvändig, när flera olika skäl talar för att lagen skulle verka bättre, om dess *ikraftträdande* sköts på ett halvt år.

Låt mig sedan, herr talman, säga några ord om skada på grund av brott, ersättning till polismän för kroppsskada och ersättning vid skada genom medicinsk behandling. Jag kan där i allt väsentligt instämma i vad herr Wiklund i Stockholm tidigare anfört, men jag vill komplettera med ett par ord.

Vad gäller skada på grund av brott är det klart att de nuvarande ersättningsreglerna inte är tillfredsställande och att en omarbetning av ersättningsystemet därför bör äga rum. Det bör åstadkommas en översyn av den nuvarande statliga ersättningen, och den bör lämpligen kunna göras av skadeståndskommittén. En riktpunkt för den översynen borde vara att även egendomsskada och skada av ideell natur skall kunna ersättas. Det förefaller rimligare att prövningarna av dessa ersättningar borde ske efter allmänna skadeståndsrättsliga regler och handhas av domstolar eller domstolsliknande organ.

När det gäller ersättning till polismän för kroppsskada har moderata samlingspartiet år efter år framställt krav som innebär att polismän skall kunna få ersättning i det här avseendet. Det finns anledning att påpeka vad som understryks i reservationen 8, nämligen att riksdagen 1968 har ansett att det var angeläget att frågan om ersättning för personskador, innefattande gottgörelse för sveda och värk samt framtida men, snarast fick sin lösning. Ännu fyra år efteråt kan den här frågan inte sägas vara tillfredsställande löst. Polismännen får ofta utföra uppgifter som på olika sätt är av mycket påfrestande karaktär men som är nödvändiga, om samhället skall kunna fungera. Med hänsyn till de stora risker som är förenade med polismännens arbete är det i hög grad rimligt att de får

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

ersättning i särskild ordning för personskador som de ädrar sig i tjänsten.

Låt mig till slut, herr talman, bara med ett par ord beröra det stora problemkomplex som har aktualiserats genom motioner från samtliga partier och som gäller ersättning vid skada genom medicinsk behandling. Antalet motioner ger vid handen att det här är fråga om ett mycket väsentligt problem. Det har också rått enighet inom utskottet om att patient skall kunna tillerkännas gottgörelse för skada som han lidit i samband med sjukvård inom den allmänna sektorn eller hos privat yrkesutövare, utan att det skall behöva ledas i bevis att någon varit vållande till skadan. Skaderegleringen bör med hänsyn till den skadelidandes intressen kunna ske snabbt och utan något mer komplicerat förfarande. Man kan nu skönja riktlinjerna för ett ersättningssystem, som skulle kunna börja tillämpas inom en inte alltför stor tidsutdräkt. Det har gjort att vi från moderat håll har ansett oss kunna avvakta förverkligandet av det. Skulle det emellertid dröja alltför länge med detta system, byggt på försäkringsbasis, bör andra lösningar övervägas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 6, 7 och 8 i lagutskottets betänkande nr 10.

I detta anförande instämde fru Kristensson samt herrar Oskarson och Söderström (samtliga m).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Varje år skadas i vårt land ca 300 000 människor genom olycksfall i arbetet. Av dessa får ca 2 000 så svåra skador att de får kvarstående men, och i runt tal 500 skadefall får dödlig utgång.

Den hitintills gällande lagstiftningen på skadeståndsrättens område är i högsta grad otillfredsställande. Det finns egentligen inga lagar som reglerar detta område, utan behandlingen baserar sig i huvudsak på tidigare avgöranden vid domstol, främst då vid högsta domstolen. Det har alltså utvecklats en praxis gällande regleringen av dessa ersättningar, och fackföreningarna har ofta hela avdelningar med anställda ombudsmän som har till särskild uppgift att sköta just skadeståndsanspråk för medlemmar som har skadats på arbetsplatsen.

Detta har också fått olika utfall, så att man beträffande exempelvis byggnadsarbetarna har ganska hyggliga siffror på hur mycket man lyckats få ut i skadestånd till skadade arbetare, medan det däremot vad beträffar t. ex. skogsarbetare är ganska sällsynt att det över huvud taget utgår någon form av skadeståndersättning. Ersättningen avser alltså skillnaden mellan full lön och vad socialförsäkringarna ger.

De allra flesta olycksfall bedöms som rena olyckshändelser, och det vidtas inga speciella åtgärder utan den skadade får vända sig till sjukkassan. Det kan ju innebära ekonomisk ruin för många — och gör det också — därför att man ju inte får ersättning motsvarande full lön genom de sociala försäkringarna.

Skadeståndskommittén har tidigare uttalat att man bör bygga ut de samhällseliga försäkringarna, dvs. sjukförsäkringar och yrkesskadeförsäkringar, till sådan nivå att i det allra närmaste full ersättning skall utgå. Nu har emellertid även departementschefen konstaterat att det inte är

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skade-
ständslag, m. m.

realistiskt att räkna med en så snabb utveckling av nivån av utgående försäkringsbelopp.

Den som skadas på en arbetsplats skall själv leda i bevis att han har blivit utsatt för olyckan genom försummelse från arbetsledningens sida för att kunna få någon ersättning. Det innebär stora praktiska svårigheter. Det är inte många arbetsledare som vill erkänna att de har gjort något fel, därför att det ju förutom en självanklagelse också innebär en prestigeförlust. Jag har personlig erfarenhet av detta och vet att det är mycket svårt att få händelseförloppet riktigt relaterat.

Om man tittar på rättsfallen – i den fackförening jag tillhör har vi ett helt arkiv med sådana – ser man märkliga resultat. Ett klassiskt fall gäller en byggnadsarbetare, som ramlade ner från en ställning som saknade skyddsräck. Han gjorde sig ordentligt illa och begärde skadestånd. Vid undersökningen konstaterades att det i och för sig skulle ha funnits ett skyddsräck på den här ställningen som var över två meter hög. Men med hänvisning till att man på byggen runt omkring i samma stad hade ställningar utan skyddsräcken på samma arbetsnivå ansågs arbetsgivaren inte ha brustit i omsorg, och någon ersättning utgick inte.

Ett annat fall gäller en kranförare. En detalj från kranen lossnade och föll från 20–30 meters höjd ner på kranföraren och krossade hans fot. Kranen var besiktigad och arbetsgivaren hade inte brustit i något avseende. Den kranföraren fick heller ingen ersättning. Det enda man med säkerhet visste – och det kan ju vem som helst hålla med om – är att kranföraren själv var helt oskyldig, han utförde bara sitt arbete. Folk är ju inte på arbetsplatsen för att det roar dem eller för någon fritidssysselsättning, utan de tvingas att vara där för sin egen försörjning och även för samhällets del. Det är ju då rimligt att det finns ett fullständigt skydd mot skadefall. Det enda de har att sälja är ju sin egen arbetskraft, och den bör vara försäkrad så att man alltså inte ständigt skall ha hela sin ekonomi i fara.

Det har ralats tidigare om polisernas utsatta position. I det fallet delar jag departementschefens uppfattning att det är fel att kategorisera. Om man tittar på statistiken skall man se att exempelvis stuveriarbetare och byggnadsarbetare har ett många gånger farligare jobb än vad polismännen har. Jag kan inte förstå att man skall behöva ömma så speciellt för poliserna och påpeka att de är nödvändiga för samhället. Det är onekligen även stuveriarbetare och byggnadsarbetare såvitt jag kan förstå. Det vore ganska rimligt att ta hela den motivering som främst herr Wiklund i Stockholm framförde och omsätta den på alla arbetstugare. Då kommer man fram till det yrkande som vi från vpk har ställt om ett objektiva arbetsgivaransvar vid skadefall. Det viktigaste i fråga om olycksfall m. m. är självfallet att arbetarskyddet och arbetsmiljön förbättras. Men det är ändå enligt vår mening orimligt att man nu i ett så modernt samhälle som det vi lever i inte har ett fullgott skydd på arbetsplatserna. Bara på arbetsplatserna runt omkring det här huset kan man gå ner och titta när som helst och hitta hundratals dödsfällor som folk dagligen måste utsätta sig för för att över huvud taget kunna medverka i produktionen.

Det första av de yrkanden som finns i motionen och även i reservationen 2 vid C i utskottets hemställan är att riksdagen skall uttala

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

sig för ett objektivt arbetsgivaransvar. Det andra avser en obligatorisk ansvarighetsförsäkring. Det tredje är att man ändå rättsligt skall undersöka fallen så att det inte blir på det sättet att förekomsten av obligatorisk ansvarighetsförsäkring och objektivt ansvar innebär att det inte blir någon undersökning i ansvarsfrågan. Vi menar alltså att den undersökningen måste vara obligatorisk och kvarstå även om man får ett annat system. Det fjärde yrkandet är att bevisbördan skall vändas så att det åligger arbetsgivaren att bevisa sig fri från ansvar för inträffade olycksfall.

Det har varit en del diskussioner i fackliga sammanhang beträffande den omvända bevisföringen. Även departementschefen anser att det i princip skulle vara ungefär jämförbart med objektivt ansvar. Så är det väl ändå inte, utan rättstillämpningen borde bli densamma som den har varit tidigare, förutsatt att man har kvar de gamla skadeståndsreglerna och bara inför omvänd bevisbörda.

Det har också förts in kostnadsaspekter, vad företagen orkar med, vad de kan bära osv. Där konstateras också av departementschefen att ökningen i kostnader när man går över till principalansvar kommer att handla om någonting runt 20–30 procent för arbetsgivarna, om jag minns siffrorna rätt. Vid övergång till ett objektivt ansvar skulle kostnaderna självfallet öka ytterligare, dock inte i avgörande utsträckning. Det handlar dock om tryggheten för individerna. Arbetare i manuell produktion löper ju väsentligt större risk att skadas än exempelvis tjänstemän, och det måste vara rimligt att utjämna skillnaderna på detta område, så att arbetarna i den manuella produktionen inte får ett förhållandevis sämre läge även beträffande försörjningsmöjligheterna efter ett inträffat skadefall.

Mina personliga erfarenheter väger mycket tungt i detta fall. Min motion i detta ärende var den första som jag skrivit, och den tillkom på uppdrag av mina arbetskamrater. Det skall kanske också tilläggas att arbetsledare och en hel del arbetsgivare är överens om att dessa förhållanden bör regleras. Som det nu är kan det nämligen många gånger bli ett slumpmässigt utfall i bedömningen av huruvida det är fråga om en olyckshändelse eller en självförvållad skada. Om t. ex. en 45-årig familjeförsörjare, som arbetat hela sitt liv vid en sågklinga, en dag fastnar i klingan och skär av sig halva eller hela handen, föreligger inget skadeståndsansvar för arbetsgivaren, om sågklingan är försedd med skydd. Då får familjeförsörjaren själv bära ansvaret utan att få någon speciell ersättning. Men det är väl ingen som tror att vederbörande med avsikt kört in handen i denna klinga.

Trots att människor som skadat sig haft samma arbete under många år, kan det påstås att de själva har vållat sig skadan. I det nuvarande juridiska systemet kommer man också vid bedömningen fram till sådana slutsatser. Såvitt jag förstår kan vi emellertid inte avskaffa alla olycksfall för all framtid utan det kommer att inträffa sådana, oavsett vilket rättssystem vi har. Då bör det också vara rimligt att den som står för produktionen har en försäkring baserad på riskerna inom den bedrivna verksamheten.

Beträffande principalansvaret innebär propositionen givetvis en klar

förbättring, som har fått ett gott mottagande av många fackliga organisationer, även om många också anser att det är otillräckligt och att man borde ha haft ett objektivi ansvar. Principalansvaret innebär ju att arbetsgivaren är skadeståndsskyldig även i de fall där en arbetare skadar en arbetskamrat. Arbetsgivaren är alltså ansvarig för alla skador som hans anställda förorsakar. Den skisserade kostnadsökningen på ungefär 20–30 procent innebär emellertid uppenbarligen inte någon avgörande förbättring i detta avseende, som löser problemen, utan det kommer även i fortsättningen ofta att bli så att inträffade olycksfall bedöms som rena olyckshändelser, för vilka det inte utgår någon speciell ersättning.

Det uttalar i utskottsbetänkandet att en övergång till ett objektivi skadeståndsansvar skulle innebära att man finge två system, dels ett socialförsäkringssystem, dels ett försäkringssystem som skall täcka denna typ av kosnader. Man menar att detta om inte annat är administrativt krångligt. Men längre ned i utskottsbetänkandet konstaterar man att vissa förbund – Transport, Bleck och Plåt och ytterligare ett förbund – avtalsvägen har lyckats få till stånd ett försäkringssystem som i princip innebär ett objektivi ansvar. Detta betyder såvitt jag förstår att man även då får två system – för övrigt vill även departementschefen och utskottet uppmuntra sådana avtalsöverenskommelser. Följden blir att de fackförbund som är starka eller som går in för saken skaffar det här skyddet för sina medlemmar, medan de som tillhör andra förbund kommer i ett väsentligt sämre läge.

Något förslag om obligatorisk ansvarighetsförsäkring finns inte i propositionen, vilket jag beklagar. Det innebär ju att många arbetare, företrädesvis anställda i mindre företag, kommer i en mycket dålig position. Förutom att man alltså avvisat tanken på obligatorisk ansvarighetsförsäkring inför man en jämkningsregel som innebär att om skadeståndet blir oskäligt betungande för den skadeståndsskyldige så kan detta jämkas. Rimligt vore att i stället ha en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, ty då behövs inga jämkningsregler. Ett sådant försäkringssystem skulle utgöra ett tämligen gott skydd för arbetstagarna.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationen 2, avgiven av herr Israelsson vid punkten C.

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Det är min avsikt att med anknytning till de anföranden som hållits säga några ord om reservationerna vid det här betänkandet.

Herr Winberg talade om den första reservationen, där det yrkas uppskov med behandlingen av propositionen till höstriksdagen. Till det kan väl ytterligare understrykas vad tidigare talare varit inne på, nämligen att ett långvarigt och gediget utredningsarbete har föregått den nu föreslagna skadeståndslagen. Vid flera tillfällen under senare år har önskemål förts fram om att utredningarna snarast borde komma till uttryck i en Kungl. Maj:ts proposition. Det skulle väl därför inte vara riktigt logiskt att, när ett lagförslag har kommit, riksdagen skulle skjuta på behandlingen av detta ytterligare framåt i tiden. Herr Winberg berörde vad lagrådet har sagt, men det är väl att märka att lagrådet inte har yrkat på uppskov med behandlingen av propositionen.

Enligt utskottets mening bör skadeståndskommitténs förslag om en allmän regel om jämkning av skadestånd och de ytterligare förslag som kan komma om reformering av skadeståndsrätten få utformas utan hets. Det måste vara av betydelse att det föreliggande förslaget till skadeståndslagstiftning antas av riksdagen. Senare kan det bli tillfälle till förbättringar i lagen. Utskottet föreslår därför att den reservation där det yrkas på uppskov till höstriksdagen avslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, vilket innebär avslag på yrkandet i motionen 1489.

Reservationen 2 har berörts av herr Olsson i Stockholm. Jag vill säga att utskottet är helt överens med reservanten om att det bör åstadkommas väsentliga förbättringar på det här området. Men utskottet kan inte förorda det förslag till lösning av frågan som reservationen anvisar och som herr Olsson här har talat för. Det vore inte rationellt med dels ett system med objektivi ansvar, byggt på skadeståndsrättsliga grunder, och dels ett system, byggt på yrkesskadeförsäkringen. Bättre är onekligen de intentioner som propositionen ger uttryck för, nämligen en fortsatt förstärkning av yrkesskadeförsäkringen samt kompletterande ersättningsanordningar i form av kollektiva försäkringar. Utredning pågår också för förbättring av yrkesskadeförsäkringen. Det kan även erinras om att utredningar pågår om ett förbättrat skydd på arbetsplatsen.

Lagen som sådan innebär ju som även herr Olsson nämnde ett i sig självt ökat skydd genom att man nu inför det oinskränkta principalansvaret. En del av de exempel som herr Olsson nämnde från arbetslivet skulle väl även ha kommit i en bättre situation om vi haft denna lag när olycksfallen inträffade.

Enligt vad utskottet erfarit och som även redogöres för här och som också herr Olsson nämnde pågår ute på arbetsmarknaden sonderingar i syfte att åstadkomma s. k. trygghetsförsäkringar. I ett par fall har de lett till resultat. Ersättningar enligt denna kollektiva försäkringsform ges på skadeståndsrättsliga grunder men skaderegleringen göres avsevärt snabbare och billigare genom att vissa ersättningar utgår efter på förhand bestämda schabloner. Ett dylikt ersättningssystem kan därför bli fördelaktigare för den arbetstagare som drabbas av en skada i jämförelse med en gottgörelse enligt grunderna för ett objektivi skadeståndsansvar. Utskottet yrkar därför avslag på motionen 720 i den del den sammanfaller med reservationen 2 av herr Israelsson.

Det avsnitt av motionen där det yrkas att riksdagen skall uttala sig för att ansvarsförsäkring skall bli obligatorisk för arbetsgivaren tas upp i betänkandet samtidigt med motionen 1491 i vilken föreslås en utredning om införande av en dylik obligatorisk ansvarsförsäkring. På denna punkt i betänkandet föreslås att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservationerna 3 och 4 berördes av herr Winberg. I den förra reservationen föreslås att 3 kap. 6 § helt tas bort med hänvisning till att frågan om jämkning av skadestånd som varit föremål för behandling inom skadeståndskommittén senare tas upp i en särskild proposition. Såsom utskottet erinrar om kommer emellertid det oinskränkta principalansvaret att omfatta alla arbetsgivare, alltså även sådana i rent privata

Torsdagen den
18 maj 1972

—
Förslag till skadeståndslag, m. m.

förhållanden och i icke ekonomisk verksamhet. För inträffad skadeståndsskyldighet för dylika små arbetsgivare under hemförhållanden, exempelvis skador åsamkade av en barnvakt eller hemhjälp, kommer det säkert att i vissa fall te sig rimligt att möjlighet till jämkning står till buds.

Vad sedan gäller reservationen 4 föreslås att den del av 3 kap. 6 § som hänvisar till att även stat och kommun skall kunna få jämkning i skadeståndsskyldighet för skador som vållats genom fel eller försummelse i myndighetsutövning tas bort. Även om det torde komma att höra till undantagen att skadestånd för stat och kommun blir så betungande att det blir motiverat med jämkning, kan det tänkas att det i något sällsynt fall blir aktuellt, exempelvis för någon liten kyrklig församling. Vid inträffade större skador kan det med hänsyn till föreliggande försäkringsmöjligheter i speciella fall vara motiverat med en jämkning även för kommuner. Utskottet kan därför inte godta de i reservationerna 3 och 4 föreslagna ändringarna i lagen.

I reservationen 5 tar man upp uttrycket "synnerliga skäl" i 4 kap. 1 § — det har berörts av flera av de tidigare talarna. I reservationen föreslås att paragrafen om arbetstagares skadeståndsansvar får den ändrade lydelsen att "synnerliga skäl" byts ut mot "särskilda skäl". Motionärer från samtliga borgerliga partier föreslog olika formuleringar för att i lagtexten tona ned arbetstagarens möjlighet att helt eller delvis befrias från skadeståndsskyldighet vid inträffade skadefall. I reservationen har man dock samsats om den version som fru Kristensson m. fl. föreslagit i sin motion.

Utskottet har fäst sig vid att enligt rådande praxis hör det till sällsyntheterna att enskild arbetsgivare riktar skadeståndskrav mot sina arbetstagare. När nu denna praxis skall utformas i lag skulle det, som även framhålls i propositionen, närmast te sig anmärkningsvärt och överraskande om lagstiftaren inför regler som synes ge uttryck för att sådant ansvar bör utkrävas i större utsträckning än vad arbetsmarknadsparterna hittills har ansett påkallat.

Herr Svanström ansåg den formulering som föreslås i propositionen uppseendeväckande, men tittar man på hur dessa frågor har behandlats enligt praxis finner man att det snarare skulle vara överraskande om det skulle bli en annan formulering än den som föreslås i propositionen. Utskottet anser alltså att den formulering som Kungl. Maj:t föreslår är väl avpassad till de värderingar som allmänt omfattas av berörda parter och tillstyrker alltså propositionens förslag.

I reservationen 6, som berördes av herr Winberg och även av utskottets ordförande, behandlas frågan om vid vilken tidpunkt lagen skall träda i kraft. Reservanterna vill att tidpunkten skall flyttas fram till den 1 januari 1973 för att särskilt ägare av mindre företag skulle få tid att orientera sig bättre beträffande lagens verkningar och skaffa sig erforderliga försäkringar. Från försäkringsbolagshåll har man ansett det önskvärt att flytta fram ikraftträdandet ett helt år. Den skrivelse från Försäkringsbolagens riksförbund och Folksam som har nämnts här kom dock utskottet till handa så sent att utskottet redan hade fattat definitiva beslut.

Utskottet är för övrigt övertygat om att försäkringsbolagen kan klara

de omställningar med premiesatserna för ansvarsförsäkringarna som kan följa med det utvidgade principalansvaret. Medborgarna torde dessutom på olika sätt genom upplysning via fackpress, massmedia och reklam få vetskap om lagens verkningar och möjligheten att gardera sig genom försäkringar. För övrigt har såväl propositionen som lagrådsremissen varit kända, och det har alltså funnits tillfälle till förberedande studier. Även om olika bedömningar kan göras beträffande den lämpligaste tidpunkten för lagens ikraftträdande anser utskottet att den nya lagstiftningen har så stora fördelar för speciellt de i arbetslivet verksamma arbetstagarkategorierna att även sociala skäl talar för att ikraftträdandet inte bör fördröjas.

Reservationen 7 tar upp frågan om ersättning för skada på grund av brott. Reservanterna yrkar att skadeståndskommittén skall få i uppdrag att utarbeta förslag till lagregler för dylika ersättningar. Under justitiedepartementets huvudtitel finns numera, som riksdagen känner till, ett anslag på 1 miljon kronor, varur gottgörelse efter behovsprövning kan utgå för personskador på grund av brott. Såväl föregående år som i år har i samband med anslagets godkännande i riksdagen motioner avslagits med liknande utredningsyrkanden som i den föreliggande reservationen. Justitieukskottet har vid bägge tillfällena hänvisat till att det nämnda anslagets användande och ersättningsordningen hittills närmast haft karaktären av försöksverksamhet och att någon nämnvärd erfarenhet ännu inte vunnits.

Lagutskottet påpekar att de s. k. hemförsäkringarna har stor spridning, och i dem ingår skydd mot skador av brottslig verksamhet – även personskador. Enligt uppgifter har för närvarande ca 2,5 miljoner svenskar ett frivilligt tecknat försäkringsskydd av detta slag. En ytterligare utbredning av dylika försäkringar vore ett betydligt smidigare och administrativt sett väsentligt billigare system än den stelbenta ordning med ersättningar på skadeståndsrättsliga grunder med domstolsprövning som reservanterna rekommenderar. Utskottet avstyrker därför även detta utredningsyrkande.

I reservationen 8, den sista reservationen vid betänkandet, föreslås att Kungl. Maj:t får i uppdrag att utarbeta regler om ersättning för kroppsskada som polismän ådrar sig vid tjänsteutövning. Utskottet har i annat sammanhang avvisat tanken på ett objektivi ansvar för alla arbetsgivare. Fråga uppkommer då om vissa yrkesgrupper är så utsatta att de kräver ett speciellt skydd. I propositionen redogörs för att yrkanden har framställts om ett förmånligare ekonomiskt skydd vid skador för bl. a. polismän och järnvägsmän. Det har dock visat sig att riskerna för skador inte är större inom dessa yrkesområden än inom andra. I fråga om poliser och järnvägsanställda lär det i själva verket förhålla sig så, att olycksfallsrisken statistiskt sett är låg, framhålls det i propositionen.

Utskottet kan även hänvisa till den kollektiva försäkring som gäller fr. o. m. den 1 januari 1969 för samtliga medlemmar i Svenska polisförbundet. Försäkringen omfattar förutom ansvarsförsäkring och rättsskydd också skadeståndsförsäkring. Det kan tilläggas att enligt löneförmånerna åtnjuter även polismännen sjuklön, dvs. nära nog full lön för tid då de är sjukskrivna.

Herr talman! Det återstår väl bara att ytterligare understryka att

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skade-
ständslag, m. m.

utskottet är enigt i de väsentligaste avseendena och hälsar med tillfredsställelse att det nu som en första etapp presenteras förslag till en reformerad och tidsenlig skadeståndslag.

Jag ber. herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara med ett par ord beröra de båda sista reservationerna, alltså de som rör statlig ersättning för skador på grund av brott och till i tjänsten skadade polismän.

Såsom jag försökte utveckla saken i mitt första inlägg gäller det här en principiell fråga och inte bara en praktisk fråga. Man talar om försöksverksamhet med skadeersättningar i sådana fall, och naturligtvis är det värdefullt att vi har en sådan i gång. Jag tycker, såsom jag också framhöll i mitt första anförande, att man därmed också har tagit viss *principiell* ställning, nämligen att staten här skall gå in såsom ansvarig; det är bara fråga om hur långt. Enligt vår mening bör detta principiella ställningstagande nu fullföljas, och man behöver alltså inte vänta på resultaten av försöksverksamheten.

Beträffande polisers skaderisk är det ju så, att det i detta yrke på något sätt är inbyggt en ständigt påliggande risk för personskador. Polismännen står enligt vår mening därför i en särställning. Därmed har jag inte sagt att inte andra yrkesgrupper utsätts för risker som också kan vara mycket betydande. Men det gäller som sagt här en speciell grupp, som därför enligt min mening ur skadeersättningssynpunkt skall behandlas på ett särskilt sätt.

Det *lär* inte vara, sägs det i propositionen, större skadefrekvens bland järnvägsanställda och polismän än bland andra yrkesmän. Detta uttryck "lär" är ju väldigt vagt, och jag skulle gärna vilja få en tolkning av vad som ligger bakom. Vad finns det för grund för detta uttalande? Har man klara statistiska belägg, så skall jag givetvis böja mig för dessa, men innan dess kan jag inte göra detta.

Sedan skulle jag gärna ha velat ställa en fråga till justitieministern, men jag ser honom inte i kammaren just nu. Kanske jag kan få tillfälle att ställa frågan senare.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda att det har bedrivits ett långvarigt och gediget utredningsarbete på skadeståndsrättens område, som herr Svedberg sade. Men just därför tycker jag att det kan finnas skäl att vänta något halvår, när man vet att det alltjämt pågår utredningsarbete och att det kommer ytterligare förslag inom kort. Jag understryker vad jag sade förut – att det är olämpligt att ändra lagar, särskilt av denna typ, alltför ofta.

Lagrådet sade beträffande uppskofsfrågan i sina sammanfattande synpunkter att man fann vägande skäl till uppskov. Det är riktigt, som herr Svedberg sade, att lagrådet inte avstyrkte till slut. Men lagrådet ansåg att man i så fall skulle skjuta på lagens ikraftträdande så att jämningsregeln skulle kunna inarbetas i lagen innan den trädde i kraft.

Med det har jag också i viss utsträckning svarat på vad herr Svedberg sade angående reservationen om 3 kap. 6 § — nämligen att vi ser jämkningsregeln i ett större sammanhang och därför tycker att den nu skulle kunna utgå.

Beträffande frågan om ikraftträdandet anför utskottsmajoriteten egentligen ingenting annat som svar på alla de skäl som räknas upp från reservanternas sida än att "det nog går att bemästra". Jag har inte hittat något skäl från majoritetens sida för att genomföra detta nu.

Får jag slutligen också säga några ord om ersättning till poliser för skada. Jag anser att poliserna är i en speciell situation. Vi som befinner oss i det här huset bör väl vara särskilt medvetna om att vi som representanter för medborgarna antar vissa lagar och förordningar som vi anser att vi måste ha för att kunna leva tillsammans i samhället. Vi behöver också en kår som ser till att dessa lagar och förordningar efterföljs, och den kåren — poliskåren — blir ofta utsatt för risker, de kan få skador vid konfrontationer med dem som inte gärna följer lagar och förordningar. Jag tycker verkligen att det finns anledning för samhället att visa generositet mot poliskåren med hänsyn till dess svåra arbetsuppgifter.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg fann det egendomligt att jag hade använt ordet "uppseendeväckande" i samband med min behandling av reservationen 5, som gäller arbetstagares skadeståndsansvar, och han framhöll att den praxis som på detta område hittills har utvecklats snarare skulle ha varit mera positiv än tillämpningen av den kommande lagen skall bli. Jag hoppas att inte så är fallet; för min egen del har jag uppfattat det tvärtom.

I varje fall gäller reservationen vilket uttryck som skall användas för att utsortera de tillfällen då det kan bli fråga om ett undantag från den allmänna regeln. Herr Svedberg var med längre än jag i första lagutskottet på sin tid, och han måste nog erkänna att när vi där vägde mellan "särskilda skäl" och "synnerliga skäl", så ansåg vi "särskilda skäl" vara en mindre restriktiv formulering. I anslutning till detta har vi byggt upp vårt yrkande här. Jag kan också anföra att, som herr Svedberg väl vet, lagrådet har uttalat sig för uttrycket "särskilda skäl", och jag tycker att det hade funnits anledning att vidhålla det begreppet.

Beträffande reservationen 4, där det föreslås ett undantag för de kommunala församlingarna och för staten, anför herr Svedberg att det finns små församlingar och andra, för vilka skadeståndskrav kan bli betungande. Jag tror att det är ett ytterst litet antal fall där man kan påvisa sådana förhållanden och att förslaget i reservationen är välgrundat.

Vad slutligen gäller den speciella omtanken om poliserna, som också tagits upp i reservation, ber jag att få instämma i de synpunkter som i de senaste replikerna framförts av herr Wiklund i Stockholm och herr Winberg. Jag tror som de att vi från samhällets sida på ett alldeles speciellt sätt måste känna vår ansvarighet mot dessa grupper.

Herr O^LSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att den motivering för att poliserna skulle ha ett fullständigt skydd, som herr Wiklund i Stockholm gav i sitt första inlägg, var mycket bra. Den borde emellertid, som jag sade, ha omfattat alla. Det är bara att omsätta den på det sättet.

När man talar om inbyggda risker osv. och säger att detta särskilt skulle gälla poliser vill jag påpeka att de verkliga förhållandena ju bäst utläses genom statistik, och statistiken visar att det finns många yrkesgrupper som har mycket farligare arbeten än just poliserna. Tankegången är väl att de som utsätter sig för risk i samhällets tjänst skall vara särskilt skyddade. Men vilka är inte i samhällets tjänst? Skogsarbetare, stuveriarbetare och byggnadsarbetare gör väl lika samhällsnyttiga insatser, och då bör de rimligtvis vara lika väl skyddade.

Man säger att poliserna bör skyddas väl därför att de utsätts för brott – det bättre skyddet skulle alltså vara moraliskt betingat. Ja, jag undrar ibland vad som är brott och inte brott. Jag har varit med på arbetsplatser där man vägrat köpa hem skyddsanordningar, belysningar osv. och där det inträffat olycksfall på grund av denna ekonomiska återhållsamhet. Har då arbetsgivaren förbrutit sig eller inte? Han har inte gjort det i lagens mening – den saken är alldeles klar – men man kan diskutera vad som är brott och inte brott.

Det skall bli intressant att se hur folk som tillhör Landsorganisationen kommer att rösta här i kammaren angående detta förslag. Det är otvivelaktigt ett mycket starkt krav ute från arbetsplatserna på införande av ett objektivt skadeståndsansvar. Flera förbund har i olika sammanhang uttalat sig för detta. Byggnadsarbetareförbundet frågar exempelvis: varför har arbetsgivaren mindre ansvar än hundägaren? Byggnadsarbetareförbundet riktar också delvis stark kritik mot det förslag som nu föreligger. Men omröstningen får väl visa hur det går.

Herr S^VEDBERG (s) kort genmäle:

Herr taiman! Herr Wiklund i Stockholm menade i sitt anförande att i och med att riksdagen nu har anslagit 1 miljon till stöd för dem som drabbas av brott, så har principen slagit igenom även när det gäller ifrågavarande motionsyrkande och reservationsyrkande. Men såvitt jag kan förstå måste det vara en viss principiell skillnad om stöd skall utgå i ömmande fall och efter behovsprövning mot om det skall utgå enligt skadeståndsrättsliga grunder. Det är väl där den principiella skillnaden ligger.

Detta får inte tolkas så att man från samhällets sida inte skall känna sig skyldig att hjälpa i upprörande fall, när människor drabbas av brottslig verksamhet. Men det måste bli en fråga om resurser även i dessa fall och om de lämpligaste framkomstvägarna.

Herr Winberg har ju inte varit så många år här i riksdagen och har alltså inte varit med alla de gånger då det framställts interpellationer och uttalats önskemål om att förslag till ny skadeståndslag äntligen skulle utformas i en proposition. Men för oss som har varit med här en tid verkar det egendomligt om man skulle skjuta på denna fråga ytterligare, när vi nu har ett förslag som kan betraktas som en första etapp och som

väl sedan får bli föremål för ytterligare reformer.

Vad poliserna beträffar uttalade sig första lagutskottet 1968 för att det skulle göras någonting så att poliserna fick ersättning för skador som de drabbades av i tjänsten, och 1969 kom den kollektivförsäkring till som poliserna har i dag och som Polisförbundet har tecknat. Jag kan nämna att när dåvarande justitieministern tillfrågades om första lagutskottets uttalande, som sedan antagits av riksdagen, sade han att i och med att denna försäkring kommit till var polisernas problem i det hänseendet i stor utsträckning lösta. Vi kan ju också i dag konstatera att poliserna har ett mycket gott skydd.

Sedan var herr Svanström inne på frågan om jämkningsreglerna och sade att han inte trodde att de reglerna skulle bli tillämpade, i varje fall inte för kommunernas del. Men när det gäller små församlingar -- vi har många sådana t. ex. på Gotland, och de ingår ju också i bilden -- kan det inträffa händelser som gör att det är gagneligt att ha en sådan här jämkningsmöjlighet. Herr Svanström trodde som sagt inte att den möjligheten skulle komma att utnyttjas i så särskilt många fall, men man skall ju inte ta bort en lag bara därför att den tillämpas endast för några få.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm sade att det rent av kan förekomma större skadefrekvens inom andra yrkeskategorier än inom polisen. Han gjorde detta påstående "rakt ut" och försökte inte belägga det med något siffermaterial. Herr Olsson kanske inte har sådant material till hands, och då kan jag förstå honom.

Annars gjorde herr Olssons anförande om olycksriskerna på arbetsplatserna intryck på mig. Skadeskyddet är en svår fråga, som det är mycket angeläget att få uppklarad även för andra yrkeskategorier än polismännen. Det håller jag gärna med om. Men som jag tidigare utvecklat finns det speciella skäl när det gäller polismännen.

Det kan inte bestridas att skadefrekvensen nu ökat kraftigt bland polismännen. Detta finns det statistik på. Den står för övrigt att läsa i min motion. Skadeökningen är en allvarlig omständighet som bör tas med i bedömningen av behovet av särskilt skadeskydd för poliser.

Jag tycker emellertid att herr Olsson i Stockholm i fortsättningen undervärderade den positiva viljan hos lagutskottet att tillgodose hans motion. Vi skriver i betänkandet att vi gärna skulle vilja mäta upp hur det är med frekvensen av ansvarsförsäkringar, och på s. 153 slutar vi med en formulering som jag tycker går herr Olssons i Stockholm yrkande rätt mycket till mötes. Där står det nämligen så här: "Visar undersökningen att ansvarsförsäkringens spridning inte är godtagbar bör kommittén utarbeta förslag som syftar till att nå ökad utbredning av försäkringsskyddet. Härvid kan naturligtvis införande av obligatorisk ansvarsförsäkring komma under prövning." Det tycker jag är en ganska långtgående skrivning. Och den skall ju inte stanna i ett betänkande i riksdagen, utan den skall gå vidare till Kungl. Maj:t i form av en skrivelse med tillkännagivande av vad riksdagen anser på denna punkt.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg tyckte att det var litet egendomligt att här yrka på uppskov med ett lagstiftningskomplex som i och för sig är önskvärt. Till det vill jag säga att jag tycker det är mera anmärkningsvärt att genomföra lagen så snabbt, när vi vet att en utredning pågår om näraliggande frågor och att lagen därför, när den har trätt i kraft, kommer att på väsentliga punkter få ändras en mycket kort tid därefter.

Herr SVEIDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan bara erinras om att utredningar har pågått från 1950-talet, och sedan lång tid tillbaka har önskemål framförts om att utredningsresultatet skulle komma till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition. De utredningar som pågår kommer att fortsätta sitt arbete under många år framåt. Det blir alltså utrymme för förbättringar efter hand.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det skulle vara frestande att få börja detta anförande med en principiell redogörelse för den viktiga fråga som vi nu behandlar. Jag skall avstå från det, då ju propositionen innehåller alla de principiella synpunkter som ligger bakom förslaget och det kanske därför inte kan vara nödvändigt att tynga kammarens protokoll med att upprepa. Jag vill därför begränsa mig till att tala om reservationerna och i någon mån komplettera de synpunkter som herr Svedberg redan har anförts.

Beträffande frågan om uppskov med behandlingen av propositionen vill jag, liksom herr Svedberg, erinra om att arbetet på en ny skadeståndslagstiftning är ett arbete på lång sikt som bedrivs i etapper. Det kan inte undvikas att man på vissa punkter får klara sig med provisoriska lösningar i avvaktan på kommande etapper. Till herr Winberg vill jag säga att lagens tekniska utformning är sådan att framtida ändringar skall kunna genomföras utan större ingrepp. Ett uppskov kan medföra att man tillspilloger stora delar av det långa och mödosamma förarbetet bakom det nu föreliggande förslaget.

Jag vill därefter övergå till frågan om objektiva skadeståndsansvar för arbetsgivare och knyta an till den reservation, som herr Olsson i Stockholm har talat för.

Vi besjålas väl alla av intresset att bereda ett fullgott ekonomiskt skydd vid skadefall som leder till personskada. Det är ganska naturligt att man särskilt uppmärksammar skador som uppkommer inom arbetslivet. Olycksfallen i arbetet drar uppmärksamheten till sig därför att de drabbar människor som för sitt dagliga levebröd måste utsätta sig för risker och som skadas. Man var redan för länge sedan på det klara med att det måste byggas upp ett särskilt skydd vid skador på arbetsplatserna, ett skydd som går längre än vad som i allmänhet gäller i samhället vid sjukdom och olycksfall. På det sättet har vår yrkesskadeförsäkring vuxit fram. Yrkesskadeförsäkringen ger ersättning i betydligt större omfattning än den allmänna försäkringen. Yrkesskadeskyddet byggde ursprungligen på ett objektiva ansvar för arbetsgivarna inom en viss given ram. Arbetstagare som skadades behövde inte visa att arbetsgivaren hade vållat skadan genom oaktsamhet för att ersättning skulle utgå. Så småningom

omvandlades detta objektiva ansvar till en ren försäkringsanordning utan anknytning till något ersättningsansvar för arbetsgivarna. Denna anordning svarar i dag för en väsentlig del av skyddet vid olycksfall i arbetet; vid invalidiserande skador räknar man t. ex. med att 70 å 80 procent av inkomstförlusten i normala fall täcks av denna försäkring. Den förbättras successivt allteftersom man anser sig kunna ställa ökade resurser till försäkringens förfogande. Men det är alltså fortfarande så att vi inte kan täcka förlusterna helt i det här avseendet.

Det är här skadeståndsreglerna kommer in. Skadeståndsrätten innebär att den skadelidande skall ha full ersättning för sin inkomstförlust och dessutom gottgörelse för ideell skada, dvs. sveda och värk och liknande. Den som har rätt till skadestånd befinner sig alltså i en mera gynnsam position än den som bara har rätt till yrkesskadeersättning och andra förmåner från socialförsäkringen.

Skadeståndsrätten är i allmänhet beroende av att man kan bevisa att någon genom oaktsamhet har vållat skadan, och det har i många sammanhang konstaterats att det är svårt att uppfylla detta krav, när det inträffar olycksfall på arbetsplatser. Det blir, som det sägs i reservationen, ofta så att olycksfallet rubriceras som ren olyckshändelse.

De utvägar som anvisas i reservationen och som innebär att man ålägger arbetsgivarna ett objektiva skadeståndsansvar, dvs. ett ansvar som inte förutsätter att ett vållande visas föreligga, har varit aktuella tidigare dels genom direkta framställningar till Kungl. Maj:t, dels genom riksdagsmotioner. Jag har därför tämligen ingående behandlat frågan om objektiva ansvar på detta område i det inledande anförandet i den proposition som vi nu behandlar. Jag vill bara här kort sammanfatta min syn på dessa ersättningsfrågor.

Den innebär att man i första hand bör förbättra det ekonomiska skyddet vid arbetsolycksfall genom fortsatt utbyggnad av yrkesskade-försäkringen. Utredning om en sådan fortsatt utbyggnad pågår inom den nu arbetande yrkesskade-försäkringskommittén. Min uppfattning på denna punkt delas av Landsorganisationen och har vunnit stöd vid 1969 års socialdemokratiska partikongress. Om man inför ett objektiva skadeståndsansvar för arbetsgivarna måste ett sådant skadestånd rimligen säkerställas genom obligatorisk ansvarsförsäkring. Det innebär alltså praktiskt sett att man ovanpå den nuvarande yrkesskade-försäkringen lägger ytterligare ett försäkringssystem med särskild administration och skadereglering. Jag kan inte finna att detta är en ändamålsenlig anordning. Det innebär, som utskottet också har uttalat, ett slöseri med tillgängliga resurser.

Samma invändningar kan riktas mot ett system som bygger på omvänd bevisbörda, där det alltså skulle åvila arbetsgivaren att visa att han eller någon för vilken han svarar är fri från vållande till skadan. Ett sådant system har nämligen i stort sett samma praktiska funktion som ett system med objektiva ansvar.

De lösningar som man tills vidare har börjat arbeta med i avvaktan på ett fullständigt yrkesskadesystem inom socialförsäkringens ram är en särskild kollektivavtalsreglerad försäkring som inte bygger på skadeståndsansvar men som ger samma höga ersättningsnivå som skadestånds-

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skade-
ständslag, m. m.

rätten. Herr Olsson i Stockholm har också nämnt detta. Genom att man inte ger bestämmelserna i lag utan i avtal mellan arbetsmarknadsparterna får man ett system som fungerar smidigt, som snabbt kan anpassas efter skiftande behov och som i vissa avseenden t. o. m. är bättre än skadeståndsreglerna — medvållande ges mindre betydelse.

Försäkring av denna typ, s. k. trygghetsförsäkring, finns redan i bruk inom några yrkesområden, och erfarenheterna av systemet i tillämpning är mycket goda. Försäkringsanordningar av denna typ är exempel på sådana lösningar som bör eftersträvas för att täcka ersättningsbehov på olika samhällsområden och som jag har rekommenderat i propositionen.

Det bör också påpekas att det föreliggande lagförslaget om principalansvar för anställdas vållande i tjänsten innebär en avsevärd förbättring av de skadelidandes ställning. Jag vill erinra om att förslaget innebär att arbetsgivarna skall svara för skador på grund av fel eller försummelse av arbetstagare i tjänsten oberoende av arbetstagarens ställning i arbetsgivarens rörelse. Det är tänkt att man som skadelidande inte skall behöva utpeka viss person som vållande, det är tillräckligt om det föreligger sådana omständigheter vid ett olycksfall att det objektivt sett måste anses framkallat genom försummelse i verksamheten. Man bör kunna räkna med att det nya arbetsgivaransvaret i allra största utsträckning kommer att täckas av försäkring. Lagstiftningen är ett starkt incitament för de arbetsgivare som i dag saknar ansvarsförsäkring att se till att de har sådant skydd.

Jag anser alltså sammanfattningsvis att man inte skall lösa frågorna om ersättning för arbetsolycksfall genom lagstiftning om objektivt skadeståndsansvar för arbetsgivarna.

Herr Winberg har uppehållit sig vid reservationen 3 om jämkning av principalansvaret enligt förslaget i 3 kap. 6 §. I reservationen yrkas alltså att 3 kap. 6 § skall utgå ur förslaget.

Det är visserligen riktigt att en proposition med förslag till allmän jämkningsregel i skadeståndslagen är tämligen nära förestående. Men detta bör inte hindra att man inför en mera begränsad jämkningsregel samtidigt med principalansvaret. Principalansvaret kommer nämligen också att omfatta arbetsgivare i rent privata förhållanden och i icke ekonomisk verksamhet. Det kan uppstå situationer där det är oskäligt att arbetsgivaren bär fullt skadeståndsansvar. Principalansvaret innebär att man för första gången i svensk rätt får ett generellt ansvar för annans vållande. Den allmänna jämkningsregeln torde komma att utformas efter samma principer som kommit till uttryck i 3 kap. 6 §. Förslaget i propositionen kan alltså ses som en förelöpare till den allmänna regeln.

3 kap. 6 § innebär också att skadestånd skall kunna jämkas vid sakskada, om skadan täcks av försäkring på den skadelidandes sida eller borde ha täckts av försäkring. I den delen innebär paragrafen en reglering som är helt fristående i förhållande till den allmänna jämkningsregeln. Denna reglering påverkas alltså inte av en utredning och förslag beträffande en allmän jämkningsregel. Detta tycks reservanterna ha förbisett.

När en allmän jämkningsregel införs i skadeståndslagen, måste denna del av 3 kap. 6 § finnas kvar som en fristående paragraf.

Beträffande reservationen 4, om stat och kommun, är det riktigt att skadestånd normalt inte kommer att kunna anses oskäligt betungande för stat och kommun om de utsätts för skadeståndsanspråk. Det kan dock tänkas fall där paragrafen bör kunna tillämpas - herr Svedberg har redan nämnt det - t. ex. beträffande mindre kommuner och församlingar som drabbas av mycket omfattande anspråk. Som utskottsmajoriteten framhållit har emellertid hänvisningen sin största betydelse när det gäller andra punkten i 3 kap. 6 §, jämkning på grund av föreliggande försäkring och försäkringsförhållanden. Staten och kommunerna, lika väl som andra subjekt som bär *principalansvar*, bör kunna få dra fördel av att försäkring på den skadelidandes egen sida täcker den uppkomna skadan.

Vad som främst är av intresse i detta sammanhang är att paragrafen kan tillämpas när mycket stora skador inträffar, sådana som ligger utanför ramen för normal ansvarsförsäkring. Jag syftar t. ex. på flygkatastrofer, där fel eller försummelse förekommit hos någon för vilken det allmänna ansvarar, t. ex. flygledningen vid våra flygplatser, eller fartygskatastrofer på grund av fel eller försummelse i fråga om sjömärkning. Det finns alltså goda motiv för att 3 kap. 6 § hänvisar till 3 kap. 2 §.

Det bör för övrigt påpekas att om man nu tar bort hänvisningen till 3 kap. 2 §, får man ändå kvar fall där jämkning av skadeståndsansvaret för stat och kommun blir möjlig. De offentliga subjekten kan ju bli skadeståndsskyldiga på grund av fel eller försummelse i allmän verksamhet som inte innefattar myndighetsutövning. Då behövs ansvaret enligt 3 kap. 1 §.

Resultatet av reservanternas förslag skulle sammanfattningsvis bli såväl sakligt som lagtekniskt olämpligt.

Beträffande reservationen 5 och frågan om tolkningen av uttrycket "synnerliga skäl" är ju syftet bakom bestämmelsen i 4 kap. 1 § i dess nuvarande utformning att markera att en arbetstagare normalt inte skall drabbas av skadeståndsansvar på grund av skador som han vållar i tjänsten. Det måste föreligga omständigheter som med betydande styrka talar för att han skall åläggas ansvar. De fall där ansvar faktiskt åläggs kommer att framstå som rena undantagssituationer. Den tillämpningen åskädliggörs bäst genom uttrycket "synnerliga skäl".

Som framhållits från min sida i anledning av lagrådets uttalande är det inte ovanligt och i viss mån oundvikligt att uttryck av detta slag ges en något varierande innebörd beroende på i vilket sammanhang de används. Att en arbetstagare i dag åläggs skadeståndsansvar hör till undantagen, och också från den synpunkten förefaller det olämpligt att frångå det uttryck som man valt i förslaget. Om man använder ett mindre restriktivt uttryck kan det ge intryck av att man vill öppna större möjligheter än det finns i dag att ålägga arbetstagare skadeståndsansvar för skador som de vållar i tjänsten.

Jag övergår till reservationen 6 om uppskjutande av tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagen. Lagstiftningsarbetet har pågått mycket länge, beroende inte minst på en mångfald tekniska svårigheter vid sammanförandet av olika utredningsförslag till ett enhetligt lagverk. Om utvidgningen av *principalansvaret* och begränsningen av arbetstagares personliga ansvar - de mest betydelsefulla nyheterna i lagen - har det

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

rätt enighet alltsedan utredningsförslaget presenterades år 1964. Det framstår, inte minst från humanitär synpunkt, som angeläget att de skadelidande så snabbt som möjligt får det skydd som principalansvaret bereder dem och som det råder enighet om att de skall ha. Det är också angeläget att arbetstagarna får skydd så snart som möjligt av de nya bestämmelserna om skadeståndsansvar endast vid synnerliga skäl. Jag kan inte finna annat än att dessa synpunkter väger mycket tyngre än försäkringsbolagens intresse att få täckning för de utvidgade risker som lagstiftningen för med sig. Det är också klart att vi på allt sätt vill försöka få så snabb och vidsträckt information som möjligt om den nya lagen.

Reservationen 7 handlar om ersättning för skador genom brott. Det är en fråga som senast varit uppe i riksdagen den 8 mars i år, då justitiedepartementets huvudtitel behandlades. Jag hävdade då att det för närvarande inte finns anledning till ändring av gällande regler om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott, och jag har inte ändrat mig i denna uppfattning. Man kan inte ta definitiv ståndpunkt förrän det nuvarande systemet har tillämpats under en lämplig tidrymd, kanske ca två år.

Beträffande kritiken som framförs i reservationen vill jag hänvisa till vad jag anförde den 8 mars. Det nuvarande systemet har utformats med beaktande av de övriga försäkringsanordningar som står till buds i dag. Bedömningen har varit att man i första hand bör lita till det försäkringsskydd som medborgarna redan har, och möjligheterna att åstadkomma försäkringsskydd är i dag mycket goda. Det bör, som utskottet också har gjort, särskilt understrykas att de flesta människor här i landet har ett försäkringsskydd som är speciellt riktat på skador genom brott. Jag tänker på skadeståndsförsäkringen i hemförsäkringarna.

Erfarenheterna från tillämpningen i justitiedepartementet av det statliga ersättningssystemet är på denna punkt entydiga. I fall efter fall visar det sig att det finns försäkringsskydd av detta slag. På denna punkt är det alldeles klart att bedömningarna som gjordes då systemet utformades är alldeles riktiga. De bedömningarna ledde till att systemet kunde inriktas på sådana skador där försäkringsskydd av en eller annan anledning inte finns. Det kan enligt min uppfattning inte vara riktigt att här kritisera systemet som alltför restriktivt. Jag vill för övrigt säga att vi, när det väl visar sig att en sökande inte har skydd av försäkring på detta sätt, gör en ganska liberal prövning — och detta även av den ideella ersättningen, dvs. ersättning för sveda och värk och liknande. Att det i övervägande antalet fall inte blir fråga om att tillerkänna sökandena exakt den ersättning de yrkat sammanhänger naturligtvis med att yrkandena i många fall är tilltagna med mycket goda marginaler.

Som jag sade i debatten den 8 mars skulle den som tar del av materialet beträffande de behandlade ärendena säkert komma till ungefär samma slutsats som vi i departementet angående det lämpliga ersättningsbeloppet. Jag vill alltså understryka att man — i vart fall inte på detta stadium — inte bör kritisera systemet som alltför restriktivt. Den viktiga principiella frågan om man bör inkludera egendomsskador och andra skador, t. ex. rena förmögenhetsskador, i ersättningsanordningen har redan prövats i samband med att riksdagen beslutade om regler för det

nuvarande systemet. En omprövning av den frågan förefaller mig också alldeles för tidig.

Beträffande vem som skall handlägga ersättningsärendena är det, som jag sade den 8 mars, kanske lämpligt att så småningom diskutera en annan lösning än den nuvarande. Eftersom det pågår vad man närmast kan kalla en försöksverksamhet, tycker jag att frågan på denna punkt också är för tidigt väckt.

Nära sammanhängande med denna fråga är reservationen 8 om ersättning till polismän för kroppsskada. Enligt min uppfattning måste frågan om skyddet för olika yrkeskategorier mot skaderisker i samband med tjänsten ses i ett större sammanhang. Lika framträdande ersättningsbehov finns hos andra yrkesgrupper. Jag vill säga till herr Wiklund att vi har undersökt riskerna i olika yrken, och vi kan inte komma till något annat resultat än att det finns flera yrkesgrupper, där riskerna för skador är betydligt större än de är för polisen. Så är t. ex. fallet med stuveriarbetare och skogsarbetare, men det finns också andra yrkesgrupper, där riskerna för skador är betydligt större än för polisen. Det är visserligen riktigt, som herr Wiklund nämnde, att undersökningar som har företagits med ett par tre års mellanrum under 1960-talet statistiskt sett har visat att antalet fall av anmält våld mot polisman har ökat. Jag tyckte dock att herr Wiklund, som väl har studerat dessa siffror, också borde ha observerat att det lyckligtvis är så att antalet dagar då polismän varit sjukskrivna på grund av skador som de utsatts för i tjänsten och antalet dagar då polismän har behövt söka sjukhusvård har minskat ganska kraftigt under den ifrågavarande tiden. Det är ju i och för sig glädjande.

Jag tycker visst att man skall ta stor hänsyn till polisernas svåra arbete och de risker de utsätter sig för i yrket. Då kan man notera, som också redan sagts här, att polisernas skydd har förbättrats på olika sätt. De har denna kollektiva försäkring från 1969. Vidare har poliserna såväl som alla andra möjlighet att få ersättning från brottsskadeanslaget. Jag har haft överläggningar med polisernas fackliga organisationer och redogjort för principerna för ersättning enligt brottsskadeanslaget. Jag kan nämna att det till dags dato har kommit in endast två ansökningar från poliser. Det kanske också här skall nämnas att ersättning från det s. k. rymlingsanslaget under socialdepartementets huvudtitel i vissa fall kan komma i fråga, nämligen om skadan orsakats av rymling från fängvårdsanstalt, ungdomsvårdsskola eller dylikt.

Jag menar alltså sammanfattningsvis att en förbättring av skadeskyddet måste så långt det är möjligt ske genom generella åtgärder som kommer alla grupper på arbetsmarknaden till del.

Till slut vill jag bara säga några ord om de medicinska skadorna. Jag ser det som tillfredsställande med de försök att åstadkomma en lösning försäkringsvägen som har skett. De står helt i samklang med uttalandena i propositionen om att man bör kunna ingripa med särskilda försäkringsanordningar på olika områden inom samhällslivet där skaderiskerna upplevs som besvärande. En lösning genom lagstiftning skulle inte kunna ge de skadelidande samma fördelar som en försäkringsanordning, som på ett helt annat sätt än lagregler kan anpassas till de faktiska behoven och till erfarenheter som successivt vinn under tillämpningen.

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
stands lag, m. m.*

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! I hela det intresseväckande anförande som vi nu fick lyssna till av statsrådet Geijer återkom ständigt och jämt ordet *försäkring* som ett nyckelord, medan *skadestånd* ställdes åt sidan. Statsrådet är alldeles uppenbart av den åsikten att man här i betydande omfattning bör kunna utöyta skadeståndsrättsliga ersättningar mot försäkringsåtgärder. Detta framgår också av propositionen. Men det finns likväl i propositionen en tydlig tvekan om saken och detta på flera ställen. Statsrådet Geijer säger där att vi vet för litet om dessa sammanhang, vi vet för litet om förhållandet mellan ett försäkringsrättsligt system och ett skadeståndsrättsligt system och därför behöver man göra rättssociologiska undersökningar om den saken. Först då kan man ta ställning mera principiellt till hur reformverksamheten skall läggas upp på längre sikt.

Nu skulle jag vilja ställa frågan: När kan man förvänta sig att sådana undersökningar kommer att sättas i gång? Detta är ju avgörande för hela debatten, både här och jag förmodar inom departementet, och för ställningstagande till frågan vilken väg man skall gå.

Beträffande ersättning för brottsskador och ersättning till polismän för kroppsskador vid tjänsteutövning är dessa frågor av principiell natur. Jag har den bestämda övertygelsen att staten i nuläget bör vara ansvarig för ersättning för sådana skador och bör gå in direkt utan att göra det försäkringsvägen. Jag tycker alltså att det är fel att polismännen skall betala premier för att klara det behov av rättsskydd som de har vid uppkommande skador i tjänsten. Detsamma gäller den allmänhet, som drabbas av brottsskador.

Vårt krav är utredning på denna punkt. Det är klart att man måste dra vissa gränser för den statliga ersättningen, men detta är den principiella uppfattning som vi har i denna fråga.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Geijer gick inte i sitt anförande in på den fråga som herr Wiklund nu ställde, dvs. hur snart vi kan få i gång de här rättsociologiska undersökningarna. Även jag är intresserad av ett svar på den frågan.

Eftersom centerpartiet hävdar – vilket jag underströk i mitt inledningsanförande – att de skadeståndsrättsliga grunderna även framöver bör ligga i botten och vara avgörande vid regleringen av alla de frågor som vi i dag behandlar, skulle det ha varit angenämt att få höra något mer om statsrådets synpunkter i dessa sammanhang. Men herr statsrådet hänvisar till propositionen, där det förs ett resonemang litet grand fram och tillbaka, och det är därför svårt att få något egentligt begrepp om vad justitieministern har för avsikter innerst inne. Det är emellertid en fråga som är viktig att få utredd, kanske omedelbart genom ett svar på frågorna här i dag men framför allt genom de åtgärder som vidtas inom den närmaste tiden i de sammanhangen. Vi hävdar alltså att skadeståndsrätten skall ligga i botten. Den skall sedan helt eller delvis täckas av försäkringar på lämpligt sätt. Men försäkringarna kan aldrig ersätta den skadeståndsrättsliga behandlingen av de frågor vi rör oss med här i dag.

Beträffande poliserna måste det väl ändå, herr statsrådet, vara någon

skillnad mellan våld mot person, som många gånger kanske ingår i deras arbetes utförande, och vanliga olycksfall som inträffar i ämbetsutövning eller i arbete av annan art. Nog tycker jag det är väsentlig skillnad i fråga om hur skadorna uppkommer, om det är på grund av en ren olycka eller på grund av en annan medborgares illasinnade åtgärd. Jag tror att vi i det sammanhanget har att finna den olika bedömning som människor i allmänhet gör i de här sammanhangen. Det är inget tvivel om att det måste anses vara en statens angelägna uppgift att på ett särskilt sätt ersätta skador vid just den här formen av missöden.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Hur vi i moderata samlingspartiet ser på skadeståndsrätten i princip har jag angivit i mitt första anförande och behöver inte gå in på det närmare här. Enligt vad jag kunde förstå av justitieministerns anförande så prefererar han i princip ett försäkringssystem i förhållande till ett skadeståndsrättsligt system, och det är ju också vad man kan utläsa av propositionen. Jag vill till det jag förut sagt lägga till att man får inte förringa skadeståndsskyldighetens effekt när det gäller att minska skadegörelse i olika former. Vi skall väl också komma ihåg att det i vårt land genom en lång traditionsbildning har skapats en kunskap, ett slags medvetenhet hos medborgarna, att den som vållar en skada får stå för de ekonomiska följderna av sitt handlande. Just det förhållandet att det finns en presumtiv skadeståndsskyldighet tror jag verkar dämpande och manar till eftertanke och större hänsyn i umgänget mellan olika människor.

Får jag sedan komma in på de olika punkter som justitieministern tog upp så är jag helt medveten om att lagar måste kunna ändras, inte minst lagkomplex av den här arten, och det är ju då en fördel med den konstruktion lagtekniskt sett som skadeståndslagen får. Vad jag vänder mig emot är att man, redan på en gång när lagen antas, kan förutse att här skall det ske väsentliga ändringar. Jag menar att det är förvillande för de människor som skall tillämpa lagen.

Vad justitieministern sedan sade beträffande stadgandena i 3 kapitlet 6 § och balanseringen av jämkningsregeln där mot den allmänna jämkningsregeln som kommer i proposition nu snart enligt vad vi fått veta, så tycker jag det talar för att vi borde ha fått allt det här i ett sammanhang, och därmed borde vi i dag skjuta upp antagandet av skadeståndslagen.

Beträffande ikraftträdandet säger statsrådet att det är erforderligt att nu snabbt skapa ett skydd, och det är naturligtvis i och för sig riktigt. På sitt sätt kan man ändå säga att det innebär en indirekt kritik mot arbetet så som det har bedrivits i kanslihuset och i utredningar tidigare att den här lagstiftningen inte har kunnat komma förr när det nu har varit så stort behov av det. Jag menar att det här halvåret som vi talar om nu har ganska liten betydelse i perspektivet bakåt när vi har saknat den här lagstiftningen, men det betyder ganska mycket i perspektivet framåt när det gäller att lagen skall träda i kraft och att de som skall tillämpa lagen får tillfälle att sätta sin in i den. Risken är ju annars att just de människor som lagen är till för att skydda i stället kan bli drabbade av den.

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet avvisar vårt förslag om ett objektivt skadeståndsansvar och menar att man i stället skall ha ett system som det nuvarande med samhällsförsäkringar, yrkesskadeförsäkringar, sjukförsäkring och – ovanpå detta – kollektiva försäkringar. Detta visar om inte annat att det föreligger ett behov av ett fullständigt försäkringsskydd på arbetsplatsen. Jag vill peka på att det endast är några få grupper som nu har kollektiva olycksfallsförsäkringar. Det är också osäkert när stora grupper kommer att kunna tillkämpa sig en sådan olycksfallsförsäkring – om de någonsin kan göra det.

Jag beklagar att vi fortsättningsvis skall ha en ordning i vårt land som innebär att den som bara har sin arbetskraft att sälja och som kanske större delen av sitt liv har producerat nyttigheter helt plötsligt genom utövningen av sitt arbete kan bli totalt ekonomiskt ruinerad. Jag har haft många arbetskamrater – ofta familjeförsörjare – som efter en mindre allvarlig olycka med kanske ett års sjukskrivning som följd har råkat i fullständig ekonomisk ruin. Jag kan inte förstå hur man kan tycka att det är rätt och rimligt att de som driver företag och tjänar pengar på det inte skall behöva ta konsekvenserna i försäkringsavseende och stå för de olyckor som inträffar. Jag skall inte påstå att det är ofrånkomligt att det inträffar olyckor – det vore ett i och för sig ganska farligt påstående – men vi kan konstatera att det inträffar och även i fortsättningen kommer att inträffa olycksfall på våra arbetsplatser. Det är därför desto mer orimligt att vissa personer skall få bedriva verksamhet helt på lönsamhetsbasis utan att ge dem som producerar nyttigheterna ett tillräckligt försäkringsmässigt och rättligt skydd.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag kan knappast här upprepa tankarna i propositionen när det gäller den framtida gestaltningen av formerna för ersättning vid skador, men det torde framgå av propositionen att jag har den personliga uppfattningen att den klassiska skadeståndsrätten med sina rötter i den romerska rätten har löpt linan ut och att vi i det moderna samhället genom olika försäkringsformer kan få de på sikt säkraste och bästa lösningarna i dessa frågor.

Såsom tidigare har framhållits rör vi oss här på områden av skadeståndsrätten, där vi i själva verket inte vet särskilt mycket om skadeståndets preventiva effekter. Jag har pekat på att det här föreligger ett behov av rättssociologiska undersökningar. Sådana är redan i gång i Norge, och dessa undersökningar har ett mycket stort intresse för oss med hänsyn till de likartade förhållanden som råder i de nordiska länderna. Å andra sidan vill jag gärna erkänna att vetenskapliga undersökningar av denna typ erfarenhetsmässigt tar lång tid. Det dröjer flera år innan man kan få fram ett underlag för någon säker bedömning.

Beträffande frågan om en särställning för poliserna skulle det väl i och för sig ligga nära till hands för mig, som inom mitt eget departement har att svara för poliserna, att säga att de i högre grad än andra skall komma i åtnjutande av ersättning vid skador, men man måste ju ändå försöka se objektivt på denna fråga. Och, herr Svanström, det är nog från samhällets

synpunkt svårt att göra någon skillnad då det gäller att träda in och hjälpa en polis som råkat ut för en skada — även då han blivit misshandlad av en våldsverkare — och en arbetare, som till följd av bristande resurser drabbats av ett olycksfall i arbetet. Det är bakgrunden till att man enligt min uppfattning inte kan sära ut någon viss grupp i det här sammanhanget.

Herr Winberg påpekade det i och för sig riktiga förhållandet att man stött och blött dessa frågor i 20 år, kanske mera, och då kan man naturligtvis säga att ett halvår spelar ändå ingen roll. Men, herr Winberg, ett halvår kan betyda mycket för dem som under det halvåret går miste om de förmåner och fördelar som den nya lagstiftningen innebär.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med statsrådet om att det för den enskilde olycksdrabbade individen inte är någon skillnad om skadan har åstadkommits på det ena eller andra sättet, men allmänheten reagerar utan tvivel så som jag nyss anförde.

I min förra replik hann jag inte med någon ytterligare kommentar i frågan huruvida vi skall använda uttrycket "särskilda skäl" eller "synnerliga skäl" när det gäller arbetstagares skadeståndsansvar. Jag observerade att statsrådet nu muntligen upprepade vad som står i propositionen, nämligen att det kan vara nödvändigt att ge samma uttryck varierande innehåll i olika sammanhang. Jag är ju i högsta grad lekman i fråga om lagar och deras tillämpning, men nog förefaller det mig rimligt att man har ungefär samma värdering av i lagar använda uttryck, som skall ange olika grader, oavsett om de förekommer i det ena eller andra sammanhanget. Jag har med intresse tagit del av motionären Ernulfs synpunkter, och jag tror att han har en stor erfarenhet på området som det finns anledning att ta hänsyn till. Jag skulle därför gärna se att vi kunde bli ense om att följa reservationen på den punkten.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med justitieministern om att ett halvår tillbaka kan betyda mycket för dem som råkar ut för skador under just det halvåret. Men det har ju förflutit många halvår tidigare, då den här lagen inte har funnits och följaktligen inte givit något skydd. Frågan är varför i perspektivet bakåt just halvåret 1 juli—31 december 1972 är viktigare än alla andra halvår. Det kan däremot ha mycket stor betydelse i perspektivet framåt att lagen kommer att kunna tillämpas på ett vettigt och bra sätt och därigenom bli av stor betydelse för dem som i framtiden blir skadade och behöver få skydd av den.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för det svar som justitieministern gav på min fråga angående de rättssociologiska undersökningarna. Jag håller med om att det väl kommer att ta tid innan man kan få ut något resultat av dem.

Jag tycker dock att det uttalande som justitieministern nu gjorde inte går riktigt väl ihop med i varje fall vissa avsnitt av vad som sägs i propositionen, där det förs en allmän och utförlig debatt kring

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

huvudlinjerna för reformarbetet på sikt. Jag skall bara citera på ett ställe: "Bristerna i vår kunskap om hur den nuvarande ordningen faktiskt fungerar sätter givetvis gränser för möjligheterna att nu dra bestämda slutsatser om hur metodproblemen bör lösas. I åtskilliga hänseenden måste vägen lämnas öppen för olika lösningar. — — — Det är därför inte lämpligt att nu slutgiltigt lägga fast riktlinjerna för ett långsiktigt reformprogram."

Jag tycker nog att det trots detta uttalande i propositionen var ganska klara riktlinjer för reformarbetet som justitieministern — i all korthet för all del, det skall jag gärna medge — nu gav i sitt anförande här: en klar favör för försäkringslinjen gentemot skadeståndslinjen. Jag vill i sammanhanget påminna om att utskottet ställt sig neutralt i denna fråga om riktlinjer. Utskottet har klart uttalat att det inte anser sig böra ta ställning förrän vi vet mera om dessa frågor.

Det är svåra frågor vi här rör oss med, särskilt när det gäller att bedöma skadeståndets allmänpreventiva effekter.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill bara till herr Wiklund säga att vi i propositionen har försökt utveckla riktlinjer och tankar om det lämpligaste systemet för framtiden. Det är givet att man i propositionen i ett sådant sammanhang, när man skall ange riktlinjer för framtiden, uttrycker sig med stor försiktighet.

Jag markerade i mitt inlägg att jag uttryckte min personliga uppfattning om hur utvecklingen kommer att gå, när jag kanske något mera kategoriskt angav att jag förmodar att vi kommer att gå försäkringsvägen och att jag tror att det är den bästa väg som vi kan finna för att ge människorna ersättning när de råkar ut för skador. Jag betonar att det är min personliga uppfattning. Vi skall inte här i dag ta någon principiell ställning till denna fråga.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Sedan ett flertal år tillbaka har jag och andra motionärer försökt rikta riksdagens uppmärksamhet på ett viktigt och svårt delproblem inom skadeståndsområdet, nämligen de s. k. medicinskadades situation. De senaste årens starka expansion på sjukvårdsområdet som i och för sig är glädjande har ökat risksektorn för den grupp av människor som sjukvården betjänar.

På alla arbetsplatser sker det tyvärr olyckor, och det gör det också inom sjukvården. De flesta av dessa beklagliga fall kan inte någon medicinspersonal lastas för. Det finns t. o. m. anledning att betona att skickligheten och omsorgen hos denna personal inneburit att antalet olyckor procentuellt i förhållande till antalet behandlingsfall har minskat, även om de ökat i absoluta tal. Men för de patienter som drabbas är dessa skador ofta allvarliga, och de flesta olyckor leder till personliga tragedier.

Det är därför naturligt att antalet anmälningar mot vårdpersonal och läkare har ökat, men det är mitt intryck från arbetet i medicinalväsendets ansvarsnämnd, att en betydande del av de ärenden som vi nu tvingas belasta utredningsapparaten och socialstyrelsens vetenskapliga råd med

aldrig skulle ha blivit anmälningsfall om vi haft en – om jag får uttrycka mig så - normal skadestandsreglering på detta område. Mellan 300 och 400 läkare och sjuksköterskor drabbas varje år troligen helt onödigt av de psykologiska problem som följer på en anmälan till denna nämnd. Patienterna som anmäler är naturligtvis inte att klandra. Det nuvarande systemet kräver nämligen att skuld skall bevisas för att skadestånd skall utgå. Detta är orimligt. Jag vill gärna säga att jag tycker att de synpunkter som framförts i den diskussion som ägt rum och som visat att justitieministern avser att gå fram på försäkringslinjen är bra.

Jag har tidigare sagt i riksdagen att det är orimligt att vi har skadestandsfrågorna bättre ordnade för hundar och bilar i vårt samhälle än för människor. Nu är det så, som väl är, att Kungl. Maj:t i propositionen eller i varje fall i anslutning till den säger att de medicinskadades skadeståndsproblem nu skall få en lösning.

Utskottet säger i sitt betänkande att det starkt vill understryka vikten av att propositionens tankar i detta stycke blir förverkligade.

Den lösning som skisseras följer de riktlinjer som vi har föreslagit i motioner och går alltså ut på att sjukvårdshuvudmännen respektive den privatpraktiserande medicinpersonalens fackorganisationer ansvarsförsäkrar personalen, och det är bra. Men denna lösning måste komma snabbt; den är verkligen efterlängtd. Irritationen är på många håll mycket stor. Det har i dag på annat håll i detta hus hållits en överläggning mellan medicinpersonal och företrädare för socialstyrelsen med anledning av svårigheterna just på detta område.

Jag förutsätter därför att både proposition och utskottsbetänkande är en garanti för att de förhandlingar som är utfästa skyndsamt skall leda till resultat. Äntligen skulle vi i så fall få en bra lösning på ett svårt problem, som av många har upplevts som en orimlig orättvisa.

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över propositionens löfte och utskottets starka understrykande av det och yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fröken Sandell (s).

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Tillsammans med herr Lidgard har jag fogat reservationen 1 vid utskottsbetänkandet. Tyvärr kommer mitt inlägg så att säga i debattens elfte timme sedan såväl övriga reserveranter som majoritetens företrädare sagt sitt och sedan dessutom departementschefen har gjort ett inlägg med en exposé över lagförslaget och kommentarer till det. Därför skall jag nu fatta mig mycket kort.

Reservationen 1 bygger på en motion av fru Kristensson m. fl. vari hemställs att riksdagen uppskjuter behandlingen av propositionen 5, så att en samlad bedömning kan göras när det väntade kompletteringsförslaget till skadeståndslagen kommer. Det har aviserats att den kommitté som har förarbetat förslaget snart blir färdig och att en ny proposition med jämningsregler kommer att läggas fram under hösten. Dessutom vet vi att det blir en hel del ändringar i det förslag som vi nu kommer att behandla. Vår uppfattning har därför varit att det är bättre att vänta tills

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skadeståndslag, m. m.

en samlad bedömning kan göras än att anta en lag på våren i vetskaps om att den måste ändras redan på hösten samma år. Jag vill i det sammanhanget hänvisa till de synpunkter som herr Winberg anförde.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Från arbetstagsynpunkt är det ett viktigt steg för en reformering av skadeståndslagen som nu tas. Det är mycket tillfredsställande och ett steg i rätt riktning. De förhållanden som vi hittills har haft har inte varit bra.

Lagutskottets betänkande tar bl. a. upp frågan om ansvarsförsäkringarna. Tyvärr föreslås inte i propositionen att ansvarsförsäkring skall göras obligatorisk.

I motionen 1491 har jag tillsammans med några medmotionärer föreslagit att en bestämmelse om straffsanktionerad obligatorisk ansvarsförsäkring skall införas. Detta har också krävts av de stora löntagarorganisationerna LO, TCO och SR. Det är att märka att det kravet är grundat på dåliga erfarenheter av de nuvarande förhållandena. Vi vet i dag inte hur många företag som har ansvarsförsäkring. Först när en skada har inträffat får man reda på om försäkring finns eller inte. I flera fall har det visat sig att försäkring saknats eller är bristfällig. Det förhållandet har inneburit att arbetstagarna i många fall har blivit lidande.

I nuläget har man uppskattat att kanske 90 procent av arbetsgivarna har sin försäkringsfråga ordnad - men det är inte säkert att det ligger på den nivån; det kan t. o. m. vara mindre. Det här anser vi är otillfredsställande.

Det är också att märka att det är de ekonomiskt bäst ställda företagen som har försäkrat. Företag som har svag ekonomi och en kanske mindre nogräknad ledning saknar ofta den här försäkringen. När ett skadestånd i sådana fall skall utdömas och den skadelidande få sina intressen tillgodosedda finns det ofta ingenting att ta. Den skadelidande blir alltså utan ersättning eller får i varje fall bristfällig sådan. För närvarande är det alltså på det sättet att där försäkringskyddet bäst behövs, där saknas det. Det måste vara högst otillfredsställande, åtminstone ur arbetstagsynpunkt.

Utvidgningen av principalansvaret enligt lagförslaget kan innebära att förhållandena i det här avseendet ytterligare kommer att försämrats på grund av de förmodligen höjda premierna. Allt fler underlåter kanske då att ha ansvarsförsäkring. Det innebär att försäkringsunderlaget minskar, och av den anledningen får vi kanhända ännu en premiehöjning - det är naturligtvis svårt att säga - och det skulle betyda en ytterligare försämring.

Vi vill också påpeka att exempelvis Landsorganisationen har accepterat den s. k. jämningsregeln under förutsättning att en straffsanktionerad obligatorisk ansvarsförsäkring genomföres. Jämningsregeln innebär i sig en ökad risk för en försämring för arbetstagarna, och ett uteblivande av den obligatoriska ansvarsförsäkringen kan bl. a. av det skälet inte accepteras av arbetstagarna, i varje fall inte av LO-grupperna.

Skadeståndskommittén har i början av det här året avgivit betänkan-

det Skadestånd IV angående värdesäkring av skadeståndslivräntor. Det är ett mycket viktigt avsnitt som tas upp i den delen, eftersom det hittilldags varit bristfälligt ordnat på den punkten. I detta betänkande diskuteras olika kapitalförsäkringssystem, dels ett som betecknas med A, dels ett som betecknas med B. A är enligt vår uppfattning det bättre systemet av dem som föreslås, och Landsorganisationen har också i ett nyligen avgivet remissvar tillstyrkt att kapitalförsäkringssystem A införes.

Utredningen konstaterar emellertid att system A inte kan genomföras just på grund av att det saknas ett obligatoriskt ansvarsförsäkringssystem. Skulle system A genomföras ändå, föreligger det ytterligare risk för minskning av antalet ansvarsförsäkringar på grund av premiehöjningar. Ytterligare premiehöjning skulle alltså bli följden och därmed ökad risk för arbetstagarna att försäkringar skulle saknas. Detta styrker enligt min uppfattning vårt och löntagarorganisationernas krav på en obligatorisk ansvarsförsäkring. Den antydda utvecklingen strider ju också mot skadeståndskommitténs synpunkter i Skadestånd III angående obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivare som nu behandlas.

Det har föresvävat kommittén att de här frågorna skulle kunna lösas genom förhandlingar med arbetsmarknadens parter. Emellertid torde det vara uteslutet att man den vägen skulle kunna få den täckning som är nödvändig i det här sammanhanget; jag tror att det är en helt omöjlig väg att gå fram på.

Utskottet har haft förståelse för de här synpunkterna och i stort sett tillstyrkt vår motion, och det är vi naturligtvis tacksamma för. Jag skulle ändå vilja ha en precisering av utskottets talesman på ett par punkter.

Utskottet anser att skadeståndskommittén skall utreda spridningen av den frivilliga ansvarsförsäkringen. Om denna spridning inte är godtagbar, så bör kommittén utarbeta förslag till en ökad utbredning av försäkringskyddet, och då bör den obligatoriska ansvarsförsäkringen prövas. Utskottet har sagt att en sådan undersökning lämpligen företas en viss tid efter det att lagen trätt i kraft. Jag skulle vilja fråga vad utskottet åsyftar med uttrycket "viss tid". Hur länge tänker man sig att undersökningen kan uppskjutas? Är det ett halvår eller 15 år?

Vidare har man alltså sagt att om kommittén finner att spridningen inte är godtagbar, skall den komma med förslag. Vad är enligt utskottets mening en godtagbar spridning? Är det godtagbart att 10 procent av de sämsta företagen kanske inte har försäkringar? Jag skulle alltså vara tacksam om utskottets talesman ville precisera på dessa två punkter.

Sedan ett par reflexioner kring den debatt som har förts här. De borgerligas representanter anser att bl. a. "synnerliga skäl" i 4 kap. 1 § bör ändras till "särskilda skäl". Det är kanske framför allt centerpartiet genom herr Svanström som anser att skadestandsreglerna i den här lagen inte bör mjukas upp för långt till löntagarnas favör; här måste finnas en återhållande effekt, som man säger, så att värdslöshet och bristande uppmärksamhet motverkas.

Jag tror att man inte kommer ifrån skador i arbetslivet - den mänskliga faktorn kommer alltid att inverka. Men jag konstaterar samtidigt att centerpartiet och herr Svanström i dagarna går ut till fackföreningarna med centerpartiets "lilla gröna" och talar om att man är

Torsdagen den
18 maj 1972

Förslag till skade-
standsflag, m. m.

företrädare för fackföreningsrörelsens intressen och tänker tillvarata dem. Herr Svanström och centerpartiet säger en sak i propagandan, medan man här i riksdagen har en helt annan uppfattning. Jag konstaterar också att man som vanligt när det gäller dessa frågor står på arbetsgivarnas – kapitalets – sida i stället för att, som man säger i sin lilla skrift, vara fackföreningsrörelsens företrädare.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja säga till herr Nilsson i Kalmar såsom svar på hans begäran om precisering, att en sådan inte är så alldeles enkel att göra. Det går mycket lättare att ställa frågor av den här typen än att svara på dem. Jag tror att herr Nilsson själv måste inse att det är så.

Vad vi menar med "viss tid efter lagens ikraftträdande" är först och främst att undersökningen inte får göras *omedelbart* efter lagens ikraftträdande. Det är ju så, som förresten justitieministern påpekade, att det oinskränkta principalansvaret måste få en effekt som väl kan antas komma att främja sådana här ansvarsförsäkringars tillkomst; det är i varje fall min uppfattning. Utskottet uttrycker sig försiktigt också på den punkten – det är vanskligt att bedöma denna effekt, står det i utskottets betänkande. Herr Nilsson i Kalmar är pessimistisk på den punkten. Jag är för min del mer optimistisk och tror att detta med principalansvaret kommer att verka främjande på tillkomsten av sådana försäkringar.

I vad gäller en godtagbar spridning är det lika svårt att svara. Jag vill minnas att herr Nilsson i Kalmar nämnde en så obetydlig siffra som 10 procent såsom en möjlig siffra för spridningen. Då vill jag gärna svara att denna siffra självfallet är alldeles för låg. Man får ju bedöma detta med spridningen utifrån en helhetsbild av vad man kan få fram genom undersökningen. Det är väldigt angeläget att den kommer till stånd. Mer kan jag inte svara för min del.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Min länskollega herr Nilsson i Kalmar försitter inget tillfälle att föra in en politisk bedömning även i de mest oskyldiga uttalanden som jag har gjort och blandar in vår "lilla gröna" och mycket annat i det sammanhanget. Jag beklagar detta så här i slutomgången.

Jag vill ställa den frågan till min kollega herr Nilsson i Kalmar, om han tar parti för missbruk och uppsåtlig vårdlöshet i arbetslivet genom det uttalande som han nyss gjorde. För oss i centerpartiet är det angeläget att vi på arbetsplatserna liksom annorstädes har ett ömsesidigt förtroendefullt samarbete. Det gäller att av tillgänglig arbetinsats och insats av kapital och företagsamhet få fram bästa möjliga resultat till nytta för de anställda och för företagen.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Först vill jag till herr Wiklund i Stockholm säga, att i vad det gäller principalansvaret har vi den uppfattningen att effekten kan bli den motsatta, så att höjda premier leder till att vissa mindre nogräknade arbetsgivare drar sig ur och vi får en ytterligare stegring av det antal som inte har försäkrat. Det är naturligtvis svårt att säga hur det blir, men vår

uppfattning är att det kan gå åt det hållet.

De siffror jag nämnde var 90 respektive 10 procent. Jag vet inte om herr Wiklund sade rätt när han yttrade att 10 procent var en alldeles för liten siffra. Jag frågade om 10 procent kunde anses vara en godtagbar siffra när det gäller dem som inte har försäkrat. Är det en för liten siffra, herr Wiklund? Det var väl tvärtom herr Wiklund menade, förmodar jag.

Herr Svanström betraktar sitt resonemang som ett oskyldigt uttalande att det skall visas återhållsamhet och att det skall ske en skärpning i lagtextens förhållande till arbetstagarna. Det går inte att skriva "synnerliga skäl" utan det skall stå "särskilda skäl", så att man får in fler under denna beteckning. När man hör detta resonemang får man ju nästan den uppfattningen att herr Svanström anser att arbetstagarna med berätt mod skulle ställa till olyckor och åstadkomma skador på olika sätt. Jag tror inte alls att det är så, utan förmodligen är det oftast den mänskliga faktorn som kommer in i bilden.

Vad jag ville påpeka var emellertid att ni går ut i propagandan och säger en sak, men här i riksdagen står ni och säger någonting helt annat. Och jag skall gärna inbjuda herr Svanström till Kalmar fackliga centralorganisation, så att han får tillfälle att tala om för medlemmarna där att centerpartiet tillvaratar deras intressen på det sätt som herr Svanström gjort här i dag, när han säger att det måste ske en skärpning av lagen, att det måste bli en återhållande effekt etc.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag antar, herr Nilsson i Kalmar, gärna varje erbjudande om tankutbyte som jag kan få i Kalmar eller annorstädes.

Jag fick inget svar på den fråga som jag ställde till herr Nilsson, men jag vill säga till honom att jag har ingalunda utgått från att man medvetet skulle åstadkomma några skador, utan jag understryker att det är angeläget med samarbete för att få resultat och att det behövs ömsesidig förståelse mellan olika grupper.

Om det skall stå "särskilda skäl" eller "synnerliga skäl" är en lagteknisk fråga som man inte skall dra in i ett politiskt bedömande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! För att det inte skall kvarstå några missuppfattningar efter diskussionen mellan herr Nilsson i Kalmar och mig vill jag gärna säga ifrån att om 10 procent - jag missuppfattade uppenbarligen - av arbetsgivarna har ansvarsförsäkring, så är det naturligtvis en allvarligt otillräcklig spridning av ansvarsförsäkringarna. Det är självklart att jag menar på det viset. Någon närmare precisering av en siffra som godtagbar kan väl inte herr Nilsson i Kalmar gärna begära av mig.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm missuppfattade vad jag sade i mitt tidigare inlägg. Vi tror, sade jag, att kanske 90 procent av arbetsgivarna har försäkrat, och i så fall skulle återstående 10 procent och förmodligen de som är sämst ställda - inte ha någon försäkring. Och då frågar vi: Om de 90 procenten bra företag anser sig böra ha försäkrat,

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

borde inte då de 10 procent som har det sämst ställt ha ännu större anledning att se till att ha försäkrat?

Sedan sade herr Svanström att han inte menat att någon skulle medvetet göra sig skyldig till skadevällande handlingar, men varför vill herr Svanström då ha denna skärpning om återhållande effekt och detta utbyte av "synnerliga skäl" mot "särskilda skäl"?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lidgard och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lidgard och
Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	272
Nej	—	36
Avstår	—	3

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 2 av herr Israelsson, och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i
Stockholm begärde votering upplästes och godkändes följande voterings-
proposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 16
Avstår - 4

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ståndslag, m. m.*

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 37
Avstår - 3

Punkten E

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten E röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 148
Avstår - 4

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

Punkten F

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten F röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	160
Nej	—	147
Avstår	—	5

Punkten G

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten H

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten H röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	160
Nej	—	146
Avstår	—	4

Punkten I

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till skade-
ständslag, m. m.*

Punkten J

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wiklund i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten J röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Wiklund i
Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Swanström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	–	159
Nej	–	148
Avstår	–	4

Punkten K

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wiklund i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten K röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Wiklund i
Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wiklund i Stockholm
begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja	–	158
Nej	–	148
Avstår	–	4

Punkterna L – P

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

§ 18 Ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 7 i anledning av motion angående rätt för omyndig till ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:17 av herrar Börjeson i Falköping (c) och Eriksson i Bäckmora (c) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag förelades riksdagen om statlig ersättning för ekonomiska förluster som omyndig åsamkades genom förmyndares förskingring.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:17.

Reservation hade avgivits av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c) och Persson i Heden (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:17 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag förelades riksdagen om införande av statligt ansvar för ekonomiska förluster som omyndig åsamkats genom förmyndares förskingring.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att som motiv för bifall till reservationen i detta betänkande endast få hänvisa till den principiella synen bakom den reservation till förmån för statlig ersättning för skada på grund av brott i allmänhet som avgivits vid punkten J i lagutskottets hemställan i dess betänkande nr 10 och som vi nyss diskuterade.

Jag är medveten om att den stora fråga som där dras upp, inte kan lösas annat än på längre sikt.

Jag anser då att även om det oinskränkta principalansvaret enligt den nya skadeståndslagen kommer att förbättra den omyndiges ställning genom att detta ansvar även kommer att gälla i förmynderskapsfunktionen, är en förmyndares oredlighet mot sin myndling ett brott av så allvarlig beskaffenhet, att ersättningsfrågan enligt motionärens yrkande bör lösas snarast möjligt.

Detta bör ske antingen i särskild ordning eller i samband med ställningstagande till förmynderskapsutredningens förslag. Detta förslag innehåller ju tre olika alternativ till lösningar av frågan om ersättning till myndling som drabbats av förluster genom förmyndarens förskingring av myndlingens tillgångar.

Jag ber att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar avser jämväl en motion nr 17, vilken motion tar upp frågan om rätt för omyndig till ersättning av staten för förlust genom förskingring av omyndigs medel.

Svensk rätt saknar bestämmelser om statligt ansvar eller försäkrings-skydd för anförtrodda medel. Dock har denna fråga om ersättning till omyndig varit föremål för framställningar i riksdagen i form av motioner, och den har också blivit föremål för en statlig utredning, förmynderskapsutredningen, som i augusti 1970 avgav betänkandet Förmynderskap (SOU 1970:67) med förslag till ändring i föräldrabalken m. m.

Förmynderskapsutredningen har funnit att kontrollen över förmynda-res förvaltning bör utövas liksom hitintills av överförmyndare. Förmynda-ren tillerkänns sedan gammalt mycket vidsträckt självständighet. Grundsatsen är fastslagen att förmyndaren är pliktig att förvalta den omyndiges medel som anförtrott gods, och den ståndpunkt som svensk rätt intar kräver kontroll från det allmännas sida av vederbörande förmyndares förvaltning. Denna kontroll utövas i första hand av kommunalt valda överförmyndare, vilka i sin tur står under tillsyn av förmynderskapsdomstolen.

Man kan utan överdrift säga att kontrollföreskrifterna beträffande det sätt på vilket förmyndare skall förvalta den omyndiges medel är ganska stränga, men trots detta förekommer förskingringar. Det är sant, som utskottet anför, att det endast rör sig om ett smärre antal förskingringar, men det kan ifrågasättas om det inte förekommer fall som inte kommer till allmänhetens kännedom. Det kan vara fråga om omyndig som förlorat sin egendom helt eller delvis på grund av vederbörande förmyndares olämplighet att förvalta de medel han är satt att förvalta. Trots att det endast kan vara fråga om ett mindre antal omyndiga, vilkas medel förskingras av dem som är utsedda att handha dessa, kan man inte komma ifrån att det är samhällets skyldighet att se till att de skadelidande skyddas.

Från rättssynpunkt ter det sig otillfredsställande att omyndig skall drabbas av skador utan att i något avseende själv ha varit vållande till dessa. Därmed borde det också åvila det allmänna att hålla den omyndige skadeslös vid eventuella förluster. Problemet med den omyndiges medel har, som jag tidigare framhållit, övervägts i förmynderskapsutredningen, men ännu har utredningens förslag inte blivit föremål för en kungl. proposition.

Man kan säga att det ur rättvisesynpunkt är nära nog självklart att en omyndig, som utan eget förvållande lidit ekonomiska förluster genom att hans förmyndare förskingrat hans tillgångar, bör få ersättning. Den omyndige har ingen som helst möjlighet att själv utse sin egen förmyndare.

Det är riktigt, som utskottsmajoriteten anför, att den reform som förmynderskapsutredningen föreslagit, om den genomförs, ytterligare torde minska den redan relativt ringa risken för att omyndiga tillfogas ekonomiska förluster genom oredlighet från förmyndarens sida. Men hur effektiv kontrollen än må bli kan man inte helt utesluta risken för att förmyndare kan förskingra anförtrodda medel. Och då är frågan: Är det

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

inte samhällets skyldighet att på ett eller annat sätt svara för de ekonomiska förluster det kan vara fråga om med hänsynstagande till att det ändå är rätten som förordnat förmyndare?

Såsom reservanternas framhållit är den enda rimliga lösningen att staten på något sätt ersätter den omyndige för den skada han lidit genom förmyndarens förskingring.

Enligt vad utskottsmajoriteten framhåller skulle förmynderskapsutredningens förslag för närvarande vara föremål för övervägande inom justitiedepartementet. I avvaktan därpå vill utskottsmajoriteten inte ta ställning till huruvida ersättning skall utgå eller ej på ifrågavarande område. Men om utskottet och riksdagen finner det rimligt och skäligt att den omyndige — som jag tidigare nämnde — icke oförskyllt skall drabbas av ekonomiska förluster på grund av trolöshet från hans förmyndares sida, bör riksdagen stödja den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet om ett statligt ansvar för ekonomiska förluster i sådana fall. Det kan inte, herr talman, bli fråga om något större antal fall, för vilka staten ikläder sig ett ekonomiskt ansvar. Det kan endast röra sig om ett fåtal, men även om de till antalet icke är så många, skall de för den skull ej bli bortglömda. Det är till sist här fråga om solidaritet mot den enskilda människan, som utan eget förvällande råkat i svårigheter och som det är vår plikt att hjälpa.

Herr talman! Jag skulle gärna vilja vädja till riksdagens ledamöter att stödja den reservation som är fogad till lagutskottets betänkande nr 7 och till vilken jag yrkar bifall. Jag vädjar till riksdagens ledamöter att stödja denna reservation såsom en klar viljeyttring från riksdagens sida.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas frågan om statlig ersättning för ekonomiska förluster, som omyndig kan utsättas för genom förmyndares förskingring.

Såsom herr Börjesson i Falköping framhöll finns det inte i svensk rätt något statligt ansvar för dylika anförtrödda medel, vilket måste betecknas som en allvarlig brist i vårt rättssystem. Förmyndares förvaltning är underkastad kontroll, och det finns vissa lagregler — framför allt i föräldrabalken — som anknyter till denna fråga, men faktum kvarstår: ett fullgott skydd för den omyndige som drabbas av ekonomisk förlust föreligger inte. Det är verkligen angeläget att en ändring kommer till stånd och att därvid staten går in med ersättning. Detta så mycket mer som den drabbade omyndige icke själv är vållande till skadan. Samhället utser genom tingsrätten förmyndare för den omyndige, och samhället bör därför också bära konsekvenserna vid en förskingring som begås av en förmyndare.

Framhållas bör i sammanhanget att brottsligheten på detta område är mycket låg. Det framkom vid en förfrågan som förmynderskapsutredningen har gjort, visserligen på ett begränsat material. Den låga brottsligheten kan emellertid inte tas som intäkt för att man inte skall lösa denna fråga. Staten har här ett ansvar som den måste ta på sig. Det spelar därvid ingen roll hur hög eller låg brottsligheten är. En låg brottslighet är sannerligen ingen tröst och hjälp för de omyndiga som drabbas.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

Denna fråga togs upp i riksdagen första gången redan 1940, dvs. för 32 år sedan, och den är fortfarande inte löst. Vore det inte på tiden att den blev reglerad? Det finns en möjlighet till det i dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande behandlar en motion med förslag om att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att förslag föreläggs riksdagen om statlig ersättning för ekonomiska förluster som omyndig åsamkas genom förskingring från förmyndares sida. Frågan om bättre skydd för omyndigs ekonomiska ställning har vid olika tillfällen behandlats i riksdagen utan att vare sig vederbörande utskott eller riksdagen ansett sig böra företa ändringar i gällande bestämmelser.

År 1970 avlämnades förmyndarskapsutredningens betänkande som i fråga om förvaltning av omyndigs egendom och kontrollen över denna förvaltning innebar att sättet för förvaltningen av den omyndiges egendom bör bestå. Utredningen hade år 1969 gjort en förfrågan hos ett antal förmyndare, som representerade distrikt med omkring en fjärdedel av landets befolkning och en femtedel av förmyndarskap och godmanskap. Av svaren framgick att brottsligheten varit mycket låg. Det uppges att endast ett fall var av allvarlig art. Självfallet fanns det ytterligare några fall av mindre allvarlig art.

Utredningen har också prövat olika alternativ i fråga om möjligheterna att skapa bättre skydd för omyndig, och ett av alternativen sammanfaller med vad motionärerna framhållit. Emellertid har utredningen inte kunnat förorda något av alternativen.

Enligt vad utskottet erfarit är utredningens förslag för närvarande föremål för överväganden inom justitiedepartementet. I avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till utredningens förslag bör enligt utskottets mening ingen prövning nu göras av frågan huruvida statlig ersättning skall införas på området.

Jag vill också erinra om att utskottet i sitt betänkande nr 10, som kammaren alldeles nyss behandlade, enhälligt tillstyrkte att riksdagen för sin del skulle anta 3 kap. 2 § i Kungl. Maj:ts förslag till skadeståndslag vilket också skedde. Det har i detta sammanhang en positiv betydelse. I utskottets betänkande framhålles att detta lagrum i skadeståndslagen föreskriver skyldighet för staten eller kommun att ersätta personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar. I den mån ekonomisk förlust som tillfogats den omyndige kan visas bero på fel eller försummelse från överförmyndarens eller rättens sida, blir således kommunen respektive staten skadeståndsskyldig.

När det så gäller förmyndarens arbete med den omyndiges angelägenheter och egendom, så står denne under kontroll av överförmyndaren och kan inte i många avseenden företa sig något utan överförmyndarens medgivande och många gånger skriftliga uttalanden. Innan förmyndare utses har rätten, som utser förmyndare, företas en noggrann granskning av personen i fråga. Förmyndare kan t. ex. inte godkänna inteckning eller

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

företa sig försäljning av fastigheter utan överförmyndarens eller rättens tillstånd. Förmyndaren skall ständigt lämna redovisningar till överförmyndaren, och även överförmyndaren måste företa granskningar och lämna redovisningar till rätten. Förmyndaren är också skyldig att ersätta skada som han uppsätligen eller genom vårdslöshet åsamkat den omyndige.

Herr talman! Jag vill för min del, liksom utskottet gjort, understryka att motionärernas syfte att söka förstärka skyddet för de omyndigas medel i och för sig är behjärtansvärt, men jag anser i likhet med utskottet att Kungl. Maj:ts ställningstagande till förmynderskapsutredningens förslag bör avvaktas.

Jag är medveten om att de synpunkter som framför allt herr Börjesson i Falköping har framfört i sitt anförande är riktiga, och jag känner personligen mycket starkt för dem. Jag anser emellertid inte att man bör ge Kungl. Maj:ts anvisning om ett ställningstagande som Kungl. Maj:ts säkerligen kommer att lägga fram inom kort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkande nr 7.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! När jag tog del av detta utskottsbetänkande med därvid fogade reservation – jag hade tyvärr inte tillfälle att vara med när den här motionen behandlades i lagutskottet – fann jag att det inte är så väldigt stor skillnad mellan å ena sidan utskottsmajoritetens synpunkter, som kom fram i betänkandet, och reservationen. Skillnaden är dock den att reservationen vill klart och tydligt säga ifrån att det, i den händelse en omyndig förlorar sin egendom genom att förmyndaren förskingrar hans medel, bör vara statens skyldighet att träda in och bära huvudansvaret, dvs. svara för de ekonomiska konsekvenserna.

Jag anser att det skulle vara en styrka om riksdagen biföll denna reservation. Det är ju inte fråga om så många personer, det rör sig om ett fåtal, kanske bara några stycken som kan komma i åtnjutande av den här hjälpen. Då bör väl inga betänkligheter förefinnas med hänsyn till att det inte har några större ekonomiska konsekvenser. Men man kan också bortse från om det är få eller många och säga att det bör vara ett rättvisekrav av stora mått att hjälpa dessa människor som har kommit i speciella svårigheter. En viljeyttring i sådan riktning från riksdagens sida är ett bifall till reservationen vid lagutskottets betänkande nr 7, som jag yrkar bifall till ännu en gång.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag tycker det är i någon mån ett cyniskt resonemang som herr Sundelin för när han hänvisar till att riksdag efter riksdag har avvisat den här frågan. Det är ju ändå så att varje riksdag får ta ansvaret för sina beslut, och vi som i dag sitter i riksdagen får ta vårt ansvar för den här frågan.

Herr Sundelin, och även utskottsmajoriteten, säger att motionärernas syfte att söka förstärka skyddet för de omyndigas medel är behjärtansvärt. Men borde man då inte efter 32 år kunna medverka till att den här

frågan löses nu. Jag tycker att det är nästan genant, och framför allt ur rättssynpunkt allvarligt och beklagligt, om den här frågan inte bringas till sin lösning omedelbart.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Det skiljer sig på den punkten att reservanterna vill omedelbart fatta beslut om att klavbinda Kungl. Maj:t när det gäller att lämna ett förslag på grundval av den utredning som föreligger. Det som har skett under 32 år, fru Jonäng, är att man har fått fram en utredning som är ganska genomgripande och som nu skall ligga till grund för ett förslag från Kungl. Maj:t. När både utskottet och jag personligen har sagt att vi hyser förståelse för detta så är det också en garanti för att man inte har nonchalerat frågan. Men det är en vanlig ordning i denna riksdag som i alla andra att om regeringen arbetar på en proposition går man inte i förväg och säger hur den skall utformas.

Det är det som är skillnaden mellan reservanterna och utskottet. Det finns möjlighet för både damerna och herrarna i det här huset att återkomma med motioner när propositionen läggs fram.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Det är naturligtvis bra att förmynderskapsutredningen har arbetat med dessa frågor, men det hjälper inte de omyndiga som åsamkas ekonomiska förluster. Det behövs konkreta insatser. Vi har här i dag möjlighet att göra en konkret insats genom att bifalla reservationen.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att ett sådant uttalande inte på något sätt skulle påskynda behandlingen. Kungl. Maj:t skall ändå, som jag har anfört, komma tillbaka till riksdagen med ett förslag i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Falköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-

det nr 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Falköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 157
Nej — 148
Avstår — 1

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Ersättning av
staten för förlust
genom försking-
ring av omyndigs
medel*

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

§ 19 Pant på engångsglas m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 32 i anledning av motioner om pant på engångsglas m. m.

I detta betänkande hade i ett sammanhang behandlats dels motionen 1972:1243 av herr Fransson m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag om förbud mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsförpackningar,

dels motionen 1972:1255 av herrar Hyltander (fp) och Richardson (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära åtgärder som innebar pant av lämplig storlek på engångsglas och återlösningskyldighet för dem som kommersiellt handskades med dem samt standardisering till ett fåtal glastyper.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionerna 1972:1243 och 1972:1255 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Hansson i Skegrie (c), fru Anér (fp), herrar Takman (vpk) och Johansson i Holmgården (c), fru Olsson i Helsingborg (c) samt herr Strömberg (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1243 och 1972:1255 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hedin (m).

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Just nu är många i färd med att städa upp bland det som slängts ut i markerna under den förlidna vintern. Gång efter annan har påpekats den olägenhet som det innebär att nödgas ta reda på allt det avfall i form av engångsförpackningar som kastas i vår natur. Många kommuner har börjat stimulera ungdomar att delta i städningssamheten genom att betala ut ett belopp per insamlat engångsglas. Det är vällovligt, den saken är självklar, men det är angeläget att komma fram till en situation där det inte längre är möjligt att sprida dessa förpackningar i markerna på det sätt som sker för närvarande, dvs. att man helt enkelt förbjuder engångsglasen genom att föreskriva att det skall erläggas pant för allt glasemballage.

Det kan naturligtvis göras gällande att om engångsglasen försvinner så kommer andra emballagetyper till användning som har ungefär samma skadeverkningskraft. Men det har visat sig – det är väl också rätt självklart – att om förpackningarna beläggs med pant så kommer stimulansen att ta vara på dem att bli större. Av de glas som samlats ihop har ca 90 procent varit engångsförpackningar. Av den orsaken har vi motionärer funnit det

angeläget att åstadkomma en lagstiftning som innebär förbud mot engångsglas.

Utskottet har inte velat vara med om detta och erinrat om att miljökontrollutredningen har i uppdrag att lägga fram förslag till lagstiftning mot miljöfarliga produkter och att det rimligen kan antas att engångsglasen räknas in bland dessa. Enligt vad jag har kunnat få fram innebär miljökontrollutredningens förslag ingen som helst förändring av den situation som råder för närvarande. Miljökontrollutredningen säger bara att den vill ge regeringen möjlighet att föreslå förbud, men den möjligheten har regeringen redan nu.

Mot den bakgrunden finns det all anledning för riksdagen att besluta om en lagstiftning med förbud mot engångsglas. Det är det snabbaste sättet att bli av med dessa förpackningar. Jag finner det orimligt att den nuvarande situationen får fortsätta, och jag vill tillägga att den stimulans som pant på glasförpackningar innebär har en så pass stor fostrande inverkan på våra ungdomar att bara den saken är väl värd en lagstiftning. De som är intresserade av att ta reda på flaskorna skulle ju få ersättning för sitt arbete.

Med stöd av vad jag anfört vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Kunde man få bukt med den allmänna vårdslöshet och speciella busaktighet som kännetecknar vissa delar av vårt samhälle i dag och som tyvärr inte visat något tecken på att vilja minska, hade dagens diskussion om förevarande problemkomplex kunnat begränsas till att omfatta åtgärder att rationalisera och förbättra och i samma mån förbilliga förpackningarna på våra olika konsumtionsvaror och den därav följande avfallshanteringen. Det synes mig därför mera angeläget för naturvårdsverket, dess chef och andra ansvariga myndigheter att effektivt bekämpa nedskräpningen och få bort dess skadeverkningar än att offentligt kritisera ideellt arbetande grupper av medborgare, när dessa för fram nedskräpningsproblemet i ramplyset och aktivt medverkar till att i någon mån hålla naturen ren.

Nu har vi inte fått bukt med nedskräpningen och vårdslösheten i hanteringen av vårt överflödsgods, och därför nödgas vi angripa problemet ur en annan anfallsvinkel.

I synen på sakfrågan förefaller det inte att vara särskilt stora skillnader mellan utskottsmajoritetens mening i jordbruksutskottets betänkande nr 32 och reservanternas. Majoriteten vill "starkt understryka vikten av att verksamma åtgärder vidtas för att få bukt med de svårartade och allt snabbare växande olägenheter för miljön som begagnandet av engångs-embalage, framför allt de s. k. engångsflaskorna, medför". Reservanterna "vill starkt understryka att engångsförpackningar medför stora och snabbt växande olägenheter för miljön". Utskottsmajoriteten vill avvakta miljökontrollutredningen och vad som kan följa efter denna, medan reservanterna vill ge Kungl. Maj:t till känna att det är angeläget med kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med problemet.

I utredningen "Ett renare samhälle" (SOU 1969:18) gör man

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

beräkningar bl. a. beträffande den ekonomiska följdverkan och kommer till att returglas i dag från ekonomisk synpunkt är överlägset engångsglas, att ett blandat system av engångsglas och returglas i dag är ekonomiskt sämre än ett returglassystem samt att *troligen* om tio år ett engångsglassystem eller ett blandat system *bör* vara att föredraga framför ett returglassystem. Men denna del av undersökningen gäller enbart den renodlade ekonomiska aspekten, och man har inte tagit hänsyn till nedskräpningen och inte till skaderisken och de ekonomiska följder som dessa har.

Beträffande skador kan nämnas att den nämnda utredningen kommer till att ca 25 000 skadefall orsakats av emballage av olika slag. Beräkningsperioden är ett halvt år, april – september 1968. Av dessa skadefall har mer än hälften vårdats i hemmet och ej krävt någon särskild behandling. Läkar- och sjukhusbesök har behövts i 40 procent av fallen, och 3 procent har föranlett sjukhusvistelse. Det betyder i absoluta tal ca 10 000 läkar- eller sjukhusbesök, och ca 750 personer har måst läggas in på sjukhus. Huvuddelen, eller 80 procent av fallen, har inte medfört några konsekvenser, medan sjukskrivning förekommit i ca 15 procent av fallen. Bestående men har rapporterats för 4 procent. Det sistnämnda torde betyda att ca 1 000 personer per halvår får större eller mindre skador, men av bestående slag, vilket för de flesta skulle betyda att de får dras med skadeverkningarna under återstoden av sitt liv.

Om man nu gör ett överslag med dessa tal som grund och förutsätter att skadefallen är jämnt fördelade i åldrarna och under åren, skulle det betyda att ca 70 000 människor går omkring med bestående men efter skador av detta slag.

Förpackningsfrågorna och avfallets omhändertagande och behandling är andra viktiga områden, som tillhör detta frågekomplex, men jag skall inte närmare gå in på dem, eftersom de redan berörts av föregående talare. Jag vill dock understryka vad såväl utskottsmajoriteten som reservanterna är överens om, nämligen att problemet är växande.

Glädjande nog har industrin börjat att sanera på området. Detta har tydligen skett efter den debatt som förts bl. a. här i riksdagen om engångsemballaget och nedskräpningen, en debatt som drivits på av ideellt arbetande grupper, t. ex. fältbiologerna.

Nämnas kan också att ett bryggeri radikalt sökt minska antalet olika engångsflaskor. Försök pågår också att få fram ett tillräckligt hållbart men ändå lättförstörbart emballage som inte kan förorsaka skador.

I avvaktan på att man får fram en idealförpackning måste dock snabba och radikala åtgärder vidtas, såsom framhålles i motionen 1255. Därför bör Kungl. Maj:t utan onödigt dröjsmål komma med förslag i enlighet med vad som begäres i denna motion och även i anledning av den andra motion som här behandlas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 32.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Användandet av engångsemballage av olika slag har ökat kraftigt under senare år och därmed skapat allt större problem. Man

skulle kunna indela dessa problem i fyra olika grupper, kanske flera. För det första direkt miljömässiga problem. För det andra skaderisker för människor och djur. För det tredje det slöseri som sker med råvaruresurser. För det fjärde åtminstone i vissa fall – de onödiga kostnader som uppstår för konsumenterna.

För att börja med de miljömässiga problemen är väl alla överens om att anblicken av massor av bortslängda flaskor, plastpåsar och annat förbrukat emballage längs våra vägar och järnvägar, ute på våra campingplatser och i våra fritidsområden skapar otrevnad. När man ser allt bortslängt skräp som ligger i Guds vackra natur, i skog och mark och som flutit i land längs stränderna i vår skärgård blir man chockerad. Uppenbarligen har detta skräp längs stränderna i vår skärgård kastats över bord från båtar och fartyg utan att vederbörande tänkt på att det så småningom flyter i land på en strand där det sedan blir liggande.

Men det är inte bara i naturen utan även i stadsmiljön som det råder en besvärande nedskräpning. Alla kan konstatera detta i City, på Sergels torg eller på Klara kyrkogård. Där finns mängder av ölburkar och annat skräp. Man skäms som svensk. Det är beklämmande att vi skall behöva visa upp en sådan miljö när tusentals människor från hela världen kommer att besöka oss i juni under miljövårdskonferensen.

Kommunerna har renhållningsansvaret, men vi kan inte begära att det ständigt skall finnas patruller till hands som kan ta reda på skräpet. Det krävs en bättre fostran än hittills av svenska folket. Man måste låta bli att kasta kring sig som man gör för närvarande. Det finns också redan nu vissa ansvarsbestämmelser: det är förbjudet att skräpa ned i naturen, och detta gäller också i stadsmiljön. Jag efterlyser ett utnyttjande av de ansvarsbestämmelser som faktiskt finns. Det borde gå att "sätta fast" en och annan som t. ex. på Sergels torg kastar ifrån sig en ölburk. Man borde statuera exempel.

Vad sedan gäller skaderiskerna - min andra punkt - medför sönderslagna glasflaskor, trasiga och ofta rostiga plåtburkar avgjort betydande risker för såväl människor – framför allt barn - som för djur. Herr Hyltander redogjorde för hur stor omfattning dessa skador har.

Förutom att djuren kan skära sig på farliga föremål är det ganska vanligt att kor och kvigor får vad man kallar "vasst", dvs. de får in något i de inre organen som gör att de blir sjuka. I sämsta fall leder det till en plågsam död. Man vet sällan vad som förorsakat sjukdomen. Det kan vara fråga om en plåtbit, en glasbit eller något annat som sugits upp av slaghackan ute på fältet och kommit in i fodret.

Den tredje punkt jag berörde gällde slöseriet med råvarorna. Det används enorma mängder av glas, järn, aluminium och tenn, som i stor utsträckning går till spillo genom engångsemballage. I USA förbrukar man enligt uppgift årligen så mycket tenn att det skulle räcka att förtenna hela den amerikanska kontinenten.

Naturreсурserna är inte outtömliga. Vi har verkligen anledning att tänka på kommande generationer. Därför bör vi handskas varligt och sparsamt med olika råvaror. Vi måste så långt det är möjligt tillämpa återanvändningsprincipen; produkterna måste gå tillbaka i processen. I varje fall måste vi utnyttja dem för annat nyttigt ändamål.

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Den tredje punkt som jag tog upp var onödiga kostnader för konsumenterna. Det har redan påpekats att engångsglas är dyrare än returglas. Engångsglas innebär alltså ökade kostnader för konsumenterna. Det gör det också genom den extra renhållning som följer på grund av engångsemballagen. Alla dessa ökade kostnader faller naturligtvis i sista hand på konsumenterna. Skadefrågan kommer också in i kostnadsbilden.

Självfallet finns det också poster som verkar åt andra hållet, kostnader som blir lägre t. ex. inom handeln.

Men summa summarum tror jag att engångsemballagen i många fall resulterar i ökade kostnader för konsumenten.

Hur skall man då komma till rätta med det här problemet?

Här föreligger nu i dag två motionsledes framförda förslag som i och för sig är behjärtansvärda. Om man genomförde dessa förslag skulle det säkert leda till en viss förbättring. Men vi skulle ändå ha kvar problemet med andra emballage än för öl och läskedrycker. Det rör sig där också om andra material än glas. Jag skulle ändock kunna tänka mig att man försökte båda de vägar som anvisas i motionerna. Men vi skulle också såsom man gör i USA kunna införa ett modifierat pantsystem. Med statliga medel lämnar man där ut ersättning till dem som vid uppsamlingsstationer lämnar in t. ex. glas och plåt och annat förbrukat material. Inlämnarna får en ersättning som gör att de tycker att det är lönsamt att gå med materialet till uppsamlingsstationen.

I Sverige skulle frågan kunna lösas på motsvarande sätt. Kommunerna skulle kunna ordna en liknande mottagning av sådant här material vid sopstationerna. Den ersättning som man betalade ut kunde mycket väl vara högre än vad materialet i sig självt är värt -- ibland är det kanske inte värt någonting alls. Men det skulle ju ändock innebära en besparing för kommuner som slipper ifrån kostnaderna för hopsamling och transport av det förbrukade emballaget och avfallet. Man borde enligt min mening kunna pröva det systemet i Sverige.

För att i större utsträckning än hittills återanvända olika material vore det önskvärt att de sopor som kommunen tar hand om delades upp, så att t. ex. pappers- och hushållsavfall gick för sig, glas och plåtburkar för sig osv. Då skulle man ha en möjlighet att återanvända t. ex. plåten. Vi vet ju att man nu utnyttjar de gamla bilarna, man pressar ihop dem till klumpar som skickas till järnbruken. Jag föreställer mig att det också skulle vara möjligt att ta vara på annat avfall på motsvarande sätt.

Men det är inte bara avfall i form av glas och plåt som är problem, utan vi har också dessa mängder av plastprodukter. När de brytes ned eller förbrännes utfälles mängder av saltsyra, som kan spridas i naturen direkt eller via luften och vålla betydande skada. Man måste också undersöka vilka möjligheter det finns att lösa den frågan.

De problem som det här gäller är enormt stora. De behöver verkligen övervägas allvarligt. Att jag inte anslutit mig till reservationen beror på miljökontrollutredningens förslag. När vi behandlade detta ärende i utskottet väntade man att förslaget skulle komma snart. Och nu föreligger det ju. Det är då rimligt att invänta remisserna med anledning av miljökontrollutredningens förslag och den behandling som de kan leda till. Om utredningens förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor

genomföres, vilket man från utredningens sida räknar med skall ske nästa år, skapas såvitt jag förstår möjligheter till åtgärder av bl. a. den karaktär som förutsatts av motionärerna och i reservationen. Jag har inte hunnit läsa hela utredningen men i sammanfattningen står det bl. a. så här: "Därjämte föreslås Kungl. Maj:t enligt 2 § att få fullmakt att tillämpa den föreslagna lagens bestämmelser även på andra varor än de kemiska om det är av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt. Genom det nu föreslagna bemyndigandet ges Kungl. Maj:t möjlighet att, om framdeles behov därav skulle uppkomma, göra ingripanden i form av förbud eller andra restriktioner beträffande material (t. ex. engångsemballage) och andra produkter som kan ha från hälso- och miljöskyddssynpunkt negativa kemiska, fysikaliskt-kemiska, mekaniska och andra verkningar."

Det kommer alltså att finnas möjligheter att ingripa.

Anledningen till att jag avstod från att ansluta mig till reservationen har jag angivit. Jag anser det rimligt att man inväntar det fortsatta arbetet i samband med miljökontrollutredningens förslag. Jag har därför nöjt mig med ett särskilt yttrande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedin har talat utomordentligt väl och inspirerat för de synpunkter som framförts i reservationen, och det är bara skada att han inte är med bland reservanterna. Han kunde lika gärna som att han vill invänta miljökontrollutredningens förslag, som enligt vad han läste upp skall ge Kungl. Maj:t fullmakt att tillgripa dessa åtgärder, vara med om att omedelbart ge Kungl. Maj:t denna fullmakt. Då hade åtgärderna också vidtagits betydligt tidigare. Hur lång tid det kommer att dröja kan jag inte avgöra här, men det kanske betyder både ett och två år. Jag saknar faktiskt herr Hedin bland reservanterna. Med tanke på det välformade och utomordentligt innehållsrika anförande han har hållit här borde han ha tillhört dessa.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har viss sympati för de förslag som framförs i reservationen, men man begär att Kungl. Maj:t skall ges till känna dessa uppfattningar. Man lägger på Kungl. Maj:t att genomföra åtgärderna. Men det är helt rimligt att man först tar det förslag till lag som miljökontrollutredningen lagt fram. Inom ramen för detta förslag ges möjlighet till kanske just den åtgärd som är föreslagen och även andra.

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Enligt det som herr Hedin själv citerat ur miljökontrollutredningen skulle Kungl. Maj:t ha fullmakt och möjlighet att vidta åtgärder även på detta område. Skillnaden är bara den att enligt reservanternas förslag vidtas åtgärderna tidigare och just beträffande engångsemballagen. Det står tydligen ingenting i miljökontrollutredningens majoritetsskrivning om att det skall vidtas några åtgärder beträffande engångsglas och emballage.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! I reservationen står det att riksdagen i anledning av motionerna som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående anfört.

Det är knappast rimligt att någon regering skall komma med ett förslag i denna riktning förrän man lagt fram det ramförslag som miljökontrollutredningen för sin del förordat. Det är knappast troligt att det skulle gå fortare om man följde reservationen än om man går den andra vägen.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar upptas bl. a. motionen 1243 som är undertecknad av några centerpartister. I motionen har vi tagit upp frågan angående förbud mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsförpackningar. Detta är ju ingen ny fråga. Den har aktualiserats senast under 1970 och 1971, men vid båda tillfällena har riksdagen avvisat kravet på införande av ett förbud. Onekligen är förekomsten av emballage i naturen ett av de mest iögonfallande naturvårdsproblemen, och detta gäller då i synnerhet engångsförpackningarna för öl och läskedrycker.

I vårt land finns en utbredd opinion mot engångsglas, enligt de undersökningar som företagits och som stöder sig på ett relativt stort underlag. Detta tyder på att de svenska familjerna är villiga att göra en liten inskränkning i valfriheten och använda returglas i stället för engångsglas. Jag tror knappast att det är på konsumenternas önskan som man i så stor utsträckning har gått över till engångsglas, utan det torde vara andra önskemål som har blivit tillgodosedda. Bl. a. är de stora varuhusen intresserade av att använda engångsförpackningar, och som jag ser det är det mycket tveksamt om deras önskemål är tillräckligt tungt vägande när det gäller införande av förbud mot engångsförpackningar för öl och läskedrycker.

Engångsemballagen är den största komponenten i nedskräpningen i naturen och orsakar en mycket stor del av kostnaderna för städning utmed våra vägar, på gatorna i tätorter och på andra platser. Kostnaderna för att forsla bort emballaget drabbar alla, oavsett vilken vara som konsumenten själv väljer. Vid en undersökning som statens pris- och kartellnämnd har gjort har det visat sig att emballagekostnaderna ökat mycket kraftigt under de senaste åren. Denna utveckling har inneburit att emballagekostnaden i dag överstiger kostnaden för den råvara som ingår i produkten.

Utskottsmajoriteten har i sitt yttrande över motionen i år liksom förra året hänvisat till miljökontrollutredningens betänkande. Nämnda utredning har nu avlämnat detta, och man kan konstatera att utredningens majoritet inte funnit skäl för att på detta stadium införa några bestämmelser om hanteringen av engångsemballage. Utskottsmajoriteten har alltså i sitt ställningstagande i alltför hög grad litat till miljökontrollutredningens förslag, och det anser jag i det här fallet vara otillräckligt.

Det torde vara angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas för att komma till rätta med de problem för miljön som användandet av engångsför-

packningar innebär. Riskerna för skador på både människor och djur är stora på grund av alla sönderslagna flaskor ute i naturen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Till årets riksdag har väckts ett par motioner som går ut på att man skall förbjuda användningen av engångsglas för öl och läskedrycker respektive införa ett pantsystem för övriga engångsförpackningar av materialet glas.

Jag tycker nog att det är litet lättvindigt av minoriteten i utskottet att tillverka en reservation innebärande förslag till förbud mot engångsglas för öl och läskedrycker respektive ett pantsystem för övriga engångsförpackningar av glas enbart på basis av dessa motioner - i all synnerhet som två utredningar med parlamentarisk sammansättning och med tillgång till all tillgänglig expertis utförligt har behandlat just denna fråga.

Herr Hyllander nämnde några siffror som var hämtade ur en av de utredningarna. Den lades fram för ett par år sedan och heter "Ett renare samhälle". Den utredningen har synnerligen utförligt behandlat det problem som vi nu diskuterar, belyst det från alla möjliga utgångspunkter och till sist i fullständig enighet funnit att det icke är lämpligt att införa förbud mot dessa förpackningar.

För några dagar sedan fick vi ett betänkande från miljökontrollutredningen - de flesta av oss har sannolikt ännu inte hunnit läsa det - som också har behandlat den här frågan men som heller inte funnit att den utan vidare kan komma med ett direkt förslag om förbud. Att man stannar för ett sådant ställningstagande innebär ju ingalunda att man är ointresserad av att hitta en rimlig lösning på det mycket stora problem som miljöförstöring med emballage utgör.

Jag sade att reservanterna har gått litet lättvindigt till väga. Herr Johansson i Holmgården nämnde någonting som står i reservationen, nämligen att där man har samlat ihop allt emballage som kastats ut i terrängen finner man att ungefär 90 procent är rester av engångsförpackningar för öl och läskedrycker. Det är möjligt att den uppgiften är riktig, men i betänkandet "Ett renare samhälle" redovisas en hel rad av just sådana mätningar och konstateras att förekomsten av engångsglas ute i naturen står i direkt proportion till i vilken utsträckning sådana förpackningar säljs i detaljhandeln i berörda områden. Det tyder alltså på att det är alldeles egalt för de allra flesta som åstadkommer den här nedskräpningen om det är en engångsflaska eller en returflaska som man har konsumerat innehållet i. Man reagerar tydligen på samma sätt: man kastar den. Därför betvivlar jag att ett förbud mot engångsglas för de här produkterna verkligen kommer att leda till det resultat som reservanter och motionärer har föreställt sig. Allt pekar på att vi i stället får behålla i stort sett samma grad av nedskräpning.

Det finns ytterligare tecken som tyder på detta. Bara för 8 å 10 år sedan var här i landet den genomsnittliga användningen av returglas 12 gånger. Men på de områden där vi i dag fortfarande har returflaskor har användningen sjunkit till mellan 2 och 4 gånger. Vi kommer alltså inte ät

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

nedskräpningsproblemet med den åtgärd som här har föreslagits. Det vill till andra åtgärder, sannolikt en hel rad av åtgärder. I betänkandet "Ett renare samhälle" föreslås flera sådana åtgärder, som ännu inte har kunnat realiserats. Vi bör nog nu avvakta dessa åtgärder och remissbehandlingen av det betänkande som miljökontrollutredningen har framlagt.

Det föreslagna pantsystemet tycks inte vara särdeles väl övervägt. Här föreslår man att för övriga engångsglas, alltså utöver dem som används för öl och läskedrycker, skall det införas ett pantsystem. Det betyder att man skulle ha ett pantsystem för sådana flaskor som vi köper ättika, ketchup, syltlök osv. i. Men just de här förpackningarna är knappast ens representerade med hela procenttal i det material som man har samlat ihop vid de undersökningar som utförts. Konsumtionen av de varor som förpackas i den här typen av flaskor är till den helt övervägande delen förlagd till hushållen. Man tar inte med sig sådant ut i naturen för att konsumera det.

Skall man över huvud taget vidta en sådan här åtgärd, borde väl däremot reservanterna och motionärerna i första hand ha tänkt på att de engångsförpackningar för andra varor än öl och läsk som förekommer som miljöförstöring, slängda ute i naturen, är mest konserverburkar av plåt – det är grillkorv- och köttbullsburkar osv. Men därom har de inget förslag.

Jag tycker att reservanterna inte på ett tillbörligt sätt har attackerat det här problemet i hela dess vidd. Med all respekt för det man tror sig kunna åstadkomma måste jag konstatera att de föreslagna åtgärderna inte leder till det resultat som man föreställt sig. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte hade tänkt uppta kammarens tid alltför länge i den här frågan därför att jag tror att alla vet i vilken utsträckning dessa engångsförpackningar drabbar oss ute i naturen och bidrar till att skapa otrevnad. Men jag kan inte underlåta att efter ett par anföranden här komma upp för en replik.

Jag beklagar att herr Hedins intresse för den här frågan inte kunde fullföljas utan att han slutade sitt annars briljanta anförande med att yrka bifall till utskottets förslag, som innebär ett avstyrkande av motionerna. Han yrkar följaktligen avslag på bägge motionerna, och jag finner det utomordentligt svårt att få det att gå ihop med vad han sade tidigare i sitt anförande.

Låt mig sedan framhålla, i anslutning till vad som sades senast, att vi alla är medvetna om att vi inte får ett helt rent samhälle även om vi kan komma ifrån engångsförpackningarna. Men vi får först och främst en stimulans att ta reda på de returglas som kommer att ersätta en stor del av dessa engångsförpackningar. Och om inte dessa returglas blir tillräckligt tillvaratagna, kan man ju stimulera ytterligare genom att göra panten större.

Avslutningsvis kan jag inte underlåta att säga att nog har man en bestämd känsla av att de som har suttit i utredningarna och arbetat med detta, och även många av dem som deltar i debatten kring dessa frågor, är

i alltför stor utsträckning styrda av den emballageindustri som vi har i vårt land och som har ett utomordentligt intresse av att det mesta som folk livnär sig med skall vara i en förpackning. Vi har kommit i en situation där det finns all anledning att vi tar oss till vara.

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brundin ondgör sig över att reservanterna liksom skulle ha reserverat sig i onödan och begärt åtgärder som inte står i rimlig proportion till vad man försöker få utfört. Om herr Brundin läser den – låt vara kortfattade – motion som min bänkgranne herr Richardson och jag avlämnat skall han finna att vi där hemställer "att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära åtgärder, som innebär pant av lämplig storlek på engångsglas och återlösningsskyldighet för dem som kommersiellt handskas med dem samt standardisering till ett fåtal glastyper". I sin plädering utgår herr Brundin tydligen från att man skall ha hela denna flora av glas i livsmedelsindustrin som man har i dag och där den ena varan inte kan ha en flaska som är den andra lik utan till varje pris skall skiljas ut. Om man nu får en konsekvent genomförd standardisering på glasfronten, så torde hela detta batteri kunna nedbringas till ett fåtal flaskor, och då får vi även en mycket smidigare returglashantering. Jag tycker inte att reservationens kläm i det fallet utgör något som helst hinder för snabba åtgärder som verkligen leder till resultat.

Beträffande de utredningar som det talats om har jag den största respekt för båda två. Men när det gäller miljökontrollutredningen skall jag be att få hänvisa till en reservation rörande engångsglasen som där avgivits av ledamoten Kerstin Anér. Hon är inne på samma linje som den som nu redovisas i reservationen vid jordbruksutskottets betänkande. Jag ansluter mig helt till synpunkten i reservationen som innebär att man skall vidta åtgärder snabbt, innan de här olägenheterna blir alltför stora för oss. Och det gäller inte enbart engångsglasen utan även övriga emballage.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara till herr Johansson i Holmgården vilja säga, i anledning av hans inlägg nu, att jag tycker att han i onödan skapar motsättningar mellan våra olika uppfattningar, motsättningar som i realiteten inte finns. De som följer majoriteten här kan hänvisa till att jordbruksutskottet mycket starkt understrukt "vikten av att verksamma åtgärder vidtas för att få bukt med de svårartade och allt snabbare växande olägenheter för miljön som begagnandet av engångsemballage, framför allt de s. k. engångsflaskorna, medför" och att utskottet förklarar sig för närvarande inte vilja vidtaga någon åtgärd i avvaktan på miljökontrollutredningens betänkande.

Det är alltså en mycket positiv inställning också från dem som bildar utskottsmajoriteten – det skall vi inte glömma bort. För min del har jag ytterligare velat understryka detta i ett särskilt yttrande och därtill i det inlägg jag gjorde tidigare i debatten.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården sade bl. a. att man kunde göra panten större, så att man väckte ökat intresse för återlämnande av emballaget. Nu är det bara på det sättet att man inte rimligen kan göra panten så hög att den överstiger produktionsvärdet av respektive emballage. Just den frågan har utförligt belysts i utredningen "Ett renare samhälle", och jag rekommenderar både motionärer och reservanter att läsa den utredningen.

Sedan säger herr Johansson i Holmgården att de som talar för utskottsmajoritetens mening skulle på något sätt vara styrda av emballageindustrin. Jag vill tala om, att det är jag personligen inte. Herr Johansson ondgör sig också över att det nu skall vara emballage till allting som skall säljas i det här landet. Ja, men herr Johansson får väl ändå medge att just de produkter som vi i huvudsak nu diskuterar, nämligen öl och läskedrycker, rimligen måste ha någon form av emballage!

Herr Hyltander! Det är inte alls nödvändigt att vi har kvar alla flasktyper som finns i dag. Glasflaskan är en av de första produkter som har blivit föremål för fastställande av svensk standard; sådan standard finns. Men det är ganska mycket engångsförpackningar av glas som importeras, t. ex. sådana som innehåller syltlök och ketchup etc. Och vi kan rimligen inte härifrån påverka företag av typen California Packing etc., som säljer över hela världen, och förutsätta att de företagen skall göra en speciell förpackning bara för att sälja på Sverige. Det gör de bara inte.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Hedin att jag har ingen möjlighet att åstadkomma så stora motsättningar som han själv gjorde med sitt anförande. Det medför de största motsättningar man kan åstadkomma att först hålla det mest briljanta anförande om hur stora skadeverkningar dessa engångsförpackningar åstadkommer och sedan yrka bifall till ett utskottsbetänkande som yrkar avslag på motioner vilka syftar till att avskaffa engångsglasen. Då åstadkommer man de verkliga motsättningarna!

Sedan vill jag säga till herr Brundin att jag är mer än väl medveten om att man måste ha förpackningar till öl och läsk. Det behöver inte sägas i denna kammare. Men de förpackningarna behöver inte vara av den arten att kommunerna blir tvungna att betala för att få dessa fullständigt värdelösa förpackningar hopsamlade. Det är rimligare att ha en ordentlig pant på förpackningar, som efter hopsamlingen ändå kan användas några gånger till.

Herr HYLINDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedin sade att han ville vänta på miljökontrollutredningen, men vad innebär den för positivt i sammanhanget, när en ledamot i utredningen, Kerstin Anér, är tvungen att reservera sig för att man skall få med engångsförpackningarna ordentligt i skrivningen? Då har man väl inte mycket positivt att vänta på den kanten.

Sedan vill jag säga till herr Brundin, att om nu California Packing vill

Torsdagen den
18 maj 1972*Pant på engångs-
glas m. m.*

exportera hit, och om vi har en viss flaskstandardisering här i landet och inte tar emot andra flaskor, så kan vi nog undvara den importen till vårt land. Det tror jag inte skulle vara så särskilt besvärligt. Och dessutom skulle det ju göra vår handelsbalans bättre. Möjligheterna att standardisera och förenkla tror jag därför finns, om man bara vill.

Det kunde väl vara lämpligt att pröva systemet även för er som inte tror att det skulle fungera. Själv tror jag att det kommer att ge ett fint resultat.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården upprepar här att man skall ta till en ordentlig pant. Då vill jag än en gång säga att det inte går att sätta panten högre än produktionskostnaden för respektive emballage, och i många fall rör det sig här om en produktionskostnad på 5–15 öre per förpackning. Och det har visat sig vara en ointressant pant. Fråga Systembolaget hur återlämnandet av returflaskor har fungerat för deras del!

Sedan säger herr Hyltander att vi kan avstå från att importera produkter jag nämnde. Ja, det är väl inte omöjligt, men det är svårt att hitta något substitut i form av t. ex. stora tomatodlingar i Sverige, som skulle kunna motsvara den efterfrågan som finns här i landet. Vad herr Hyltander är inne på är inte längre bara att förbjuda emballaget utan också vad som är i det.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! I miljökontrollutredningen har man nu lagt fram förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor, och i 2 § öppnar man där möjlighet att ingripa med förbud eller andra restriktioner för vissa material, t. ex. för engångsemballage. Jag tror inte att ens en borgerlig regering skulle handla snabbare än att man avvaktade denna nya lag och inom ramen för den vidtog de åtgärder som motionärerna och reservanterna här har föreslagit. Det kan rimligtvis inte gå fortare för någon regering än att man inom ramen för den kommande lagen tar itu med frågorna.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården sade någonting om att utredningen i alltför stor utsträckning vore styrd av emballageindustrin. Jag tycker inte att detta uttalande borde få stå helt oemotsagt; jag råkar känna en del av dem som sitter i denna utredning, och jag kan försäkra herr Johansson i Holmgården att dessa låter sig *icke* styras av emballageindustrin i detta land.

Sedan, herr talman, vill jag bara deklarerat för kammararens ledamöter att det i sakfrågan om engångsemballagens miljöförstörande effekt inte föreligger några skillnader mellan utskottets majoritet och reservanterna och i princip inte heller någon skillnad i uppfattningen, att behövliga åtgärder måste vidtas mot den växande miljöförstöring som framför allt engångsemballaget utgör. Frågan är bara vilka åtgärder som är mest lämpliga. Vi har, som utskottet skrivit och flera talare här framhållit, en

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

miljökontrollutredning som enligt direktiven från departementschefen skall ta upp - eller rättare sagt har tagit upp - engångsemballagens miljöförstörande effekt. Utredningen i fråga har också haft departementschefens uppdrag att lägga fram förslag till lagstiftning mot miljöfarliga produkter. Detta inbegriper också förbud mot eller inskränkningar i användningen av miljöfarligt emballagematerial.

Nu har denna utredning framlagt sitt betänkande - den har alltså slutfört sitt arbete. Utredningens förslag går under de närmaste dagarna ut på remiss till berörda instanser, och någon gång i september kommer remissvaren att föreligga. Att departementschefen därefter skall framlägga en proposition i frågan tar jag för givet. Även om inte utredningen är helt enig - enligt vad jag har förstått har någon ledamot reserverat sig - tycker jag ändå att vi gott kan invänta remissinstansernas synpunkter och en proposition i ärendet. Riksdagen får ju då tillfälle att på ett ännu bättre sakunderlag diskutera frågan och ta definitiv ställning. Om somliga tycker att det är otillräckligt med den fullmaktslag som utredningen föreslår, får ju både remissinstanserna och vi här i kammaren tillfälle att vidare diskutera detta. Att nu, såsom reservanterna yrkar, ge till känna en uppfattning i det här läget vore som att slänga in jätten när kakan redan är på väg att tuggas av remissinstanserna.

Herr talman! Jag vill på intet sätt förlänga debatten, utan jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig när det gäller styrningen från emballageindustrin bara säga att jag har den uppfattningen att konsumtionen i dag tyvärr i mycket stor utsträckning styrs av emballageindustrin. Emballageindustrin har faktiskt åstadkommit en situation, där varenda vara skall förpackas i ett material som de flesta gånger är betydligt dyrare än själva innehållet i emballaget. - *Detta* var meningen bakom mitt uttalande alldeles nyss.

Herr AUGUSTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Därifrån och till att påstå att utredningen är styrd av emballageindustrin är steget ganska långt. Det senaste inlägget var bra, och jag tackar för det.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Under min korta tid här i kammaren har jag fäst mig vid vilket stort intresse alla fem partierna visar för vår miljö. Jag har i otaliga debatter hört representanter för de olika partierna försöka överbjuda varandra då det gäller att påvisa vilket parti som började med miljöpolitiken.

Vi har nu att behandla två utomordentligt intressanta motioner, nr 1243 av herr Fransson m. fl. och nr 1255 av herrar Hyltander och Richardson.

Jordbruksutskottet har haft sin chans att leva upp till vad vi pratar om. Det hade sin chans att gå vår ungdom, som kämpar så hårt för sin och sina blivande barns miljö, till mötes och verkligen göra något.

Vad blev resultatet? Jo, en majoritet från regeringspartiet och moderaterna hemställer att riksdagen skall lämna motionerna i fråga utan åtgärd med hänsyn tagen till att man bör avvakta den då pågående miljökontrollutredningen och remissvaren!

Ja, nu går det att hänvisa till pågående utredningar! Men hur är det med mellanölsfrågan? Där hänvisas det icke till den pågående alkoholpolitiska utredningen då det gäller att behandla motionerna!

Hur är det med skatteutspilet? Där har vi att behandla en stor fråga, trots att "utredning pågår"!

Nej, det är bekvämt att skylla på utredningar då man skall spola mindre behagliga motioner i andra fall struntar man i utredningarna!

Otvivelaktigt finns det en mycket stark opinion mot burkar och engångsglas för drycker, som bl. a. grundar sig på konsumentekonomiska synpunkter. Engångsförpackningarna innebär en kännbar fördyring av varan. Det är svårt för konsumenten att iaktta denna fördyring, bl. a. beroende på att jämförelsepriser tyvärr fortfarande endast förekommer i relativt liten omfattning i våra butiker. Dessutom må påpekas att engångs- och returförpackningar oftast inte finns i samma storlekar, vilket gör en prisjämförelse ännu svårare.

Vi kan också se litet på våra indirekta kostnader. Ca 20 procent av hushållsavfallet utgörs av emballage, 3 procent är emballage för drycker. Vi får otvivelaktigt ökade skattekostnader för avfallshanteringen, dessutom ständigt ökande avfallsmängder.

Jag läste för en tid sedan hur en av våra kolleger här i kammaren, herr Rydén, ställt sig i spetsen för att hindra nedskräpningen av idrottsplatsen i Växjö i samband med de allsvenska matcherna. Enligt beräkningarna kostar rengöringen av idrottsplatsen i Växjö efter dessa fotbollsmatcher ca 18 000 kronor per år – huvudsakligen för att städa upp och forsla bort emballage för drycker. Dessa pengar kunde förvisso användas bättre!

Allt skall betalas -- detta även om konsumenten icke själv använder sig av ifrågavarande emballage!

Utöver dessa argument vill jag peka på att engångsförpackningarna är en del -- och en absolut onödig del -- av slöseriet med jordens resurser. Materialet i en ölburk -- bleckplåt, tenn, aluminium -- kan inte återvinnas. Även om detta problem tekniskt skulle kunna lösas i en framtid, blir en återvinning så dyr att den icke torde bli aktuell.

Räknat totalt -- med framställning, transporter, diskning m. m. -- lär engångsförpackningarna kräva fyra gånger så mycket energi som returförpackningarna. Låt oss vara rädda om vår jords resurser! Låt oss nu i handling visa att vi verkligen vill något med allt tal om vår miljö!

Mig tycks det som om det skulle vara en utomordentligt fin manifestation inför den stundande miljökonferensen, om vi nu går in för att skydda vår miljö genom att rösta för reservationen av centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. Det visar då också att vi stöder den del av vår ungdom som verkar för en bättre miljö genom ett aktivt och hängivet arbete i bl. a. den ideella föreningen "Fältbiologerna". Denna ungdom är värd vårt stöd. Denna ungdom följer med spänning den kommande voteringen!

Herr talman! Jag har inte funnit *ett enda skäl* för att stödja utskottets majoritet. Jag beklagar livligt att herr Hedin icke tagit steget fullt ut, utan nöjt sig med ett särskilt yttrande.

Då moderata samlingspartiets utskottsrepresentanter icke velat vara med oss denna gång finns det risk att reservationen faller. Gör den det, lovar jag, att vi kommer tillbaka nästa år. Då kanske det blir svårare för jordbruksutskottet att hänvisa till pågående miljökontrollutredning och remissvaren.

”Droppen urholkar stenen, icke genom sin kraft, utan genom att ideligen falla.”

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill anmäla att jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i reservationen. Jag tror att det är den väg vi får försöka lösa det här problemet efter, möjligen kompletterad med andra åtgärder.

Faller frågan här i dag, hoppas jag att regeringen så snart som det över huvud taget är möjligt bereder riksdagen möjlighet att på nytt pröva frågan.

Jag skall inte gå in i sakdebatten på något sätt, utan endast säga att jag tycker att herr Brundins resonemang är ett de obotfärdigas förhinder. Den här riksdagen har löst svårare problem än så och löst dem med framgång.

Entusiasmerad av det senaste talet före mitt eget lilla anförande här vill jag tillägga: Vi kan inte jämt och ständigt tala om framtiden och miljön och om att spara till kommande generationer och sedan i det praktiska arbetet bara strunta i den synpunkten. Det är ett bedrägeri mot våra egna värderingar allmänt och mot de framtidsgenerationer som ändå skall ha med något av vad jorden rymmer av resurser.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Som en av dem som tillhört miljökontrollutredningen kan jag inte sitta tyst och höra vad som här sägs.

Herr Johansson i Holmgården är skyldig fem kolleger i den här kammaren en ursäkt. Jag väntar mig inte att vi skall få den men han är skyldig oss den. Man kastar inte ut beskyllningar om att kollegerna är styrd av den ena eller den andra. Jag tycker vi skall hålla oss för goda i kammaren för att använda sådana betraktelsesätt. Den svenska riksdagen är inte känd för att vara korruperad.

Jag delar för övrigt uppfattningen att det finns all anledning att ge akt på den miljöförstöring som sker och det sätt på vilket engångsemballaget hanteras. Men, ärade kammarledamöter, kan man vänja folk av med att äta och dricka ute i skog och mark? Jag har hört talas om en lantbrukare som skulle vänja sin häst av med att äta. Det gick bra. När han försökte vänja den av med att dricka gick det inte. Då dog hästen. Vi ska väl ändå ha klart för oss att människor som ger sig ut i naturen vill ha något med sig att dricka. Vi kan inte förhindra det. På vilket sätt skall vi då styra människorna så att de blir litet bättre och bär sig litet mer hyfsat åt? Jag vill gärna säga att det verkligen behövs att människor bär sig litet mer

hyfsat åt med dessa emballage än de gör i dag, men det är inte så enkelt att förbjuda dem förrän det finns något annat att sätta i stället. Vi måste också vara medvetna om att förpackningsindustrin för närvarande gör stora ansträngningar för att få fram emballage som kan kastas i skogen utan att därmed göra skada.

Jag begriper att lantbrukarna är förargade över plåtburkar och glasflaskor som kastas värdslost, och jag tycker att deras inställning är fullt riktig, men problemet är inte så lätt att lösa att man bara kan säga att man förbjuder engångsglasen. De andra glasen kan vi inte förbjuda, och plåtburkarna kan vi inte heller förbjuda.

Nå, säger man, då kan vi höja panten. Om panten i dag skall ha någon inverkan måste den sättas betydligt högre än tillverkningskostnaden. Och, ärade kammarledamöter, är det någon som tänkt på vilken möjlighet man då lämnar öppen för fördomsfria spekulanter att importera flaskor och lämna in dem på de ställen där de tas emot? På detta sätt kan man nämligen tjäna pengar, och jag har inte mött så värst många människor som inte har lust att göra det.

Jag har också deltagit i en hel del andra utredningar om avfall och dylikt, och jag vill gärna biträda den uppfattningen att det är vår skyldighet att i högre grad än för närvarande ta vara på det avfall som kan tillvaratas. Där kommer vi emellertid som konsumenter ofta i den situationen att en vara som har återvunnits av något annat, tidigare använt, inte anses tillräckligt fin för att på nytt gå i handeln. Det finns företag som kan skaffa in mängder av avfallspapper, men de kan inte bli av med det därför att människor inte ens accepterar toalettpapper som är litet brun- eller gråfärgat – det skall vara vitt med blommor på! Det oblekta papperet kan inte säljas.

Vi skall vara medvetna om att även de produkter som kan fås genom återvinning måste accepteras för att kunna säljas. Det finns glasbruk som till vissa kunder absolut inte kan sälja någon annan flaska än en klart genomskinlig. Om någon har avfallsglas med i massan köper man den inte, eftersom flaskan absolut skall vara vit.

Vi löser inte dessa problem på det sätt som reservanterna föreslår. Det finns ingen möjlighet att göra det. Vi har i miljökontrollutredningen inte gjort något avsteg från det regelmässiga förfarandet. Vi har sagt att den här frågan bör remissbehandlas precis som alla de andra frågor vi föreslår skall bli föremål för lagstiftning. Vi har inte gjort något undantag. Vi har endast förklarat att lagen också skall gälla vissa andra varor än kemiska – och därmed presenterat engångsemballagen. Det är den styrningen vi har känt.

Till sist vill jag säga till herr Taube att han började mycket högtidligt med att tala om att detta inte är ett ärende för partipolitiska spekulationer. Men jag kan inte underlåta att säga att han spetsade till det partipolitiskt på det mest utsökta sätt man kan tänka sig. Jag vill gärna biträda den uppfattning han först hade: miljön har vi ingen anledning att göra till politiskt slagträ. Vårt missbruk av miljön hjälper vi alla till med, kanske mer eller mindre medvetet.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Pant på engångs-
glas m. m.*

Herr TAUBE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag skall börja med att bemöta det herr Henningsson senast sade så läste jag bara det som står i betänkandet. Det är inte att dra in partipolitik. Jag konstaterade bara att det var socialdemokraterna och moderaterna som stod för majoritetens skrivning – inget annat!

Jag vill säga till herr Henningsson att man mycket väl kan införa en varierande tillverkningsavgift. Den kan vara utformad så, att avgiften blir högst för det miljöfarligaste och mest svår förstörbara emballaget och lägst för det mer miljövänliga och mer lätt förstörbara emballaget. Då slipper man ifrån panteländet. Det skulle stimulera tillverkarna att genom initiativ och forskning komma fram till mer miljövänliga och mer lätt förstörbara emballage.

Denna tillverkningsavgift kan på lämpligt sätt sedan fördelas på stat, landsting och kommuner, dvs. de som har att bestrida de stora kostnaderna för renhållningen. Den prishöjning på varan som otvivelaktigt skulle uppstå i detta första led kommer vi att få tillbaka många gånger om i form av bättre miljö och minskade nettokostnader för renhållningen. En varierande tillverkningsavgift är något som jag tror att vi skulle behöva tänka på och kanske pröva, då vi skall behandla miljökontrollutredningens betänkande. På det sättet skulle vi slippa pantsystemet.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Henningssons anförande förstår jag mer än väl att han i miljökontrollutredningen inte har haft intresse för att åstadkomma den förändring som vi gärna skulle ha sett i denna fråga. Den saken står helt klar.

Då han pratar om att det inte går att förbjuda folk att äta ute i skog och mark, vill jag säga att knappast någon har varit inne på den linjen. Men orkar man bära både förpackning och innehåll när man går ut, så torde man kunna bära förpackningen med sig när man går hem. Den möjligheten torde finnas, och den torde också komma att utnyttjas i större utsträckning, om det är ett returglas man druckit ur.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna säga till herr Johansson i Holmgården att jag inte har det minsta emot att riksdagen beslutar att den som bär ut emballage i skogen också skall ta det med sig tillbaka. Men tror herr Johansson att det har någon effekt? Jag är fullt medveten om att folk bär sig mycket illa åt i dessa avseenden, men man löser inte problemet på det sättet som här föreslås. Det är det beklagliga.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill instämma i herr Henningssons uppfattning att herr Taube försöker göra detta till en partipolitisk fråga, vilket även jag tycker är felaktigt.

När nu herr Taube börjar tala om en tillverkningsavgift, som över huvud taget inte nämns i reservationen, skall han inte tro att det är någonting nytt. Nej, läs utredningen "Ett renare samhälle", inklusive den

reservation som jag personligen har gjort där. I den reservationen tar jag upp frågan om hur man skall hantera problemet med en tillverkningsavgift.

Till herr Persson i Stockholm bara helt kort: Det är verkligen inte den obotfärdiges förhinder, när man tycker att det är rimligt att ett betänkande som serverades riksdagen i förrgår åtminstone skall hinna läsas av oss och remissbehandlas, innan vi går till beslut. De som har suttit i denna utredning har trängt djupt in i dessa problem. De är värda den respekten att vi tar del av deras uppfattning.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag tillhör dem som kommer att rösta för utskottsmajoritetens förslag, men jag vill inte bli falskeligen beskylld för att främja nedskräpningen i naturen. Därför vill jag att det skall göras alldeles klart vad omröstningen gäller.

Man har av debatten kunnat få intrycket att det finns något förslag om förbud mot engångsförpackningar. Något sådant förslag finns inte. Vi skall icke rösta om förbud eller icke förbud mot engångsglas. Vad vi skall rösta om är följande.

Vi har ett utskottsbetänkande, där utskottet föreslår att vi efter att ha tagit del av och i sedvanlig ordning remissbehandlat miljökontrollutredningens förslag skall få ett förslag av Kungl. Maj:t – till nästa års riksdag sannolikt – om vissa åtgärder, bland vilka rekommenderade åtgärder ingår att ge Kungl. Maj:t fullmakt att t. ex. göra ingripanden i form av förbud eller andra restriktioner beträffande material, t. ex. engångsemballage. Det är alltså det vi kan räkna med att få besluta om någon gång under nästa års riksdag.

Reservanterna har hävdat uppfattningen att förbud mot försäljning av öl och läskedrycker i engångsförpackningar bör införas och, säger man, detta bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna. Därav följer att när Kungl. Maj:t har fått denna mening given sig till känna, har alltså Kungl. Maj:t att utarbeta en proposition och komma – sannolikt till nästa års riksdag – med ett förslag om förbud mot engångsglas. Det är detta det gäller. Det är en procedurfråga mer än en sakfråga, och det bör vara alldeles klart att ingen har föreslagit att riksdagen i dag skall besluta om ett förbud mot engångsglas, ej heller reservanterna.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! I vilket fall som helst torde följderna av ett bifall till reservationen bli att åtgärderna kommer snabbare än om vi skall vänta på remissbehandlingen av miljökontrollutredningens förslag. Dessutom, herr Carlshamre, finns det ingenting som säger att engångsglas blir förbjudna i propositionen efter den remissbehandlingen, om man inte följer Kerstin Anérs reservation i miljökontrollutredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till rese-
garantilag*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hyltander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hyltander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 134
Avstår - 10

§ 20 Förslag till resegarantilag

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 30 i anledning av propositionen 1972:92 med förslag till resegarantilag jämte motion.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition 92 med förslag till resegarantilag, som avhandlas i näringsutskottets betänkande nr 30, innebär förbättrade garantier för resenärerna jämfört med nuvarande lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresor till utlandet. Jag hälsar därför det föreliggande förslaget i stort sett med tillfredsställelse.

Det är endast på en punkt som jag inte kunnat följa förslaget, och det gäller garantin för sällskapsresa som påbörjats men inte slutförts. Här utvidgas skyddet i så måtto att säkerheten får tagas i anspråk inte bara för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa såsom nu är fallet, utan också till skälig ersättning för värdet av de förmåner, som resenären gått miste om genom att resan avkortats. Resegarantiutredningen hade här gått längre och föreslagit att resenärerna i den angivna situationen i första hand borde få fullfölja resan med hjälp av garantimedel, om det kunde ske till skälig kostnad. Utredningens förslag har på denna punkt tyvärr inte kunnat biträdas av departementschefen.

Till propositionen har jag därför fogat motionen 1672, där jag hemställer att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den föreslagna resegarantilagen att garantin vid avbruten resa på grund av resebyråkrasch även omfattar resans fullföljande i huvudsaklig överensstämmelse med träffat avtal. Jag anser att det är först när lagen ger fullt skydd för resenärerna som denna fråga lösts på ett fullt tillfredsställande sätt.

Orsaken till att jag skrivit motionen är att jag kommit i nära kontakt

med de komplikationer, missräkningar och förluster som kan uppstå i en sådan situation, genom att en resegrupp från mitt län bestående av handikappade och äldre människor år 1969 råkade ut för en resebyråkrasch, som ställde den nuvarande lagens brister i blyxtbelysning.

I resan, som gick till Las Palmas på Kanarieöarna, deltog 70 personer, därav ett 20-tal svårt handikappade, som var rullstolsbundna eller måste ta sig fram på kryckor, bockar eller med käppar, samt 22 reumatiker och några astmasjuka. Vistelsen var avsedd att vara 15 dagar för 19 deltagare och 22 dagar för 51 deltagare. Efter bara några dagars vistelse i Las Palmas kom meddelande om att den resebyrå som de anlätade gått i likvidation, och de fick bara två timmar på sig att göra sig i ordning för att återvända hem med första plan. Utöver den psykiska press, som dessa gamla och sjuka människor utsattes för genom det hastiga uppbrottet, kom givetvis besvikelsen över den starkt avkortade vistelsen i ett hälsobringande klimat.

Många av resedeltagarna hade genom stor uppoffring sparat pengar för resan under lång tid, och därtill kommer att pengar skänkts till enskilda deltagare i resan från olika organisationer, såsom Röda korset, Lions klubb och någon majblommeförening. Vissa kommuner hade också lämnat bidrag. Det beklagliga var att reselagen inte gällde i en sådan situation, utan att gruppen förlorade hela sin inbetalning.

Jag tog upp dessa problem i en interpellation till dåvarande handelsminister Lange i första kammaren, och den besvarades den 27 mars 1969. Statsrådet Lange utlovade därvid en prövning av lagstiftningens utformning i samband med utgången av lagens giltighetstid, varvid bl. a. avvägning skulle ske om säkerheten skall få tas i anspråk också för andra ändamål än som då var möjligt.

Det är denna prövning som nu har skett, och jag tackar givetvis för att denna kommit till stånd, men jag beklagar att nuvarande handelsministern inte ansett sig kunna gå på utredningens linje.

Det nu föreliggande lagförslaget skulle visserligen gett den av mig nämnda gruppen ekonomisk gottgörelse för den avkortade vistelsetiden -- och det är gott och väl -- men den hade knappast varit hjälpt med detta. Det var ju vistelsen i ett hälsobringande klimat som var det primära. Sammanlagt förlorade denna grupp 120 semester- och rekreationsveckor.

Näringsutskottet är inte berett att nu tillstyrka att garantins giltighet utsträcker längre än enligt det föreliggande lagförslaget. Jag beklagar detta. Gentemot ett enhälligt utskott har jag givetvis inget yrkande.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Eftersom herr Andreasson inte hade något yrkande, kan jag fatta mig mycket kort.

Det som herr Andreasson har pläderat för och som han också utvecklat i sin motion, vilken behandlas i samband med propositionen, är en ordning innebärande garanti för att påbörjad resa inte skulle avbrytas utan skulle fullföljas på avtalat sätt. Vi har inom utskottet sagt oss, något

Torsdagen den
18 maj 1972

*Förslag till rese-
garantilag*

som för övrigt också framhålles i propositionen, att det för att möjliggöra en sådan garanti skulle krävas en beredskapsorganisation som kan klara de problem som uppstår på platsen vid genomförandet av de återstående arrangemangen. Resegarantinämnden skulle i så fall få träda i arrangörens ställe. En sådan uppgift skulle emellertid vara praktiskt taget omöjlig att klara för en sådan nämnd. En förutsättning för att det arrangemang som motionären föreslår skall vara meningsfullt är nämligen att ingen som helst tid skulle gå förlorad vid en resebyråkrasch. Det skulle inte vara praktiskt möjligt att klara detta, och med hänsyn härtill har vi inom utskottet kommit fram till att motionen i fråga bör avslås.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! De synpunkter som här framförts om de besvärigheter som skulle vara förenade med ett sådant arrangemang tycker jag är litet överdrivna. Det borde kunna ordnas ett intimt samarbete med övriga resebyråer. Resemålen är, som jag framhållit i min motion, starkt koncentrerade. I allmänhet inriktar sig flera resebyråer på samma rese mål, och med hänsyn härtill borde det finnas praktiska möjligheter att genomföra mitt förslag.

Jag vill gärna understryka att av remissinstanserna är det egentligen bara Sveriges advokatsamfund som talat om besvärigheterna. Det är klart att samfundet bedömer frågan ur juridisk synpunkt, och dess yttrande får väl anses väga ganska tungt. Vissa myndigheter, som väl inte saknar insikt på detta område, har emellertid uttalat sig i andra riktningen. Socialstyrelsen t. ex. betonar vikten av att avbrutna resor får fullföljas enligt reseavtalet, om det kan ske till skälig kostnad. Det har nämligen inträffat, säger socialstyrelsen, att hälsoresor för handikappade avbrutits efter endast några dagar, oaktat resorna haft en planerad längd av flera veckor, och detta har medfört svåra och dyrbara konsekvenser för ekonomiskt svaga grupper. Statens konsumentråd understryker vikten av att garantibeloppet får tas i anspråk även för resenärens fullföljande av sin resa. Härigenom minskas de negativa effekterna av en spolerad semester. Konsumentombudsmannen framhåller också att det är angeläget att de resenärer som på grund av en resekrasch måste resa hem efter endast en kort vistelse på semesterplatsen inte försätts i en sämre situation än de som över huvud taget inte kommit i väg.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 31 i anledning av propositionen 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka strukturomvandlingen
inom vissa
branscher*

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 32 i anledning av propositionen 1972:46 angående åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher jämte motioner.

I propositionen 1972:46 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att på de villkor och enligt de grunder som angivits i propositionen träffa avtal med Sveriges investeringsbank AB om lämnande av strukturgarantier genom ett särskilt aktiebolag,
2. till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor,
3. till Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor,
4. godkänna av chefen för industridepartementet förordade ändringar i riktlinjerna för omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher,
5. till Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Förslagen i propositionen gäller tidsbegränsade åtgärder avsedda att påverka strukturomvandlingen inom textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna), skoindustrin, den manuella glasindustrin samt möbelindustrin. För att åstadkomma en mer planmässig strukturanpassning inom dessa branscher föreslås dels en förstärkning och utvidgning av det nu löpande omställningsprogrammet för TEKO-industrierna och den manuella glasindustrin, dels ett system med statliga lånegarantier (strukturgarantier).

Det av 1971 års riksdag beslutade programmet för omställningsfrämjande åtgärder i form av statliga bidrag till konsulttjänster på 2,5 miljoner kronor per år under perioden 1971/72–1973/74 (prop. 1971:1 bil. 15 s. 54, NU 1971:13, rskr 1971:120) föreslås nu bli förlängt till att omfatta även år 1974/75. Anslaget för budgetåret 1972/73 höjes till 5 miljoner kronor. De föreslagna beloppen är avsedda att utgöra bidrag till finansiering av undersökningar som syftar till att konkretisera förutsättningarna för främst företagssamgåenden inom nämnda industrigrenar.

Vidare föreslås bildandet av ett bolag med uppgift att genom strukturgarantier finansiellt underlätta en planmässig strukturomvandling inom nämnda branscher. Bolaget avses bli helägt dotterbolag till Sveriges investeringsbank AB. Arbetstagarernas och arbetsgivarnas organisationer föreslås tillsammans bilda strukturråd, som avses få en rådgivande funktion i förhållande till bolagets styrelse beträffande främst garantigivningens inriktning och fördelning på branscher.

Lån med strukturgarantier föreslås förmånsrättsligt bli placerade

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

närmast före det egna kapitalet. Garanti skall få beviljas för lån upp till ett belopp motsvarande högst det egna kapitalet i det låntagande företaget enligt de beräkningar som föregår långivningen.

En garantiram föreslås bli uppbyggd successivt under loppet av tre år med början den 1 juli 1972 till att vid försöksperiodens slut omfatta 100 miljoner kronor. Garantiramen föreslås omfatta 40 miljoner kronor under det första budgetåret.”

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:1560 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen skulle besluta att beviljandet av strukturgarantier skedde genom kommerskollegium,

motionen 1972:1561 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m),

motionen 1972:1562 av herr Nordgren m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om bildandet av ett strukturgarantibolag knutet till Sveriges investeringsbank och som sin uppfattning uttala att garantiverksamheten i sin helhet borde förläggas till kommerskollegium,

2. att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t i övrigt beaktade vad i motionen anförts,

motionen 1972:1563 av herr Sjönell m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle besluta att systemet med särskilda statliga strukturgarantier utformades i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

motionen 1972:1564 av herr Svensson i Malmö m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

avslå punkt 4 i propositionens hemställan och

i övrigt godkänna propositionen under förbehåll att de anställda tillerkändes majoritetsrepresentation i de berörda företagens styrelser samt i de statliga organ som hade att administrera de av riksdag och regering beslutade statliga insatserna.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1562 punkten 2 och motionen 1972:1563, båda såvitt de inte tillgodosetts genom vad utskottet anförts, godkände de grunder för erhållande av strukturgarantier som angavs i propositionen 1972:46,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1564 såvitt den gällde majoritetsrepresentation för de anställda i vissa företagsstyrelser och statliga organ,

3. att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen 1972:46 punkten 1 samt med avslag på motionerna 1972:1560 och 1972:1562 punkten 1 bemyndigade Kungl. Maj:t att på de villkor och enligt de grunder som utskottet angivit träffa avtal med Sveriges investeringsbank AB om lämnande av strukturgarantier genom ett särskilt aktiebolag,

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:46 punkterna 2 och 3 för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade

a) till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher ett reservationsanslag av 300 000 kronor,

b) till Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

5. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1564 punkten 1 godkände i propositionen 1972:46 föreslagna ändringar i riktlinjerna för omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher,

6. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:46 punkten 5 till Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1561 om viss undersökning rörande stödåtgärder inom näringslivet.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande grunder för erhållande av strukturgarantier av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m) och Rydén (fp) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1563 och med avslag på motionen 1972:1562 punkten 2, såvitt den inte tillgodosetts genom vad reservanterna anfört, godkände de i propositionen 1972:46 angivna grunderna för erhållande av strukturgarantier med de ändringar som reservanterna angivit,

2. beträffande särskilt aktiebolag för lämnande av strukturgarantier av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m) och Rydén (fp) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:1560 och 1972:1562 punkten 1 samt i anledning av propositionen 1972:46 i ifrågavarande del beslutade om lämnande av strukturgarantier genom kommerskollegium enligt de grunder som reservanterna angivit.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Genom propositionen 46 berikas svenska språket med ett nytt ord – strukturgaranti – och näringspolitiken med ett nytt instrument. Vad som kan uträttas med det nya instrumentet kan man än så länge bara teoretisera om. Att det förslag som lagts fram begränsas till en treårig försöksperiod är därför bra. Fem motioner har väckts i anslutning till propositionen. Alla är positiva till att pröva det nya instrumentet men vill delvis ha det utnyttjat på ett annat sätt än man tänkt sig i propositionen.

I motionen 1562, som har lagts fram av representanter för moderata samlingspartiet, sägs det att propositionen speglar övertro på fusioner och andra former av samgående. Jag tror att påpekandet är både riktigt och viktigt. Vi har en benägenhet att betrakta stordrift som det allena saliggörande. Kanske beror det på att vi här i landet har en rad mycket

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

framgångsrika företag i branscher där stordrift är en teknisk nödvändighet. Man kan ha dragit den felaktiga slutsatsen att det är stordriften som sådan som har givit ett ekonomiskt gott utbyte. I själva verket är det skicklig skötsel som har givit de goda resultaten.

Övertron på den stora enheten som det allena saliggörande har regeringspartiet ju visat också i andra sammanhang. För slagkraften och manöverdugligheten hos den mindre enheten har man inte haft så stor förståelse. I det sammanhanget är det skäl att uppmärksamma varningar som framförs i motionen 1561 av herr Magnusson i Borås m. fl., där det heter att felaktigt insatta stödåtgärder kan skada sunda företag.

I reservationen 1, som är avgiven av näringsutskottets samtliga borgerliga ledamöter, uttalas att strukturgarantier bör få komma i fråga också för annat än samgående i olika former. Man nämner produktionsomläggningar, upptagande av legoproduktion, marknadsföring.

Vad beträffar formerna för att administrera strukturgarantierna har näringsutskottets borgerliga ledamöter också en annan uppfattning än departementschefen. Att här laborera med ett dotterbolag till Investeringsbanken kan inte vara lämpligt. Problemet kan uppstå med opartiskheten när beviljandet av garantier och kreditgivningen i realiteten ligger på samma håll. Sakkunskap och erfarenhet finns inte bara i Investeringsbanken och hos dess personal utan också och med längre tradition hos kommerskollegium. Att förlägga administrationen dit förefaller vara en klart bättre lösning, och den har också förordats av många remissinstanser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Endast några få ord med anledning av detta utskotts-betänkande. I syfte att främja en mera planmässig struktur Anpassning inom vissa utsatta branscher har industriministern i propositionen nr 46 föreslagit dels en förstärkt utvidgning av det nu löpande omställningsprogrammet för TEKO-industrin, dels ett nytt system med statliga lånegarantier.

Utvidgningen av stödet berör utom TEKO-industrin även skoindustrin samt den manuella glasindustrin och möbelindustrin. Vi anser det naturligtvis riktigt att man ägnar dessa företag och dessa näringsgrenar största möjliga stöd och uppmärksamhet i den ganska svåra situation som de för närvarande befinner sig i och i det karga ekonomiska klimat som vi nu har. Men vi anser dock att förslaget inte är fullt tillfredsställande, utan vi har motionsledes föreslagit en del ändringar. I förslaget ställer staten kreditgarantier till förfogande för att stimulera till sammanläggningar av mindre företag. Dessutom förekommer det ju ofta att ett lönsamt företag köper upp ett eller flera andra mindre företag. Hela denna utveckling av en ständig fusionering, av en ständig sammanläggning, är enligt vår uppfattning inte tillfredsställande.

Liksom föregående talare vill jag understryka att vi inte tror på att en ständig fusionering, en ständig sammanslagning mot allt större och större företag, är det som i alla delar är till gagn och nytta.

Det är naturligtvis bestyrkt att många av dessa företag har svårigheter,

Torsdagen den
18 maj 1972*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

och vi vet att det är slitsamt och bekymmersamt att driva dem. Många ganger frågar man sig naturligtvis om det inte fordras en särskild personlig ambition för att driva dem. Man har föreslagit räntebefrielse, och det skulle ungefär åtgå 300 000 kronor till detta. Samtidigt har man föreslagit en garantiram på 100 miljoner kronor på tre år.

Vi har från centerpartiet avlämnat en motion nr 1563 med herr Sjönell som första namn varav framgår att vi inte ansluter oss till vad statsrådet föreslår. Vi anser att det finns andra vägar att gå än att bara fusionera och sammanslå, och vi menar att andra åtgärder bör prövas utöver garantiramen och utöver de eventuella anslag för räntebefrielse som föreslås i propositionen. Man bör kunna få del av detta stöd för att inom företagen kunna göra omläggningar och förändringar som medför att företagen kan bestå utan att uppslukas av andra. Man kan t. ex. vidta rationaliseringsåtgärder, lägga om produktionen, göra kompletteringar eller inrätta legoproduktion.

Som nämndes i det föregående anförandet föreslås också att Sveriges investeringsbank skulle bilda ett dotterbolag för att administrera strukturgarantierna. Vi har anslutit oss till reservationen 2, i vilken framhålls att kommerskollegium skulle kunna sköta administrationen och att någon ny institution därför inte behöver bildas – särskilt som man redan från början kan räkna med att livslängden för en sådan institution eventuellt inte skulle bli så lång.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

I detta anförande instämde herr Andersson i Örebro (fp).

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! I propositionen anför departementschefen inledningsvis: "En fortlöpande strukturell omvandling av vårt näringsliv är en förutsättning för ökat välbefinnande." Riktigheten av den uppfattningen kan ifrågasättas.

Den strukturomvandling som vi har upplevt i vårt land har i hög grad dikterats av privatkapitalistiska lönsamhetsintressen, och då är det inte säkert att resultatet blir ett ökat välbefinnande. Det aktuella sysselsättningsläget är delvis en återspeglning av den s. k. strukturomvandling som har lett till att stora områden i vårt land avfolkas och att arbetstillfällena har undandragits utan att nya skapats i stället.

Det är därför rimligt att, som gjorts i motionen 1564, ställa frågan om olika åtgärder leder till förstärkning av den kapitalistiska strukturen och därmed till folkflertalets maktpolitiska underläge eller om det är tvärtom, likaså om åtgärderna väsentligen gynnar storkapitalet eller småkapitalet. De föreslagna åtgärderna i propositionen förefaller främst gynna de större företagen gentemot de mindre. Med statliga medel skall man understödja de stora företagens möjligheter att slå ut de mindre.

Regeringens ställningstaganden förefaller i hög grad baseras på de förändringar som bl. a. TEKNO-industrierna genomgått. Det finns dock anledning att, som LO gör i sitt remissyttrande, ifrågasätta om det inte varit naturligt att hittills gjorda erfarenheter av det löpande s. k. stödprogrammet redovisats. Man fortsätter att lappa på, utan någon

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

särskilt klar målsättning beträffande vart man vill komma med de olika åtgärderna.

Motionärerna har också tagit upp frågan om löntagarnas inflytande. Näringsutskottet erkänner att frågan om medinflytande för de anställda inom företag och offentlig förvaltning har stor aktualitet men finner det inte motiverat och lämpligt med en speciell ordning som knyts till systemet med strukturgarantier. Utskottet säger sig vilja ha flera generella lösningar och lyckas till och med komma fram till att motionärernas krav skulle kunna medföra komplikationer.

I ena meningen talar utskottet om att vissa reformer har genomförts medan man i nästa varnar för delreformer. Detta går naturligtvis inte särskilt bra ihop.

I en fråga av denna art, där statliga insatser direkt påverkar frågan om sysselsättningen, borde det vara naturligt och befogat med inflytande från de fackliga organisationerna. Det handlar om statlig medverkan till en omställningsprocess som ändå har till avsikt att förändra villkoren för dem som arbetar i berörda branscher liksom för bygder där berörda företag finns. En satsning av resurser i förslagen omfattning kan leda till olika negativa effekter, om utgångspunkten är alltför privatekonomiskt snäv. De främsta områdena för dessa negativa effekter är naturligtvis sysselsättningen och regionalpolitiken.

Det är en allvarlig brist att varje koppling mellan de föreslagna koncentrationsåtgärderna och regionalpolitiken saknas. Det finns inget aktivt program för att skapa sysselsättning i nedläggningsdrabbade orter.

Statsmedel skall nu användas för att stärka större företag på de mindres bekostnad och för att undandra vissa bygder arbetstillfällena utan att skapa nya i stället. Detta är en inriktning som torde leda till välståndets motsats för många enskilda och för vissa bygder.

Herr talman! Med vad jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till motionen 1564.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att en bärande princip för all företagsamhet är lönsamhet. Svag lönsamhet innebär ofta otillräckliga eller inga investeringar, och med dålig lönsamhet begränsas också inte sällan produktionen liksom antalet anställda. Det är väl något av en sådan situation som i varje fall vissa delar av det svenska näringslivet i dag har känning av. Om framtidsutsikterna inte pekar på en förbättrad lönsamhet inom en viss bransch, ja, då sker ingen nydaning och expansion. De ansvariga vågar inte göra några ansatser som skulle vara av värde för företaget och därmed naturligtvis också för de anställda.

De förslag om strukturgarantier som nu ligger på kammarens bord gäller just branscher som under längre tid haft en mycket dålig lönsamhet. Tanken att svaga företag skulle gå samman, dvs. fusioneras, gärna med bättre och mer lönsamma företag, äger emellertid föga giltighet i verkligheten. I praktiken är det så, att en sammanslagning av två företag, varav ett går rätt bra och det andra går dåligt, ofta medför underskott för båda företagen. Även om de går samman i ett nytt företag löses därmed inte problemen, åtminstone inte på en gång. Och det

underskottet kvarstår ofta i flera år. Det är nämligen ganska dyrbart att fusionera företag, inte minst inom de branscher det här är fråga om.

Om nu framtidsutsikterna är sådana att lönsamheten inte förväntas bli avgjort förbättrad, framstår fusionerna som tämligen orealistiska och, vågar jag också säga, ointressanta. Härvid synes det viktigt att framhålla att de branscher det här gäller – sko-, TEKO- och den manuella glasindustrin, till vilken senare jag själv är knuten – trots strukturomvandlingsproblemen i och för sig inte har en mindre rationell företagsstruktur eller i övrigt sköts på ett mindre ändamålsenligt sätt än företag i andra branscher, som för dagen inte brottas med motsvarande problem. Det är trots allt en ganska väsentlig skillnad i konjunkturbilden inom olika branscher.

Det svenska löneläget i förhållande till utländska konkurrenter framstår i den här bilden som ett av de allvarligaste problemen, särskilt i de mycket arbetsintensiva branscherna. På hemmamarknaden måste vi konkurrera med en allt större import, och på utlandsmarknaden är konkurrensläget ytterst kärvt. Och det är inte förvånansvärt, det ser man om man betraktar kostnadssidan. Inom den manuella glashantering låg år 1969 – den senaste siffra jag har – den genomsnittliga kostnaden, inklusive de sociala kostnaderna, för en glasarbetare på hälften av vad den gör i Sverige i bl. a. Belgien, England, Finland, Frankrike och Tyskland, samtliga länder med betydande glasproduktion.

För att underlätta exporten åtnjuter bl. a. vår svenska manuella glashantering ett visst statligt exportstöd, i pengar omkring en halv miljon kronor per år. Härtill kommer vissa kreditgarantier. Det är vi givetvis inom branschen glada för; jag vill också gärna säga att det har varit till en hel del nytta för oss.

Men, herr talman, tråkigt nog är det också på det sättet att det staten ger med den ena handen tar man igen med den andra – och ibland mer därtill. Den bransch jag representerar, alltså den manuella glasindustrin, är som jag här sade mycket arbetskraftsintensiv. Ungefär 60 procent av kostnaderna för tillverkningen av en produkt omfattar löner och sociala kostnader. Det enligt min mening helt olyckliga beslut som nu har fattats av skatteutskottets majoritet och som väl också får majoritet i denna kammare, nämligen att fördubbla skatten på sysselsättning, dvs. löneskatten, mitt i en lågkonjunktur med osedvanligt hög arbetslöshet, får till följd att både denna bransch och många andra branschers kostnader ökar – i vårt fall med mellan 1,25 och 1,5 miljoner kronor om året.

De stödåtgärder som staten har vidtagit slukas alltså helt av denna höjda löneskatt. I själva verket är skattehöjningen omkring tre gånger större än det exportstöd som min lilla bransch åtnjuter. Det i höstas fattade beslutet, som vi var mycket glada över och som gav en dispens från energiskatt, blir ju likaså utan betydelse då det kommer att ätas upp av denna nya skattehöjning.

Herr talman! För att nå de mål som propositionen åsyftar måste stimulansen för ett företag att förvärva ett eller flera andra företag enligt min uppfattning vara betydligt större. Den räntebefrielse under högst tre år som ställs i utsikt om särskilda skäl föreligger, som det heter, är klart otillräcklig som finansiell stimulansfaktor. Jag har tidigare nämnt att ett

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

väsentligt hinder för fusioner är svårigheten att nå god lönsamhet även om kapitalfrågan kunnat lösas i ett initialskede. De omställningskostnader som erfarenhetsmässigt alltid följer vid en fusion har här en avgörande betydelse. Det övertagande företaget är ofta inte berett att riskera det egna företaget och sysselsättningen där för att nå en större men ingalunda problemfri verksamhet.

För att man skall komma över detta tröskelmotstånd bör någon form av kapitaltillskott ges från statens sida utan att ovillkorlig återbetalnings-skyldighet åläggs det övertagande företaget. Vi gjorde detta uttalande från glasindustrins sida, och vi menade att ett sådant fusionsstöd kan få formen av en garanti, nämligen att staten under en viss övergångstid – kanske en treårsperiod -- svarar för den förlust som i ett omställnings-skede normalt följer med en fusionering. Jag vill särskilt poängtera att det gäller ett omställningsskede och inte på längre sikt. Möjligen skulle ett fusionsstöd av denna typ inom vår bransch förhindra en fortsatt utslagning av ekonomiskt mindre bärkraftiga företag.

Herr talman! Hur välkomna skilda stödåtgärder än kan te sig, finns det en fränsida hos medaljen. Det är risken för att man från statens sida inte satsar på rätt företag och att stödåtgärderna ger snedvridning av konkurrenssituationen. Det kan alltså bli så att bärkraftiga och ganska väl konsoliderade företag – efter hand som sämre företag får stöd – kommer i ett sämre konkurrensläge. I en motion från moderata samlingspartiet med herr Magnusson i Borås som första namn påpekas just detta. Huvudprincipen måste väl vara att man skall stödja de företag som bedöms som utvecklingsbara och att stödet inte blir alltför långvarigt. Viktigare än selektiva åtgärder är emellertid att staten för en sådan näringspolitik att nya företag kan bildas och att redan befintliga företag har möjlighet att växa sig stora med den positiva verkan detta har för samhällsekonomi och sysselsättning. Läget är i dag tyvärr inte sådant.

Avslutningsvis skulle jag också helt kort vilja kommentera reservationerna. Det har för övrigt herr Regnéll nyss gjort, och jag vill här instämma i vad han uttalade.

Jag vill tillägga att en av smådriftsfördelarna kan sammanfattas i ett enda ord – flexibilitet. Det är nämligen så att företagsledaren i ett mindre företag har helt andra möjligheter än ledningen i ett storföretag att fatta snabba beslut och genomdriva snabba ändringar. Denna flexibilitet kommer till uttryck på många olika sätt. Den ger större möjligheter att anpassa sig till marknadens förändringar och kundernas behov, och den mest betydelsefulla fördelen är möjligheten att snabbt tillgodogöra sig också tekniska nyheter. Enligt två expertkommittéer – det handlade om 1960-talet – svarade de små och medelstora företagen för en mycket stor del av nyskapandet, dvs. vad man brukar kalla för innovationer.

Herr talman! Låt mig till sist instämma i vad som tidigare sagts av bl. a. herr Regnéll om att förlägga administrationen av det föreslagna aktiebolaget för lämnande av strukturgarantier till kommerskollegium. Hur detta skulle ske framgår också tydligt av reservationen 2.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! Helt kort följande.

För det första: Jag beklagar att man begränsat områdena så hårt som man gjort när det gäller strukturgarantifonden. Jag tror att man måste vara väldigt öppen för att även andra branscher kan komma i kläm, och jag tror att man behöver ha ett flexiblare synsätt. Det får vi komma tillbaka till.

För det andra: Administrationen är föreslagen att ligga på Investeringsbanken. Jag tycker det är fel – fel därför att man måste bygga inte bara på en bankinsikt när det gäller dessa saker, utan man måste också ha en mycket god branschkunnskap i frågorna. Jag anser att kommerskollegium är mera lämpat för det med den vida utblick man har och med den breda kontakt som kommerskollegium har med näringslivet och med organ som har med det här att göra.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr WAÄG (s):

Herr talman! Inför den vanligtvis trägna talkören om att ingenting görs för företagsamheten här i landet är detta och nästa ärende värda att bemärka.

Rubriken på det här ärendet är Åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher. Jag kommer att hålla mig till den rubriken, här har talats något om andra ting, från skatter till innovation.

Med propositionen 46 är syftet att få till stånd en komplettering till de befintliga stödformerna. Med det nya stödet är avsikten att den hårt trängda TEKO-industrin, skoindustrin, den manuella glasindustrin och möbelindustrin skall få hjälp till strukturanpassning genom samgående. Man kan möjligen med en tidigare talare säga att det är en snäv avgränsning av branscher för statligt stöd, men vi har ett ärende omedelbart efter detta som avser en annan bransch, och den här gången gäller alltså denna avgränsning.

Fem motioner föreligger. Endast en motion, nr 1564 av kommunisterna, vill ha rent avslag på propositionens punkt 4 om riktlinjerna. Därutöver föreslår man att det skall vara facklig majoritetsrepresentation i de bidragsmottagande företagens styrelser. Ett sådant villkor skulle säkerligen medföra, att företagen i det längsta droge sig för att anlita stödformen, och kapitalförstöringen skulle, kan man befara, tillåtas gå för långt innan hjälp söktes. Motionen 1564 är emellertid en fullt logisk slutsats av vänsterpartiet kommunisternas uppfattning om vår blandekonomi.

Motionen 1563 av herr Sjönell m. fl. ligger till en del också på avslagslinjen, fastän inte i klartext. Man varnar för en överdriven tilltro till fusioner, och man föreslår annan användning av lånemedlen. Därmed lägger man in andra syften än dem som ingick i rubriken som är propositionens. Liknande tongångar förmärks i motionen 1562. Det är inte stordriftsraseriet hos näringsutskottets majoritet som har gjort att man anslutit sig till propositionen, utan det är insikten om att vissa åtgärder här är de enda möjliga i en trängd situation.

Motionerna 1560 av herr Andersson i Örebro m. fl. och 1562 av herr

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

Nordgren m. fl. önskar en annan teknisk anordning. I stället för genom ett särskilt bolag knutet till Sveriges investeringsbank vill båda motionerna att garantierna skall förmedlas av kommerskollegium. Det är ett något senkommet beröm åt det system som nu fungerar för företagarföreningarna. En annorlunda synpunkt tar herr Magnusson i Borås och hans medmotionärer upp i motionen 1561. Motionärerna menar att punktvisa åtgärder skapar en snedvridning, och därför vill man att en undersökning skall komma till stånd. Alla stödformer till företag åstadkommer givetvis en snedvridning i någon ände. Inte minst gäller detta lokaliseringsstöd. Där kan man säkert visa på hur vissa företag gynnas framför andra i samma bransch. Enligt min mening hör motionen hemma i sådana sammanhang. Jag ber sålunda kammarens ledamöter lägga märke till herr Magnussons motion inför behandlingen av reservationerna i nästa ärende på kammarens dagordning.

Motionerna har föranlett två reservationer, som emellertid båda tillstyrker propositionen. I reservationen 1 sker tillstyrkandet med följande tillägg: "En viktig näringspolitisk uppgift bör därför vara att stimulera de företag för vilka detta gäller att genomföra rationaliseringsåtgärder av typen produktionsomläggningar, upptagande av legoproduktion, marknadsföringsinsatser etc." Det är en utvidgning av propositionens syfte, som utskottets majoritet inte helt har kunnat infoga i detta sammanhang.

I reservationen 2 tillstyrker man med den ändringen att något bolag inte skall bildas, utan att kommerskollegium skall anlitas. På s. 6 i utskottets betänkande, tredje stycket, har näringsutskottets majoritet emellertid motiverat sitt ståndpunktstagande. Utskottet skriver: "Utskottet vill i likhet med chefen för industridepartementet erinra om att frågan om kommerskollegiets framtida organisation har varit föremål för utredning och nu prövas inom berörda departement. Att i detta läge pålägga kommerskollegium en ny betydelsefull uppgift synes inte lämpligt. De skäl som anförts för att verksamheten skall förläggas till ett dotterbolag till Sveriges investeringsbank finner utskottet bärande. Utskottet vill dessutom understryka att det rör sig om en försöksverksamhet. Om det blir aktuellt att förlänga denna eller ge systemet med strukturgarantier mera permanent karaktär finns givetvis tillfälle att ompröva frågan om vilket organ som bör handha administrationen."

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej när kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 141
Avstår - 3

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1564 av herr Svensson i Malmö m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1564 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 18
Avstår - 2

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 141
Avstår - 3

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för att
påverka struktur-
omvandlingen
inom vissa
branscher*

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1564 av herr Svensson i Malmö m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1564 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 275
Nej -- 13
Avstår -- 2

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 23 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1702 av herr *Ernulf m. fl.*

Nr 1703 av fröken *Ljungberg m. fl.*

Nr 1704 av fru *Nordlander m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97 med förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd.

§ 24 **Meddelande ang. enkla frågor**

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 219 Fru *Dahl* (s) till herr justitieministern angående polisens skyldighet att skydda demonstranter:

Anser statsrådet att det är polisens skyldighet att skydda demonstranter mot provokationer och våldsamma angrepp?

Nr 220 Herr *Karl Bengtsson* i Varberg (fp) till herr utbildningsministern angående tillvalsämnen på grundskolans högstadium:

Anser statsrådet att nuvarande bestämmelser för inträde på gymnasieskolans 3-åriga linjer innebär att tanken att alla tillvalsämnen på grundskolans högstadium skall vara likvärdiga i praktiken är förverkligad?

Nr 221 Fru *Hansson* (s) till herr socialministern om strängare restriktioner vid försäljning och förvaring av sniffberusande medel:

Ämnar socialministern vidta några åtgärder för att hårdare restriktioner vid försäljning och förvaring av thinner, solution, triklörethylen och andra medel med sniffberusande verkan införes?

Nr 222 Herr *Adolfsson* (m) till herr justitieministern om åtgärder mot oordningen kring riksdagshuset:

Vilka åtgärder avser herr statsrådet vidtaga för att under miljövärdskonferensen komma till rätta med den allmänna oordning som nu råder kring riksdagshuset?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

BENGT TÖRNEILL

/Solveig Gemert

Nr 81

Torsdagen den
18 maj 1972